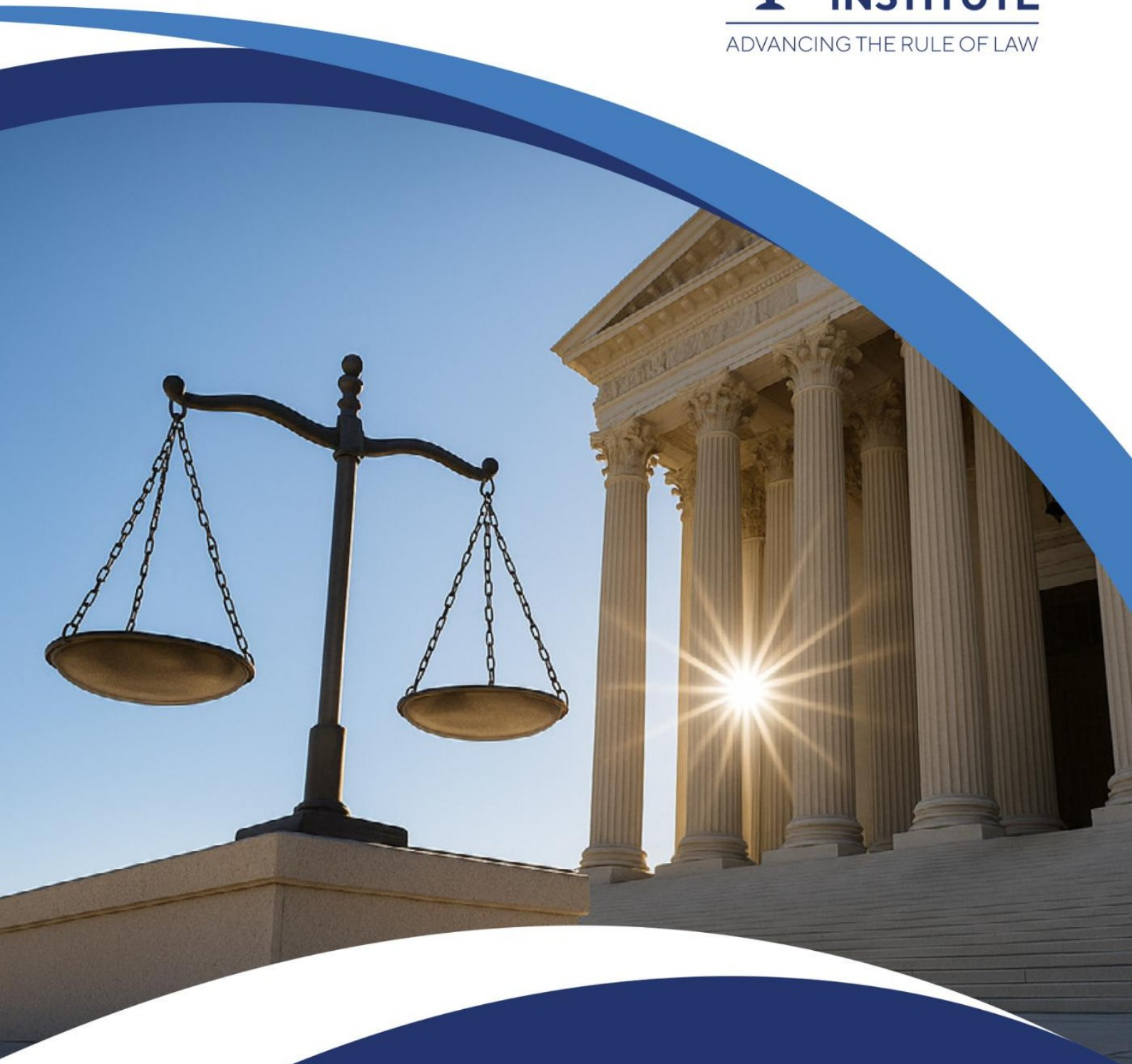

GUIDELINES ON ALTERNATIVES TO EXTRAORDINARY JUDICIAL VETTING

Compendium of CEE
Experiences

PAMATNOSTĀDNES PAR ALTERNATĪVĀM ĀRKĀRTAS PĀRBAUDEI TIESĀ.

CEE PIEREDZES APKOPOJUMS¹

JURISDIKCIJU SARAKSTS

Albānija	2
Bulgārija	13
Bosnija un Hercegovina	18
Horvātija	23
Čehija	29
Gruzija	33
Ungārija	39
Kosova	46
Lietuva	50
Moldova	56
Ziemeļmaķedonija	60
Polija	63
Serbija	67
Slovākija	74
Slovēnija	82
Ukraina	84

¹Turpmāk minētos ziņojumus un apkopojumā iekļauto informāciju sagatavoja tiesneši no attiecīgajām jurisdikcijām, lai sniegtu vietējo kontekstu. Lai gan III nodaļā un Apkopojumā paustie viedokļi ir to tiesnešu viedokļi, kuri tos sagatavoja, CEELI institūts un šīs publikācijas autori ir ļoti pateicīgi par šo ekspertu *pro bono* darbu, sniedzot šo salīdzinošo pārskatu.

ALBĀNIJA

Konstitūcija. Albānijas Konstitūcijā ir sīki izstrādāts tiesiskās atbildības regulējums un specializētu krimināltiesu darbība, lai risinātu korupcijas, organizētās noziedzības un augsta ranga amatpersonu izdarīto noziegumu gadījumus.² Šīm tiesām ir uzdots izskatīt lietas, kurās iesaistīti Republikas prezidents, Asamblejas priekšsēdētājs, premjerministrs, Ministru padomes locekļi, Konstitucionālās un Augstās tiesas tiesneši, ģenerālprokurors, Augstais tieslietu inspektors, mēri, Asamblejas locekļi, ministru vietnieki un galveno valsts iestāžu amatpersonas. Viņu jurisdikcijā ietilpst arī lietas pret bijušajiem šo amatu ieņēmējiem, nodrošinot atbildību visos pārvaldības līmeņos. Lai uzturētu tiesu sistēmas integritāti, Konstitūcija nosaka stingru pārbaudi specializēto tiesu tiesnešiem un jaunieceltajiem tiesnešiem, kā arī tiesnešiem, kuri pretendē uz paaugstināšanu amatā, visā sistēmā. Konstitūcijas 135. panta 4. punktā noteikts, ka specializēto tiesu tiesnešus var atcelt no amata tikai ar divu trešdaļu Augstākās tiesnešu padomes balsu vairākumu. Pirms iecelšanas amatā kandidāti un viņu tuvākie ģimenes locekļi tiek rūpīgi pārbaudīti, tostarp tiek pārbaudīta viņu manta, finanšu konti un personīgā saziņa, tādējādi nodrošinot pārredzamību un pārskatatbildību. Attiecībā uz jaunajiem tiesnešiem, kas sāk darbu tiesu sistēmā, 136.a pantā ir paredzēti skaidri nosacījumi. *Tiesnešiem jābūt Albānijas pilsoņiem, kuri ir pabeiguši Tiesnešu skolu un izturējuši iepriekšēju viņu mantiskā stāvokļa un izcelsmes novērtējumu.* Šis jauno tiesnešu pārbaudes process nodrošina, ka tiesu sistēmā strādā tikai personas ar augstu morālo un profesionālo integritāti, tādējādi stiprinot sabiedrības uzticēšanos sistēmai.

Attiecībā uz tiesnešu disciplināratbildību Albānijas Konstitūcijā ir paredzēti arī mehānismi, kā novērst tiesnešu profesionālos un ētikas pārkāpumus. Konstitūcijas 140. pantā ir noteikts, ka tiesneši ir disciplināri atbildīgi par savu rīcību. Augstajai tiesu padomei ir tiesības atlaist tiesnešus no amata par nopietniem pārkāpumiem, kas apdraud viņu lomu, vai par kriminālsodiem. Atstādināšana no amata ir paredzēta tiesnešiem, pret kuriem tiek veikta izmeklēšana par tišiem smagiem noziegumiem, vai tiesnešiem, kuriem piemērots pirmstiesas apcietinājums vai mājas arests. Šie pasākumi līdzsvaro tiesu neatkarību un atbildību, aizsargājot tiesu sistēmas reputāciju un funkcionalitāti. Tiesnešiem, kuriem draud atļaišana, ir tiesības pārsūdzēt spriedumu Konstitucionālajā tiesā, tādējādi nodrošinot taisnīgumu un tiesisko aizsardzību. Albānijas tiesu iestāžu pārskatatbildības sistēmas centrālais elements ir 147. pantā definētā Augstāko tiesu padome (APP). Šī iestāde nodrošina tiesu neatkarību un pārbauda tiesu sistēmas pienācīgu darbību. Tā sastāv no 11 locekļiem - sešiem tiesnešiem, kurus ievēl viņu kolēģi, un pieciem nespeciālistiem, kurus ievēl Asambleja, - un atspoguļo līdzsvaru starp kompetenci un objektīvu pārraudzību. Nespeciālistiem jāatbilst stingriem kritērijiem, tostarp vismaz 15 gadu profesionālajai pieredzei un nesenām politiskām saistībām. HJC pienākumos ietilpst tiesnešu ētikas ievērošanas nodrošināšana, disciplinārlietu ierosināšana un kandidātu izvirzīšana Augstajai tiesai. Tās procedūrās tiek ievēroti pārredzamības un meritokrātijas principi, veicinot sabiedrības uzticību tās lēmumiem.

Tomēr Konstitūcijā ir noteikts, ka Augstais tieslietu inspektors (HJI) ir neatkarīga iestāde, kas atbild par sūdzību izmeklēšanu pret tiesnešiem un prokuroriem. D 147.d pants pilnvaro

²Venēcijas komisiju. (2016). *Atzinums Nr. 868/2016 par Albānijas Konstitūciju* (CDL-REF(2016)064). Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām. Strasbūrā: Eiropas Padome.

HJI veikt disciplinārlietas izmeklēšanu, pārbaudīt tiesas un prokuratūras iestādes un ierosināt lietas par pārkāpumiem. HJI, ko uz deviņiem gadiem ievēl Asambleja ar trīs piektdaļu balsu vairākumu, darbojas neatkarīgi, nodrošinot aizsardzību pret politisku iejaukšanos. Lai nodrošinātu tās lēmumu ticamību, HJI darbības var pārsūdzēt, tādējādi vēl vairāk stiprinot Albānijas tiesiskās sistēmas pārskatatbildību.

Likums par korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas institūciju organizāciju un darbību ³Šis likums nosaka stingrus nosacījumus tiesnešu iecelšanai, pārcelšanai un paaugstināšanai amatā specializētajās pretkorupcijas un organizētās noziedzības tiesās, kā arī prokuroru un saistīto institūciju darbinieku amatā. Tajā ir noteikti arī procesi, kā veikt šo tiesnešu un viņu tuvāko ģimenes locekļu iepriekšējās darbības pārbaudes, uzraudzīt finanšu uzskaiti un pārbaudīt telekomunikācijas, nodrošinot augstu integritātes un atbildības standartu ievērošanu. Likuma 6. pantā ir noteikti stingri drošības nosacījumi, kas jāizpilda, pirms personas var iecelt vai pieņemt darbā šajos amatos. Pretendentiem uz amatiem pretkorupcijas un organizētās noziedzības tiesās, Īpašajā prokuratūrā un Nacionālajā izmeklēšanas birojā jāatbilst šādām prasībām: (I) Rūpīga viņu pagātnes un mantisko apstākļu pārbaude. (II) Rakstiska piekrišana periodiskai viņu bankas kontu un personīgās saziņas uzraudzībai. (III) Viņu tuvu ģimenes locekļu piekrišana līdzīgai uzraudzībai, kam pievienoti parakstīti atteikumi. Visiem kandidātiem kopā ar pieteikumu iecelējinstitūcijai ir jāiesniedz deklarācijas par īpašumiem un iepriekšējās darbības novērtējumu. Ja nesen veiktā pārbaude, ko veikusi Augstā mantiskā stāvokļa un interešu konflikta deklarēšanas un revīzijas inspekcija, nav atklājusi neatbilstības, šo kritēriju var uzskatīt par izpildītu. Lai pārbaudītu šos priekšnosacījumus, ir izveidota *īpašā komiteja kandidātu mantiskā stāvokļa un biogrāfiskās pagātnes pārbaudei*, kuras sastāvā ir: divi prokurori no Īpašās prokuratūras, kurus izvēlas ar izlozes palīdzību un kuru darbību uzrauga ombuds; viens tiesnesis no Korupcijas apkarošanas un organizētās noziedzības tiesas, kuru arī izvēlas ar izlozes palīdzību un kura darbību uzrauga ombuds; viens izmeklētājs no Nacionālā izmeklēšanas biroja un viens darbinieks no Īpašās prokuratūras Finanšu izmeklēšanas nodaļas, kurus ieceļ viņu attiecīgie vadītāji. Šīs komitejas uzdevums ir veikt detalizētas pārbaudes un 120 dienu laikā iesniegt visaptverošus ziņojumus par kandidātu īpašumu un pagātnes likumību. Tā var pieprasīt papildu informāciju no valsts iestādēm un nodrošina, ka visa dokumentācija tiek apstrādāta saskaņā ar datu aizsardzības tiesību aktiem.

Lai uzlabotu pārredzamību, likuma 48. pantā ir noteikts, ka kandidātiem ir jāatsakās no noteiktām privātuma tiesībām, kas ir nosacījums viņu iecelšanai amatā. Saskaņā ar 49. pantu, kura mērķis ir atklāt un novērst neētisku rīcību, uz īpašiem krimināltiesnešiem attiecas arī periodiska viņu finanšu uzskaites un saziņas kontrole. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas ģenerāldirektorāts, kā noteikts 50. pantā, uzrauga lielus vai neparastus finanšu darījumus, nedeklarētus kontus un citus pārkāpumus. Par jebkuru aizdomīgu darbību tiek ziņots Īpašajai prokuratūrai, lai tā veiktu turpmāku izmeklēšanu. Turklāt 51. pants pilnvaro Nacionālo izmeklēšanas biroju plānot regulāras tiesnešu telekomunikāciju, tostarp telefonsarunu, īsziņu un e-pasta ziņojumu, pārbaudes. Ja šī saziņa liecina par korupciju, informācijas noplūdi, noziedzīgiem sakariem, politiskiem

³Likums Nr. 95/2016. (2016). *Par korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas iestāžu organizāciju un darbību*. Albānijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. <https://ild.al/en/laws/>.

iejaukšanos vai citiem pārkāpumiem, par tiem tiek ziņots ģpašajam prokuroram, kurš nav iesaistīts lietā. Šo paziņojumu ieraksti tiek glabāti divus mēnešus un iznīcināti, ja vien netiek pieprasīts pagarinājums. Attiecībā uz šo specializēto tiesnešu un prokuroru atļaišanas iemesliem. Likums paredz, ka pierādījumi par slepenas informācijas izpaušanu - tīši vai nolaidības dēļ - var būt par iemeslu atļaišanai no amata, ko veic Augstākā tiesnešu padome vai Augstākā prokuroru padome. Tas nodrošina, ka pret konfidencialitātes pārkāpumiem un ētikas pārkāpumiem tiek vērsta izlēmīga rīcība.

Likums par tiesnešu un prokuroru statusu. Ar šo likumu ir izveidota visaptveroša sistēma un noteikumi, kas reglamentē tiesnešu un prokuroru statusu, paaugstināšanu amatā, tiesības, pienākumus un atbildību. Tajā ir izklāstītas procedūras, kā pārbaudīt jaunos tiesnešus, kā arī tiesnešu darbības novērtēšana un mehānismi, kā risināt pārkāpumu un disciplinārlietu jautājumus⁴⁾ Šis likums atspoguļo Albānijas apņemšanos uzturēt tiesnešu integritāti, vienlaikus nodrošinot pārskatatbildību un pārredzamību. Procedūra sākas ar stingru pirmspārbaudes procesu, kas izklāstīts likuma 32. pantā. Šis process nodrošina, ka tiesu sistēmā nonāk tikai kandidāti, kas atbilst visaugstākajiem morāles un profesionālajiem standartiem. Kandidātiem, kuri ieguvuši labākos rezultātus uzņemšanas sarakstā uz Tiesnešu skolu, tiek veiktas plašas mantisko apstākļu un pagātnes pārbaudes. Tā ietver sadarbību ar vairākām iestādēm, tostarp ar ģpašuma deklarēšanas un interešu konflikta deklarēšanas un revīzijas inspekciju, Valsts izmeklēšanas biroju un Valsts izlūkošanas dienestu. Šajās pārbaudēs tiek atklāti jebkādi neatklāti ģpašumi, nepatiesas deklarācijas vai saiknes ar organizēto noziedzību. Ja kandidāts neatbilst kritērijiem, viņam tiek liegta iespēja iestāties Tiesnešu skolā. Tiem, kas atzīti par atbilstošiem, ir tiesības iepazīties ar savu lietu un pārsūdzēt, viņuprāt, netaisnīgus lēmumus. Katra gada septembra beigās tiek publicēts galīgais uzņemto kandidātu saraksts, tādējādi nodrošinot pārredzamību un likuma ievērošanu. Pamatojoties uz sākotnējās pārbaudes rezultātiem, iecelšanai tiesneša amatā nepieciešams ne tikai sekmīgi pabeigt Tiesnešu skolu, bet arī sekmīgi nokārtot aktīvus un veikt pārbaudes, ko veic Augstākā tiesu padome, kā noteikts 35. pantā. Atļaišana var notikt disciplinārās atbildības dēļ, kā izklāstīts 64. pantā, kurā disciplinārie iemesli ir minēti kā galvenais iemesls, lai izbeigtu tiesneša statusu. Tas ietver uzvedību vai rīcību, kas diskreditē tiesu varu vai pārkāpj ētikas un tiesību normas. Tiesnešu darbības novērtējums tiek vērtēts periodiski, un tā vērtējums ir no "ļoti labi" līdz "nespējīgs". Šādu novērtējumu kritēriji ir sīki izklāstīti 78. pantā. Tiesnesim, kurš saņem vērtējumu "nespējīgs" trijos galvenajos kritērijos vai tādās kritiskās jomās kā profesionālās prasmes vai ētika, var tikt piemērotas sekas, tostarp algas samazināšana vai vēršanās pie Augstā tieslietu inspektora. Lai nodrošinātu taisnīgumu, novērtēšanas procesā tiek rūpīgi pārskatīti statistikas dati, lietu sarežģītība un darba apstākļi. Tiesneši var arī iesniegt pašnovērtējumus un pārsūdzēt nelabvēlīgus rezultātus. Maģistrāta pašnovērtējums un priekšsēdētāja atzinums tiek pārbaudīts, salīdzinot to ar citu novērtēšanas avotu apkopoto informāciju.

Disciplinārā atbildība. Disciplinārās procedūras ir rūpīgi strukturētas, aptverot no 100. līdz 159. pantam, un tās nosaka tādi principi kā taisnīgums, proporcionalitāte un disciplināratbildība.

⁴⁾Likums Nr. 96/2016. (2016). *Par tiesnešu un prokuroru statusu Albānijas Republikā*. Albānijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. Meklēts no <https://ild.al/wp-content/uploads/2021/04/LAW-NO.-96-2016-ON-THE-STATUS-OF-JUDGES-AND-PROSECUTORS-IN-THE-REPUBLIC-OF-ALBANIA-AS-AMENDED.pdf>.

nevainīguma prezumpcija. Šo principu mērķis ir līdzsvarot tiesu neatkarību un atbildību, vienlaikus aizsargājot tiesnešus no nepamatotām apsūdzībām. Ir trīs pārkāpumu veidi: (I) *amata pildīšanas laikā*: Tas ietver kavējumus, neprofesionālu uzvedību vai tiesneša pienākumu nepildīšanu, kā izklāstīts 102. pantā. (II) *Ārpus amata*: Tas ietver uzvedību, kas diskreditē tiesu varu, piemēram, saistību uzturēšanu ar personām, pret kurām tiek veikta izmeklēšana, vai nepienācīgu labumu pieņemšanu, kā noteikts 103. pantā. (III) *Kriminālpārkāpumi*: Attiecas uz jebkuru darbību, kuras rezultātā var tikt pieņemts notiesājošs spriedums krimināllietā, kā noteikts 104. pantā. Par jebkura veida pārkāpumiem ir paredzēts atbilstošs disciplinārsods. Disciplināro pasākumu diapazons ir no konfidenciāla brīdinājuma līdz atlaišanai no darba saskaņā ar 105. pantu. Katrs pasākums ir pielāgots pārkāpuma smagumam.⁽⁵⁾ Piemēram: Par maznozīmīgiem, ar atklātību nesaistītiem pārkāpumiem tiek izteikti brīdinājumi (106. pants). Publiskis rājiens ir paredzēts par publisku pārkāpumu (107. pants). Algas samazināšana un pazemināšana amatā attiecas uz smagākiem pārkāpumiem (108. un 109. pants). Atlaišana no darba notiek smagu pārkāpumu vai kriminālsodāmības gadījumos (111. pants). Tiesnešiem ir tiesības pārsūdzēt disciplinārlietas kompetentajā tiesā, tādējādi nodrošinot sistēmas taisnīguma kontroli (147. pants). Pārkāpumu izmeklēšanu ierosina Augstais tieslietu inspektors, un tā notiek saskaņā ar stingriem termiņiem un procedūrām:

(a) Noilguma termiņi: Izmeklēšana parasti jāšāk piecu gadu laikā pēc iespējamā pārkāpuma (117. pants). (b) Sūdzību izskatīšana: Sūdzības var iesniegt privātpersonas vai iestādes, un tām jāatbilst pieņemamības kritērijiem. (c) Pierādījumu vākšana: Augstais tieslietu inspektors vajadzības gadījumā var vākt informāciju no valsts iestādēm vai pieprasīt tiesas rīkojumu pieklūt konfidenciāliem datiem. (d) Pēc izmeklēšanas pabeigšanas inspektoram jāiesniedz detalizēts ziņojums, kurā apkopoti konstatējumi un ieteikumi turpmākai rīcībai. Turklāt atstādināšana no amata pienākumu pildīšanas ir būtisks pasākums, ko piemēro izmeklēšanas vai tiesvedības laikā. 151. un 152. pantā ir precizēti atstādināšanas nosacījumi, tostarp pirmstiesas apcietinājums, apsūdzības kriminālprocesā par smagiem noziegumiem vai apstākļi, kas mazina tiesneša uzticamību. Pastāv divu veidu atstādināšana: obligāta un diskrecionāra atstādināšana. Tiesneši tiek automātiski atstādināti, ja viņiem piemērots pirmstiesas apcietinājums, mājas arests vai krimināla apsūdzība (*obligāta atstādināšana*). Gadījumos, kad miertiesneša turpmāka dienesta pildīšana varētu apdraudēt disciplinārlietu (*diskrecionārā atstādināšana*), Augstais tieslietu inspektors var pieprasīt, lai Tiesnešu padome atstādina miertiesnesi (152. pants). Lēmumu par atstādināšanu pieņem trīs dienu laikā pēc pieprasījuma iesniegšanas, un tiesnešiem tiek dota iespēja sniegt savus argumentus Padomei. Atstādināšanas laikā tiesnešiem ir tiesības saņemt samazinātu atalgojumu atkarībā no apsūdzību rakstura un notiekošās izmeklēšanas rezultātiem. Disciplinārlietu izskatīšanas Augstākajā tiesnešu padomē parasti ir atklātas, ja vien privātuma vai drošības apsvērumi neattiecināto izslēgšanu. Padome ir atbildīga par pierādījumu izvērtēšanu, argumentu uzklauzīšanu un pamatotu lēmumu pieņemšanu. Galīgie disciplinārlietu lēmumi tiek publicēti tādā veidā, lai ievērotu personas datu aizsardzību, vienlaikus nodrošinot publisko atbildību. Lai institucionalizētu pārskatatbildību, Augstākā tiesu padome uztur Disciplinārlietu reģistru, kurā ir dokumentēti visi procesi un to rezultāti (150. pants). Šis reģistrs kalpo kā resurss, lai uzraudzītu pārkāpumu modeļus un novērtētu disciplināro pasākumu efektivitāti. Lai gan

⁵Likums Nr. 48/2019. (2019). *Grozījumi Likumā par tiesnešu un prokuroru statusu Albānijas Republikā*. Albānijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. Lejupielādēts no <https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation?catid=103&id=216&m=0&task=download.send>.

privātie brīdinājumi tiek izslēgti no publiskā reģistra, citi disciplinārsodi paliek lietā uz noteiktu laiku, nodrošinot, ka atkārtotus pārkāpumus pienācīgi ņem vērā turpmākajos novērtējumos.

ARMĒNIJA

Tiesiskais regulējums. Armēnijā (RA) kopš tās neatkarības iegūšanas 1991. gada 21. septembrī ir ievērojami attīstījušies tiesu iestāžu disciplinārā prakse. Pirms 2015. gada konstitūcijas grozījumiem un RA Tiesu kodeksa pieņemšanas 2018. gadā tiesu iestāžu uzraudzību galvenokārt īstenoja Tieslietu padome, kas tika izveidota saskaņā ar 1995. gada konstitūciju⁶ un grozīta ar 2005. gada grozījumiem. Saskaņā ar 2005. gada konstitūciju Tieslietu padomi veidoja galvenokārt tiesneši, un tās sastāvā bija deviņi tiesnešu locekļi, kā arī divi juristi-zinātnieki, kurus iecēla prezidents un Nacionālā asambleja (NA)⁷. 2007. gada Tiesu kodeksā Tieslietu padome tika noteikta kā neatkarīga struktūra, kuras uzdevums ir veikt svarīgākās tiesu funkcijas, tostarp iecelt, paaugstināt un atlaist tiesnešus, kā arī nodrošināt viņu disciplināro atbildību. Atzīstot, ka ir nepieciešams vēl vairāk pilnveidot tiesu iestāžu pārraudzību, 2012.-2016. gada stratēģiskajā plānā RA tiesību un tiesu sistēmas reformām tika ierosinātas vairākas izmaiņas. Tās ietvēra materiālo un procesuālo tiesību "acīmredzamu un rupju pārkāpumu" skaidru definēšanu, disciplinārlietas ierosinošo un iztiesājošo struktūru funkciju norobežošanu, kā arī Ētikas un disciplinārlietu komisijas (Disciplinārlietu komisija) darbības efektivitātes un pārredzamības uzlabošanu. Lai atbalstītu šos mērķus, 2014. gada 10. un 21. jūnijā tika pieņemti grozījumi Tiesu kodeksā. Ar 2015. gada konstitūcijas grozījumiem tika izveidota Augstākā tiesnešu padome (VTP), kas aizstāja Tieslietu padomi. VTP tika izveidota, lai uzturētu tiesu varas un tiesu neatkarību, pildot tiesu varas pašpārvaldes iestādes funkcijas. Tās pienākumos ietilpst tiesnešu iecelšana, paaugstināšana amatā un atbrīvošana no amata, kā arī pilnvaras lemt par tiesnešu disciplinārās atbildības jautājumiem. Šī strukturālā maiņa uzsver Armēnijas apņemšanos stiprināt tiesu neatkarību un atbildību⁸.

Disciplinārlietas. Disciplinārlietas Armēnijā var ierosināt trīs iestādes: Disciplinārā komisija, tieslietu ministrs un Korupcijas novēršanas komisija (KPK). Šīm struktūrām ir atšķirīgas, bet savstarpēji saistītas lomas tiesu iestāžu atbildības uzturēšanā. Disciplinārlietu komisijas izveidi, darbību un pilnvaras galvenokārt reglamentē Tiesu kodekss. To izveido tiesnešu kopsapulce, un, lai nodrošinātu objektivitāti, tai ir stingri atbilstības kritēriji. Komisijas locekļu vidū ir seši tiesneši un divi pārstāvji, kas nav tiesneši⁹. Tiesneši, kas pilda tiesu priekšsēdētāju, Kasācijas tiesas palātu priekšsēdētāju vai Augstākās tiesnešu padomes (VTP) locekļu pienākumus, ir izslēgti no atbilstības kritērijiem. Tiesnešu locekļi tiek izraudzīti, lai pārstāvētu dažādas tiesas: (2) tiesneši no specializētajām tiesām (pa vienam no katras tiesas); (1 viens) tiesnesis no vispārējās jurisdikcijas pirmās instances tiesas, (1 - viens) tiesnesis no apelācijas tiesām un (1 - viens) tiesnesis no apelācijas tiesas.

⁶1995. gada Konstitūcijas 94.-95. pants.

⁷Skatīt Konstitūcijas 94., 94.1 un 95. pantu ar 2005. gada grozījumiem.

⁸Tiesnešu disciplināratbildības prakse 2012.-2017. gadā, RA Tieslietu padomes lēmumu analīze", Tiesību aizsardzība bez robežām NVO, Erevāna, 2019. 3-4. lpp.

⁹Saskaņā ar Tiesu kodeksa 74. pantu: 1. Vispārējā sapulce ir tiesnešu pašpārvaldes institūcija. 2. Ģenerālās asamblejas sastāvā ir visi RA tiesneši, kuri ir Ģenerālās asamblejas locekļi ex officio.

Kasācijas tiesas tiesnesis. Kandidāti var izvirzīt sevi paši vai ar viņu piekrišanu tos var izvirzīt kolēģi. Vēlēšanas notiek aizklāti balsojot tiesnešu Ģenerālajā asamblejā, un locekļu pilnvaru termiņš ir četri gadi.¹⁰ Locekļi, kas nav tiesneši, ir juristi, kuri atbilst īpašām prasībām, piemēram, augsta profesionālā kompetence; juridiskais grāds vai vismaz piecu gadu pieredze jurisprudencē; politiskā neitralitāte un juridiskas vai krimināltiesiskas diskvalifikācijas neesamība, kā norādīts Tiesu kodeksa 112. pantā. Tieslietu departaments vismaz 30 dienas pirms vēlēšanām izsludina konkursu, ļaujot kandidātus izvirzīt NVO, kas atbilst VDK prasībām. Informācija par kandidātiem, tostarp biogrāfijas un piederība, tiek publicēta tiesu sistēmas oficiālajā tīmekļa vietnē. Ģenerālā asambleja ar atklātu balsu vairākumu ievēl ārpustiesas locekļus uz četriem gadiem, ņemot vērā kandidātu kvalifikāciju un atbilstību noteiktajiem kritērijiem. Disciplinārlietu komisija no tiesnešu locekļu vidus ar balsu vairākumu ievēl savu priekšsēdētāju. Priekšsēdētājs pārrauga komisijas darbību. Komisijas galvenā funkcija ir ierosināt disciplinārlietas pret tiesnešiem un iesniegt priekšlikumus Tieslietu padomei galīgai izlemšanai.

Disciplinārlietas izskata Korupcijas novēršanas komisija (KPK). KPK ir autonoma valsts iestāde, kurā ir pieci locekļi, tostarp priekšsēdētājs⁽¹¹⁾. Locekļus ieceļ Nacionālā asambleja (NA) uz sešiem gadiem saskaņā ar RA Konstitucionālajā likumā izklāstītajām procedūrām. CPC pilnvaras ietver disciplinārlietu ierosināšanu pret tiesnešiem un VDK locekļiem saskaņā ar Tiesu kodeksu. Tā var arī ieteikt NA frakcijām iesniegt Konstitucionālajai tiesai lūgumu izbeigt Konstitucionālās tiesas tiesneša pilnvaru termiņu par būtiskiem disciplināriem pārkāpumiem, kā noteikts likumā. No otras puses, Tieslietu ministrija, kas ir republikas izpildinstitūcija, izstrādā un īsteno valsts politiku savas kompetences ietvaros. Tieslietu ministrs vada ministrijas darbību un ierosina disciplinārlietas pret tiesnešiem, ja pastāv tiesisks pamats. Šie procesi atspoguļo ministrijas plašākas pilnvaras nodrošināt juridiskos un ētikas standartus visā tiesu sistēmā⁽¹²⁾.

Procesuālās tiesības un garantijas. Saskaņā ar Armēnijas Tiesu kodeksu Augstākā tiesu padome (VTP) ir pilnvarota risināt jautājumus, kas saistīti ar tiesneša disciplināratbildību, un šajos jautājumos darbojas kā tiesu iestāde. Disciplinārlietas reglamentē principi, kuru mērķis ir nodrošināt taisnīgumu, pārredzamību un tiesisko garantiju ievērošanu.¹³ Attiecībā uz nevainīguma prezumpciju un pierādīšanas pienākumu disciplinārlietas ierosinošajai iestādei ir jāpamato disciplinārlietas pamatojums.¹⁴ Tiesneši tiek uzskatīti par nevainīgiem pārkāpumos, kamēr nav pierādīts pretējais ar VDK lēmumu, ievērojot Tiesu kodeksā izklāstītās procedūras. Jebkuras neatrisinātas šaubas par iespējamo pārkāpumu tiek interpretētas par labu tiesnesim.¹⁵ Tomēr jebkura disciplinārlieta ir jāuzsāk viena gada laikā no brīža, kad disciplinārlietu ierosinošā iestāde konstatējusi materiālo vai procesuālo tiesību pārkāpumu, neatkarīgi no tā, vai pārkāpums izdarīts tīši vai rupjas nolaidības dēļ. Disciplinārlietu nevar ierosināt šādos gadījumos: (I) pret to pašu tiesnesi par to pašu nodarījumu ir uzsākts process, ko ierosinājis tā pati iestāde.

¹⁰Tiesu kodeksa 77. pants.

¹¹RA likuma "Par CPC" 2. panta 1. daļa.

¹²Ministru prezidenta 2018. gada 11. jūnija lēmums Nr. 704-L "Par RA Tieslietu ministrijas nolikuma apstiprināšanu".

¹³Tiesu kodeksa 175. pants.

¹⁴Tiesu kodeksa 90. panta 2. daļa.

¹⁵RA likuma "Par CPC" 24. pants.

(II) Ierosinātāja iestāde iepriekš ir nolēmusi neuzsākt vai izbeigt tiesvedību pret to pašu tiesnesi par to pašu nodarījumu. (III) VDK jau ir izlēmusi jautājumu par disciplinārbildību par to pašu nodarījumu. (IV) Disciplinārlietas ierosināšanai nav acīmredzama pamata.¹⁶ Visiem tiesnešiem, pret kuriem ierosināta šāda procedūra, ir tiesības a) iesniegt rakstiskus paskaidrojumus, pierādījumus un priekšlikumus. Divu nedēļu laikā pēc paziņojuma par disciplinārlietas ierosinājumu un ar to saistīto materiālu saņemšanas tiesneši var iesniegt VDK un disciplinārlietas ierosinošajai iestādei atbildi, tostarp elektroniskus pierādījumus. Šo termiņu pēc tiesneša lūguma var pagarināt ne vairāk kā par vienu nedēļu, ja tiek atzīti pamatoti iemesli^(17). b) Piekļūt visiem ar tiesvedību saistītajiem materiāliem un saņemt to kopijas. Lēmumi un attiecīgie materiāli jānosūta VCB un tiesnesim trīs dienu laikā pēc to izdošanas. (c) Izmantot šīs tiesības personīgi vai ar juridiskā pārstāvja starpniecību. VDK ir jāizskata jautājums par disciplinārbildību trīs mēnešu laikā pēc lūgumraksta saņemšanas. Izņēmuma gadījumos šo termiņu ar pamatotu lēmumu var pagarināt ne vairāk kā par trim papildu mēnešiem. Ja tiek iecelts eksperts, termiņu var pagarināt, lai pielāgotos eksperta darbam. Izskatot sūdzības un jautājumus par disciplinārbildību, tiesnešiem ir tiesības: (a) izskatīt un kopēt materiālus, kas ir tiesvedības pamatā. (b) Uzdot jautājumus, iesniegt iebildumus, sniegt paskaidrojumus un iesniegt priekšlikumus. (c) Iesniegt un pārbaudīt pierādījumus. ((d) Piedalīties sēdēs personīgi vai ar juridiskā pārstāvja starpniecību. (e) Saņemt atlīdzību par saprātīgu advokāta honorāru, ja netiek atzīta disciplinārbildība. (f) Pārsūdzēt VDK lēmumus par disciplinārbildību, kā noteikts Tiesu kodeksā.

Procedūras pārsūdzība. Pārsūdzības jāiesniedz Augstākajai tiesu padomei (AJP) viena mēneša laikā pēc lēmuma publicēšanas. Tiesības iesniegt sūdzību ir tikai tiesnesim, pret kuru vērsta disciplinārlieta, un iestādei, kas ierosinājusi procedūru.¹⁸ Saņemot sūdzību, VDT nekavējoties nosūta to otrai pusei, kurai ir viena nedēļa laika, lai iesniegtu atbildi. Ja atbilde netiek iesniegta, par pamatu tiesneša atbildības noteikšanai tiek uzskatīta sākotnējās disciplinārbildības pārbaudes laikā iepriekš paustā puses nostāja. Pārsūdzību izskata VTP locekļi, kuri nebija iesaistīti sākotnējā lēmuma pieņemšanā, un saskaņā ar VTP procedūrām tiek izvēlēti ne vairāk kā seši locekļi. VDK ir jāizskata sūdzība divu mēnešu laikā pēc tās saņemšanas, ievērojot tādus principus kā likumība, tiesneša neatkarība, tiesneša reputācijas respektēšana, disciplinārsodu samērīgums un patvaļas un diskriminācijas aizliegums.¹⁹ Pārbaudes procesā tiek ievēroti tie paši noteikumi kā sākotnējā disciplinārlietā, ja vien Tiesu kodeksā nav noteikts citādi. VDK aprobežojas ar sūdzībā izklāstītajiem iemesliem un pamatojumiem, bet var pieņemt jaunus pierādījumus, ja sūdzības iesniedzējs pierāda, ka tos nevarēja iesniegt agrāk no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ. VDK ņems vērā arī apelācijas sūdzības iesniedzēja sākotnējo nostāju disciplinārlietā, ja vien viņam nav liegta iespēja to izklāstīt sākotnējās izskatīšanas laikā. Sākotnējā disciplinārlietas izskatīšanā konstatētos faktus parasti pieņem par pamatu pārskatīšanai, ja vien tie nav īpaši apstrīdēti sūdzībā.²⁰ Ja tiek konstatēta kļūda, VDK var konstatēt jaunus faktus, pamatojoties uz iesniegtajiem pierādījumiem. Līdzīgi, ja lietas izskatīšanas laikā nav konstatēts neviens izšķirošs fakts.

¹⁶Tiesu kodeksa 143. pants.

¹⁷Tiesu kodeksa 145. pants.

¹⁸Tiesu kodeksa 156.1.-156.3. pants.

¹⁹Tiesu kodeksa 6. daļa, 146. un 147. pants.

²⁰Tiesu kodeksa 146. pants, sk. arī RA VDK 2020. gada 22. oktobra lēmumu Nr. SJ-68-N-15 "Par RA VDK reglamenta apstiprināšanu", 92. punkts.

sākotnējā pārbaudē VCB var atzīt apstrīdēto faktu par konstatētu, ja to apstiprina pieejamie pierādījumi⁽²¹⁾.

Procedūru pārredzamība. Augstākā tiesu padome (VTP) savu darbību veic oficiālās sēdēs, izskatot tādus jautājumus kā tiesnešu vai VTP locekļu disciplināratbildība, viņu pilnvaru izbeigšana, kriminālvajāšanas uzsākšana pret viņiem saistībā ar viņu pienākumiem un piekrišanas došana viņu brīvības ierobežošanai.²² Kad VTP darbojas kā tiesa, jo īpaši pārsūdzībās saistībā ar tiesneša pilnvaru izbeigšanu, tās sēdes parasti ir atklātas sabiedrībai. Tomēr sēdes var notikt aiz slēgtām durvīm pēc VDK pamatota lēmuma, ko pamato kāda locekļa vai dalībnieka lūgums, lai aizsargātu dalībnieku privātumu, tiesiskuma, valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai morāles intereses. No otras puses, tiesas procesa publiskums ir tiesību uz taisnīgu tiesu stūrakmens. Kā apstiprinājusi Konstitucionālā tiesa lēmumā Nr. 1709, atklātu tiesas procesu princips nodrošina sabiedrības kontroli, tiesu varas pārskatatbildību un uzticēšanos tiesu neatkarībai un objektivitātei⁽²³⁾. Tas atvieglo tiesas procesa dalībnieku piekļuvi tiesai un sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu uzraudzību. Tomēr izņēmuma gadījumos atklātības principu var ierobežot, lai aizsargātu konstitucionāli noteiktas intereses, ar nosacījumu, ka ierobežojumi ir absolūti nepieciešami un pamatoti. Ja tiesas process ir slēgts, tas tiek darīts, lai aizsargātu nozīmīgas sabiedrības intereses, piemēram, tiesiskumu, sabiedrisko kārtību vai valsts drošību. Konstitucionālā tiesa uzsver, ka šādiem pasākumiem jābūt pamatotiem ar reāliem un paredzamiem apdraudējumiem. Tiesām ir rūpīgi jāizvērtē un jāpamato nepieciešamība ierobežot atklātību, pierādot skaidru cēloņsakarību starp konstatēto apdraudējumu un iespējamo kaitējumu tiesiskuma interesēm. Ierobežojumiem jābūt samērīgiem, labi pamatotiem un specifiskiem katras lietas apstākļiem, nodrošinot jebkuras atkāpes no vispārējā noteikuma par atklātu tiesas procesu konstitucionalitāti. Pārredzamība joprojām ir VDT darbības prioritāte. Sēdes, kurās izskata disciplināratbildību, tiek protokolētas un dokumentētas saskaņā ar VDK procedūrām. Atklātās sēdes tiek pārraidītas tiesu sistēmas oficiālajā tīmekļa vietnē, ko pārvalda departamenta Preses un sabiedrisko attiecību dienests. Informēšanu plašsaziņas līdzekļos reglamentē *Noteikumi par sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem un tiesām*, un informācija par VDK darbību regulāri tiek publicēta tiesu iestādes tīmekļa vietnē.²⁴

Disciplinārlietu padomju sastāvi. VDK sastāv no desmit locekļiem, no kuriem pieci ir tiesneši, kurus ievēl Tiesnešu pilnsapulce. Šiem tiesnešiem ir jābūt vismaz desmit gadus ilgai tiesneša pieredzei, un tie pārstāv visus tiesu varas līmeņus. Tomēr Kasācijas tiesas tiesu priekšsēdētāji un palātu priekšsēdētāji nevar tikt ievēlēti. Pārējos piecus locekļus ievēl Nacionālā asambleja (NA) ar visu deputātu trīs piektdaļu balsu vairākumu⁽²⁵⁾. Šiem locekļiem jābūt tiesību zinātniekiem vai izciliem juristiem ar Armēnijas pilsonību, augstu profesionālo kvalifikāciju un vismaz piecpadsmit gadu profesionālo pieredzi. NA ievēlētie locekļi nevar būt tiesneši. VDK locekļu pilnvaru termiņš ir pieci gadi bez atkārtotas ievēlēšanas iespējas.

²¹Tiesu kodeksa 150. un 153. pants.

²²Tiesu kodeksa 90. pants.

²³Konstitucionālās tiesas 2024. gada 17. janvāra lēmums Nr. 1709.

²⁴RA VDK 2020. gada 22. oktobra lēmums Nr. SJC-68-N-15 "Par Armēnijas Republikas VDK reglamenta apstiprināšanu", 179.-180. punkts.

²⁵RA Konstitūcijas 173. pants.

Tiesnešu kodekss nosaka nesavienojamības ierobežojumus NA ievēlētajiem locekļiem, aizliedzot viņiem veikt politisku darbību, ieņemt amatus valdības vai komerciālās organizācijās, nodarboties ar uzņēmējdarbību vai strādāt algotu darbu, izņemot zinātnisko, izglītības vai radošo darbu²⁷).²⁸ Saskaņā ar Tiesnešu kodeksa noteikumiem VTP savu priekšsēdētāju pārmaiņus ievēl no tiesnešu Ģenerālās asamblejas un NA ievēlētajiem locekļiem. Priekšsēdētāja amata pilnvaru termiņš ir divi gadi un seši mēneši bez iespējas tikt ievēlētam atkārtoti, ja viņa pilnvaru termiņš nepārsniedz kopējo VDK locekļa amata pilnvaru termiņu. Tiesnešu pārstāvība VTP ir proporcionāli sadalīta šādi: viens loceklis no Kasācijas tiesas, viens no apelācijas tiesām un trīs no pirmās instances tiesām, tostarp vismaz viens no vispārējās jurisdikcijas tiesām reģionos (marzes)²⁸ Turklāt VTP ir jāiekļauj dažādu specializāciju tiesneši un jāievēro dzimumu līdzsvars, ierobežojot viena dzimuma locekļu skaitu līdz trim, izņemot likumā noteiktos izņēmumus. Visiem kandidātiem uz EST locekļa amatu ir jāaizpilda labas uzvedības anketa, ko izskata Korupcijas novēršanas komisija (KPC), kura sniedz konsultatīvu atzinumu. Attiecībā uz NA ievēlētajiem locekļiem izvirzīšanas un ievēlēšanas procesu reglamentē konstitucionālais likums "NA reglaments". Katra frakcija var izvirzīt vienu kandidātu, pieņemot lēmumu, kurā ietverts kandidāta vārds, apliecinātie dokumenti un aizpildīta uzvedības anketa. Ja dokumentācija neatbilst konstitucionālajām vai juridiskajām prasībām, NA priekšsēdētājs to atdod frakcijai ar paskaidrojumu. Ja tā atbilst prasībām, NA priekšsēdētājs nosūta anketu CPC, kurai ir desmit dienas, lai sniegtu konsultatīvu atzinumu. Vēlēšanas notiek aizklāti, un tām nepieciešams visu deputātu trīs piektdaļu balsu vairākums.

Uztvertās vājās puses. 2023. gada 25. oktobrī ieviestie Tiesu kodeksa grozījumi ir izraisījuši nopietnas bažas, jo īpaši par to ietekmi uz Augstākās tiesu padomes (ATT) sastāvu un darbību disciplinārās atbildības jautājumos. RA Konstitūcija nosaka, ka VDK ir neatkarīga valsts iestāde, kuras uzdevums ir aizsargāt tiesu neatkarību un darboties kā vienotai koleģiālai struktūrai desmit locekļu sastāvā, lai nodrošinātu līdzsvarotu un uzticamu lēmumu pieņemšanu. Tomēr ar grozījumiem tiek ieviesta modificēta VDK struktūra, risinot disciplinārā atbildības un tiesnešu atļaušanas jautājumus. Šīs izmaiņas ir radījušas jautājumus par Padomes lēmumu leģitimitāti un ticamību šajos jautājumos. Lēmumā Nr. 1598 RA Konstitucionālā tiesa uzsvēra koleģialitātes kā pārvaldības pamatprincipa nozīmi, kas prasa kolektīvu apspriešanu un lēmumu pieņemšanu, lai nodrošinātu plurālismu, novērstu patvaļu un uzturētu VDK konstitucionālo un juridisko nozīmi.²⁹ Grozījumi paredz disciplinārlietām veidot atsevišķas kolēģijas, kuru locekļi tiek izraudzīti izlozes kārtībā, kā norādīts 141. panta 1.5 daļā. Lai gan šīs pieejas mērķis ir nodrošināt nejausu lietu piešķiršanu, šāda pieeja rada risku, ka var tikt apdraudēta VDK tiesu varas neatkarība, objektivitāte un leģitimitāte. Turklāt 92. panta 2. daļa ļauj VDK risināt disciplinārlietas un izbeigt tiesneša amata pilnvaras, ja kvorumu veido nedaudz vairāk nekā puse tās locekļu. Tas ļauj pieņemt lēmumus tikai trīs locekļu sastāvā, apdraudot Padomes koleģiālo struktūru un tās konstitucionālo mērķi.³⁰ Šīs izmaiņas ievieš

²⁶Tiesu kodeksa 83. pants.

²⁷Tiesu kodeksa 84. panta 9. daļa.

²⁸Tiesu kodeksa 76. pants.

²⁹Konstitucionālā tiesa, 2021. gada 10. jūnija lēmums Nr. 1598.

³⁰Vairāku pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesniegtais atzinums:

<https://ldpf.am/uploads/files/c25c902f256b97ccb34c34d2cfeca48e.pdf>.

nekonsekvences VCB darbībā, jo attiecībā uz visiem pārējiem pienākumiem tā saglabā desmit locekļu sastāvu, bet attiecībā uz disciplinārlietām pieņem samazinātu sastāvu. Šī strukturālā neatbilstība mazina Padomes uzticamību, vājina tās konstitucionālo lomu un draud mazināt sabiedrības uzticību tās spējai nodrošināt tiesu neatkarību un taisnīgumu.

Problēmas un ierosinātie risinājumi. Armēnijas Republikas tieslietu ministra pilnvaras ierosināt disciplinārlietas pret tiesnešiem ir izraisījušas nopietnas juridiskas debates un bažas. Kritiķi ir uzsvēruši, ka nav skaidri definētu kritēriju šādām iejaukšanās darbībām un nav stabila pārsūdzības mehānisma, lai tās apstrīdētu. RA Cilvēktiesību aizstāvis 2022. gada 23. februārī iesniedza lūgumrakstu Konstitucionālajai tiesai, apgalvojot, ka pilnvaru piešķiršana izpildvaras pārstāvim īstenot "vispārēju kontroli" pār tiesnešiem rada ar to saistītu risku. Šīs bažas ir atbalstītas respektējamu organizāciju, tostarp Venēcijas komisijas³¹, Apvienoto Nāciju Organizācijas³², Starptautiskās tiesnešu savienības³³, EDSO/ODIHR³⁴ un Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes⁽³⁵⁾ konsultatīvajos atzinumos. Neraugoties uz šīm bažām, RA Konstitucionālā tiesa nolēma, ka tieslietu ministra pilnvaras ierosināt disciplinārlietas nav uzskatāmas par tiešu iejaukšanos tiesnešu neatkarībā. Tiesas ieskatā ministra priekšlikums kalpo tikai tam, lai uzsāktu procesu, kas ir Augstākās tiesnešu padomes (ATT) kompetencē, kura saglabā ekskluzīvas tiesības lemt par disciplinārlietām. Tomēr Tiesa atzina, ka tieslietu ministram ir svarīga loma atbildības veicināšanā. Uzsākot disciplinārlietas, ministrs var nodrošināt disciplinārlietu komisijas, kurā pārsvarā ir tiesneši un kura var būt pakļauta iekšējai solidaritātei, pārraudzību⁽³⁶⁾ šī pārraudzība palīdz nodrošināt, ka disciplinārās sūdzības tiek izskatītas efektīvi un ka netiek kavēta piekļuve disciplinārtiesībām. Lai gan ministra iesaistīšanās var stiprināt disciplināro sistēmu, risinot iespējamus pārkāpumus, Disciplinārlietu komisijas galīgā efektivitāte ir atkarīga no sabiedrības uzticības atjaunošanas tiesu varai. Tādēļ ir jārisina tādi jautājumi kā šķietamā visatļautība, patvaļīga lēmumu pieņemšana un darbības, kas varētu graut tiesneša cieņu. Turklāt, lai veicinātu uzticēšanos tiesu sistēmai, ir svarīgi demonstrēt tiesu neatkarību un ievērot varas dalīšanas principu.

Lieta I. (slēgtas disciplinārlietas un tiesneša atstādināšana). Tieslietu ministra pienākumu izpildītājs 2023. gada 24. maijā ierosināja disciplinārlietu pret tiesnesi D. H. par iespējamām rīcības noteikumu pārkāpumiem. Augstākā tiesnešu padome (VTP) rīkoja slēgtas sēdes un izbeidza tiesneša pilnvaras. Tiesnesis D.H. iesniedza apelācijas sūdzību, apgalvojot, ka slēgtā tiesvedība ir pārkāpusi viņu tiesības uz atklātu lietas izskatīšanu un taisnīgu tiesu. Konstitucionālā tiesa tam piekrita, nospriežot, ka disciplinārsods nedrīkst graut procesuālo taisnīgumu vai tiesneša tiesības tikt uzklautam. Armēnijas tiesību aktos ir noteikts, ka tiesas sēdes ir taisnīgas un publiskas, un privātās sēdes ir atļautas tikai tad, ja to attaisno nozīmīgas sabiedrības intereses. .

³¹Atzinums CDL-AD (2017)019 par konstitucionālo likumu "Armēnijas Republikas Tiesu kodekss", Venēcijas komisijas tiesu un tiesnešu jautājumos atzinumu un ziņojumu krājums Nr. CDL-PL (2019)008.

³²Tiesnešu neatkarības pamatprincipi, kas pieņemti ANO 7. konferencē par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem 06.09.1985.

³³Starptautiskās tiesnešu savienības 1999. gada 17. novembrī pieņemtās Vispārējās tiesnešu hartas 7. panta 1. punkts.

³⁴EDSO/ODIHR Kijevas ieteikumi par tiesu neatkarību Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā un Vidusāzijā. punkts.

³⁵Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes atzinums Nr. 3, kas pieņemts 2002. gadā.

³⁶Satversmes tiesas 2024. gada 17. janvāra lēmums Nr. 1709, 4.1. un 4.2. punkts.

VCB izskata pārsūdzības divu mēnešu laikā, un jauni apstākļi var būt par iemeslu pārsūdzības pārskatīšanai. Pēc Konstitucionālās tiesas lēmuma Nr. SDO-1729 (2024. gada 21. maijs) VCB atļāva tiesnesei D.H. iesniegt rakstiskus argumentus, lai novērstu procesuālos trūkumus. Tomēr šajos iesniegumos netika sniegti pietiekami jauni pierādījumi, lai pamatotu sākotnējā lēmuma pārskatīšanu. ATT atstāja spēkā disciplinārsodu un tiesneša D. H. pilnvaru izbeigšanu, nenorādot uz atbilstošu pamatojumu pārskatīšanai saskaņā ar Tiesnešu kodeksa 157. pantu. Šī lieta uzsver procesuālā taisnīguma, tiesnešu neatkarības un konstitucionālo principu ievērošanas nozīmi disciplinārlietās.

II lieta (lietu izskatīšana saprātīgā termiņā). Disciplinārlietas pret tiesnesi

V.M. krimināllietu Erevānas Pirmās instances tiesā 2023. gada 12. oktobrī ierosināja advokāts T.K., kas pārstāv I.A.. Ētikas un disciplinārlietu komiteja turpināja lietas izskatīšanu 2023. gada 18. decembrī un 2024. gada 19. februārī iesniedza disciplinārlietas pieteikumu Augstākajai Tiesnešu padomei (VTP). Lieta attiecās uz kavējumiem krimināllietā Nr. 60186920, kas tika ierosināta 2020. gada 17. septembrī saskaņā ar RA Kriminālkodeksa 242. panta 1. daļu. Lai gan lieta tika ierosināta 2021. gada 12. maijā, notika tikai divas tiesas sēdes - 2021. gada 20. decembrī un 2023. gada 20. janvārī -, pirms tiesa izbeidza kriminālvajāšanu noilguma termiņa notecējuma dēļ. VDK izskatīja disciplinārlietas pieteikumu, Disciplinārlietu komisijas konstatējumus un abu pušu argumentus. Padome uzsvēra, ka ir svarīgi, lai tiesvedība notiktu savlaicīgi, jo kavēšanās mazina taisnīgumu un sabiedrības uzticību. Piemērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas standartus, Padome izvērtēja lietas sarežģītību, kavēšanās sekas un gan tiesneša, gan citu pušu rīcību. Tā konstatēja, ka tiesvedības ilgums - viens gads un astoņi mēneši - ir nepamatots, pārkāpjot cietušā tiesības uz taisnīgu tiesu un diskreditējot tiesu varu. Padome konstatēja, ka tiesnese V. M. ir pieļāvusi rupju nolaidību, nenodrošinot savlaicīgu lietas izskatīšanu, tādējādi pārkāpjot procesuālās tiesības. Lai gan tiesnesei V.M. iepriekš nebija piemēroti disciplinārsodi, ESTK atbalstīja Ētikas un disciplinārlietu komitejas iesniegumu un izteica stingru rājienu, ņemot vērā pārkāpumu raksturu un sekas. Šī lieta uzsver tiesnešu atbildību nodrošināt, lai lietas tiktu atrisinātas saprātīgā termiņā, lai novērstu nevajadzīgas grūtības iesaistītajām pusēm un saglabātu uzticību tiesību sistēmai. Pievēršoties lietu novilcināšanai un saucot tiesnešus pie atbildības, Augstākā tiesu padome nostiprina principu, ka kavēts taisnīgums ir atteikts taisnīgums, vienlaikus radot precedentu, kā par prioritāti noteikt procesuālo efektivitāti un tiesu standartu ievērošanu.

Lieta III (Kasācijas tiesas procesuālo tiesību pārkāpuma atzīšana, kā arī akta maznozīmīguma novērtējums). 2021. gadā pēc ģenerālprokurora ziņojuma tieslietu ministram tika ierosināta disciplinārlietā pret Apelācijas krimināltiesas tiesnesi S. M.. Ministrs pēc tam iesniedza priekšlikumu Augstākajai Tieslietu padomei (APT) par disciplinārlietas ierosināšanu. Lietā bija iesaistīts apsūdzētais Ž.S., kura apelācijas sūdzību par apcietinājuma lēmuma atcelšanu Apelācijas tiesa noraidīja. Tiesnesis S.M. noteica, ka pierādījumi, jo īpaši liecinieku liecības, nepierāda tiešu saistību starp Ž.S. un iespējamo vardarbības aktu pret A.M. Tomēr Kasācijas tiesa šo lēmumu atcēla, vēlreiz apstiprinot pirmās instances tiesas spriedumu. Tā kritizēja apelācijas tiesu par to, ka tā nav rūpīgi izvērtējusi lēmuma par aizturēšanu likumību un nav novērtējusi pierādījumus, kas saistīti ar

iespējamā nozieguma izdarīšanas laiks un vieta. Kasācijas tiesa uzsvēra, ka šīs kļūdas izpludināja atšķirību starp pirmstiesas un tiesas funkcijām, pārkāpjot procesuālās normas. VDK veica disciplinārlietu saskaņā ar Tiesu kodeksa 151. pantu. Tā izskatīja tieslietu ministra pienākumu izpildītāja ziņojumus un tiesneša nostāju, kā arī visus attiecīgos pierādījumus. VDK secināja, ka tiesnesis S. M. pirmstiesas posmā pārkāpa savas tiesneša pilnvaras, nepareizi piemērojot pamatotu šaubu standartu attiecībā uz apsūdzētā klātbūtni nozieguma vietā. Tomēr Padome konstatēja, ka tiesneša rīcība nebija apzināti prettiesiska un neietvēra vainīgu nodomu, kā tas definēts Tiesu kodeksā. Tiesnesis bija objektīvi izvērtējis faktus un rīkojās, neapzinoties procesuālās kļūdas. Neraugoties uz konstatēto pārkāpumu, ATK nolēma, ka tiesneša S. M. rīcība nemazina viņa profesionālo piemērotību vai nediskreditē tiesneša autoritāti. Līdz ar to priekšlikums par disciplināratbildības piemērošanu tika noraidīts. Šeit uzsvērts, ka, lai gan juridiskās interpretācijas kļūdas var rasties, šajā lēmumā uzsvērts, cik svarīgi ir nošķirt objektīvus pārkāpumus no tīša pārkāpuma. Noraidot priekšlikumu par disciplināratbildības piemērošanu, ATK nostiprināja principu, ka atbildība ir jāvērtē pēc nodoma un objektivitātes ievērošanas, tādējādi aizsargājot tiesnešu neatkarību un vienlaikus nodrošinot procesuālo standartu ievērošanu.

BULGĀRIJA

Tiesiskais regulējums. Lai nodrošinātu tiesiskumu, ir svarīgi saglabāt līdzsvaru starp tiesu neatkarību un atbildību. Tiesnešu disciplinārajiem mehānismiem jābūt juridiski pamatotiem, taisnīgiem un izstrādātiem tā, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, kas varētu iebiedēt tiesnešus. Galvenie aizsardzības pasākumi ietver disciplināro procedūru skaidru tiesisko regulējumu, tiesnešu tiesības uz aizstāvību, uzraudzību, ko veic neatkarīga iestāde, kurā ir tiesnešu vairākums, ko ievēl tiesnešu kolēģi, un filtrēšanas procesu, lai agrīni novērstu nepamatotas sūdzības. Šie pasākumi aizsargā tiesnešu neatkarību, vienlaikus nodrošinot pārskatatbildību. Saskaņā ar Bulgārijas Republikas 1991. gada Konstitūcijas (CRB) 129. panta 1. punktu Augstākās tiesnešu padomes (VTP) Tiesnešu palāta uzrauga tiesnešu iecelšanu amatā, paaugstināšanu amatā, pazemināšanu amatā, pārcelšanu un atbrīvošanu no amata. Līdzīgi, VTP Prokuratūras palāta ir atbildīga par prokuriem un izmeklētājiem. Augstākās kasācijas tiesas (VKK), Augstākās administratīvās tiesas (VAC) un galvenā prokurora priekšsēdētājus ieceļ Republikas prezidents ar prezidenta dekrētu, pamatojoties uz VTP priekšlikumu. Viņu pilnvaru termiņš ir ierobežots līdz septiņiem gadiem. Lielākā daļa tiesnešu ir iecelti amatā uz nenoteiktu laiku, bet VCB un VAC priekšsēdētāju pilnvaru termiņš ir ierobežots. Tiesneši pēc pieciem nostrādātiem gadiem iegūst neieceļamību, kas ir atkarīga no darba novērtējuma un oficiāla VDK lēmuma. Pēc konstitūcijas grozījumiem 2015. gadā VDK tika sadalīta divās palātās: Tiesnešu palātā un Prokuratūras palātā. Tiesnešu palātas sastāvā ir 14 locekļi: sešus locekļus ievēl tiesneši, sešus locekļus ievēl Nacionālā asambleja un divus ex officio locekļus - VCB un VAC priekšsēdētājus. Šī palāta regulē visus tiesnešu karjeras aspektus, tostarp iecelšanu amatā, paaugstināšanu amatā, disciplinārlietas un atlaišanu. Ievērojama problēma ir to tiesnešu mazākuma pārstāvība, kurus Tiesnešu palātā ievēlējuši viņu kolēģi. Lielākā daļa pieder Nacionālās asamblejas ievēlētajiem locekļiem un VCB un VAC priekšsēdētājiem *ex officio*. Šos divus priekšsēdētājus ieceļ plenārsēde.

SCE, kurā ir 25 locekļi, no kuriem 11 ir no prokuratūras palātas. Tiesnešus var atbrīvot no amata, sasniedzot 65 gadu vecumu, atkāpjoties no amata, notiesājot par tīšu noziedzīgu nodarījumu, par ko piespriests brīvības atņemšanas sods, par pastāvīgu nespēju pildīt savus pienākumus ilgāk nekā gadu vai par smagu pārkāpumu, sistemātisku pienākumu nepildīšanu vai darbībām, kas kaitē tiesu varas reputācijai. Bulgārijas tiesību teorijā ir plaši izplatīts uzskats, ka tiesneša amata pamatā nav darba attiecības. Tā vietā tas tiek uzskatīts par neatkarīgu publisku amatu tiesu sistēmā.

Disciplinārlietas procesa pārskats. Tiesnešu disciplinārpārkāpumi Bulgārijā ir skaidri definēti 1991. gada Konstitūcijā un papildināti ar 2007. gada Tiesu iekārtas likuma (TI) noteikumiem. Konstitūcijā ir norādīti trīs galvenie pārkāpumi: I) smagi pārkāpumi; II) sistemātiska amata pienākumu nepildīšana un III) darbības, kas kaitē tiesu varas prestižam, un atbilstoša sankcija ir atļaušana no amata. Turklāt Konstitūcija pilnvaro Augstāko tiesnešu padomi (APT) pazemināt tiesnešus amatā, kas bieži tiek uzskatīts par disciplinārsodu. JA paplašina disciplinārās atbildības jomu, iekļaujot tajā arī tiesvedības kavējumus, Ētikas kodeksa pārkāpumus un citus dienesta pienākumu nepildīšanas gadījumus. Uz militārajiem tiesnešiem attiecas papildu noteikumi saskaņā ar īpašiem statūtiem. JA ir izklāstītas dažādas disciplinārsankcijas tiesnešiem, tostarp rājieni, algas samazināšana, pagaidu pazemināšana pakāpē vai amatā, atbrīvošana no vadošiem amatiem un pilnīga atbrīvošana no amata. Lai gan tiesas priekšsēdētājs var izteikt rājienus, bargākas sankcijas ir AT tiesnešu palātas kompetencē. Disciplinārlietas reglamentē JA sešpadsmitā nodaļa, kurā ir noteiktas skaidras procedūras taisnīguma nodrošināšanai. Pirms sankcijas piemērošanas disciplināriestādei ir jāļauj tiesnesim izklāstīt savu viedokli uzklaušīšanas vai rakstiska paskaidrojuma veidā. Ja tas netiek izdarīts, sankcija ir spēkā neesoša, izņemot gadījumus, kad tiesnesis atsakās piedalīties. Turklāt par maznozīmīgiem pārkāpumiem tiesu priekšsēdētāji var izteikt rājienus ar motivētu rīkojumu, par to paziņojot ATT Tiesnešu palātai, kas mēneša laikā var apstiprināt vai atcelt sankciju. Ja rodas pamats bargākiem sodiem, tiesas priekšsēdētājs nodod lietu Tiesnešu palātai turpmākai rīcībai. Tomēr tiesvedību Tiesnešu palātā parasti ierosina pēc tiesu priekšsēdētāju, augstāka ranga amatpersonu, VCB inspekcijas vai tieslietu ministra priekšlikumiem. Inspekcijai ir izšķiroša nozīme tiesnešu rīcības, integritātes un interešu konfliktu izmeklēšanā. Tomēr tās sastāvs un ievēlēšanas process, kas izslēdz tiesnešu līdzdalību, ir radījis bažas par iespējamu politisku ietekmi. Kad tiek iesniegts disciplinārsūdzības priekšlikums, Tiesnešu palāta izveido trīs locekļu komisiju, lai izmeklētu lietu, savāktu pierādījumus un ieteiktu sankcijas. Tiesvedība notiek saskaņā ar Administratīvā procesa kodeksu un ietver slēgtas sēdes, kurās tiesnesis var piedalīties ar juridisko vai kolēģu palīdzību. Lai pieņemtu lēmumu par sankciju piemērošanu, ir nepieciešams vismaz astoņu balsu vairākums no 14 tiesnešu palātas locekļiem. Šos lēmumus var pārsūdzēt Augstākajā administratīvajā tiesā, kas nodrošina divu līmeņu pārskatīšanu, tādējādi nodrošinot disciplinārlietu rezultātu tiesisko pārraudzību. 14 dienu laikā pēc tā paziņošanas sodītajam tiesnesim. Pārsūdzību izskata Augstākās administratīvās tiesas kolēģija trīs locekļu sastāvā, un tās lēmumu var tālāk pārsūdzēt tās pašas tiesas kolēģijā piecu locekļu sastāvā.

Tiesnešu disciplinārlietu tendences. No 2018. līdz 2023. gadam Augstākās tiesas (ATT) Tiesnešu palāta ierosināja 44 disciplinārlietas. No tām 20 ierosināja tiesu priekšsēdētāji, 17 ierosināja Inspekcija pie VCB (ISJC), trīs ierosināja augstāka ranga tiesu priekšsēdētāji,

un tieslietu ministrs. Lielākā daļa šo lietu bija saistītas ar procesuālo termiņu pārkāpumiem, bet dažās tika izskatīti ētikas normu pārkāpumi. 2017. gadā pret 27 tiesnešiem tika ierosinātas 39 disciplinārlietas, un vairākiem tiesnešiem tika ierosinātas vairākas lietas. No tiem 12 ierosinājumus iesniedza tiesu priekšsēdētāji, 13 - augstākstāvošo tiesu priekšsēdētāji un 14 - Tieslietu un iekšlietu padome. Tajā pašā gadā disciplinārlietu rezultātā no amata tika atbrīvoti trīs tiesneši. Iepriekšējo gadu tendences liecina par līdzīgām tendencēm. No 2012. gada oktobra līdz 2016. gada aprīlim VCB ierosināja 138 disciplinārlietas, kā rezultātā no amata tika atlaisti desmit tiesneši. No 2007. gada oktobra līdz 2011. gada decembrim VCB ierosināja 179 disciplinārlietas, no kurām lielākā daļa bija saistītas ar sistemātisku procesuālo termiņu neievērošanu un darbībām, kas izraisīja neattaisnotus kavējumus. Daudzas no šīm lietām izrietēja no Tiesās veiktajām ISJC revīzijām. Kopš 2011. gada procesuālo termiņu pārkāpumi saskaņā ar Tiesnešu likuma (TA) 307. panta 3. punkta 1. un 2. apakšpunktu ir bijuši biežākais pamats disciplinārlietu ierosināšanai pret tiesnešiem. Piemēram, 2016. gadā 11 no 19 pabeigtajām disciplinārlietām bija saistītas ar šādiem pārkāpumiem. Šī pastāvīgā uzmanība uzsver, ka procesuālā atbilstība ir galvenais jautājums tiesnešu atbildības uzturēšanā.

Statistikas dati no 2007. līdz 2017. gadam liecina, ka Augstākā tiesu padome (ATT) ir uzturējusi stabilu un salīdzinoši augstu disciplinārlietas izskatīšanas aktivitātes līmeni, vidēji apmēram 36 lietas gadā. Nākamajos sešos gados (2018-2023) šī pastāvīgā tendence krasi mainījās, vidēji samazinoties līdz tikai septiņām lietām gadā. Ievērojami izņēmumi šajā periodā bija 2009. un 2010. gads, kad disciplinārlietu skaits strauji pieauga attiecīgi līdz 68 un 49 lietām, galvenokārt korupcijas skandāla dēļ, kurā bija iesaistīts kāds ievērojams tiesnešu lobists. Pēc šiem izņēmuma gadiem lielākā daļa disciplinārlietu bija vērstas pret tiesnešiem par procesuālo termiņu neievērošanu. Šāda disciplinārās darbības maiņa rada svarīgus jautājumus par tiesu sistēmas struktūru un efektivitāti, jo īpaši par tiesnešu statusu un vispārējo tiesvedības kvalitāti. Ir vairāki iespējamie izskaidrojumi. Pirmkārt, lielais disciplinārlietu skaits par termiņu pārkāpumiem var atspoguļot neatbilstošu tiesnešu darbu. Otrkārt, tas varētu liecināt par nepilnībām tiesnešu iecelšanas procesā vai problēmām, kas saistītas ar motivācijas saglabāšanu ilgas karjeras laikā. Treškārt, daudzi tiesneši, jo īpaši lielās apgabaltiesās vai rajona tiesās, saskaras ar milzīgu darba slodzi, kas apgrūtina stingru procesuālo termiņu ievērošanu. Visbeidzot, Tieslietu padomes inspekcija (ISJC) ilgstoši ir uzsvērusi procesuālo termiņu ievērošanu, tādējādi, iespējams, veicinot stingru, standartizētu pieeju, kas neveicina neatkarīgu spriedumu un niansētu lēmumu pieņemšanu. Turklāt dažas disciplinārlietas liecina, ka tiesu priekšsēdētāji un ISJC ir ļaunprātīgi izmantojuši disciplinārās pilnvaras, tādējādi izceļot bažas par taisnīgumu un iespējamu pārlieku stingru rīcību. Šos jautājumus ir vērts izpētīt sīkāk, lai labāk izprastu to ietekmi uz tiesu iestāžu atbildību un neatkarību.

Tiesnešu disciplinārlietu apstrīdēšana. Tiesnešu disciplinārpārbaudes Bulgārijā saskaras ar ievērojamām problēmām, jo īpaši ar risku, ka tās var tikt ļaunprātīgi izmantotas kā represiju un iebiedēšanas instrumenti pret tiesnešiem, kuri publiski pauž kritisku viedokli par tiesiskuma ievērošanu. Spilgts disciplinārsodu ļaunprātīgas izmantošanas piemērs ir lieta *Miroslava Todorova pret Bulgāriju*, kurā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) 2021. gada 19. oktobrī pieņēma lēmumu un kura tika pabeigta 2022. gada 19. janvārī. Šīs lietas centrā bija disciplinārlietas, ko pret tiesnesi Miroslavu Todorovu laikā no 2011. līdz 2015. gadam ierosināja Augstākā tiesu padome (VTP). Būdam Bulgārijas Tiesnešu asociācijas vadītāja, tiesnese Todorova bija publiski kritizējusi VSP un izpildvaru tādos jautājumos kā tiesnešu iecelšana amatā, valdības politika attiecībā uz tiesnešu neatkarību un pasākumi, kas vērsti pret

korupcija. Reagējot uz šo kritiku, Tieslietu padome piemēroja disciplinārsodus tiesnesei Todorovai, sākotnēji samazinot viņas algu un vēlāk atbrīvojot no tiesneša amata, norādot uz kavējumiem lietu izskatīšanā. Šī atļaušana no amata bija spēkā gadu, pirms to atcēla Augstākā administratīvā tiesa, kas viņu pazemināja amatā zemākā tiesā uz diviem gadiem. ECT uzsvēra vārda brīvības nozīmi sabiedrības interešu jautājumos, jo īpaši attiecībā uz tiesu neatkarību un tiesu varas darbību. Tā konstatēja, ka tiesnesei Todorovai piemērotās disciplinārās sankcijas un nesamērīgi bargās sankcijas bija tieši saistītas ar viņas kritiskajiem publiskajiem izteikumiem, kas bija nepamatota iejaukšanās viņas tiesībās uz vārda brīvību. Tiesa nolēma, ka šāda iejaukšanās *nav nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā*, un konstatēja, ka sankcijas, jo īpaši viņas atļaušana no amata, ir radījušas *biedējošu ietekmi* gan uz tiesnesi Todorovu, gan uz citiem tiesnešiem. Tas bija Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. panta pārkāpums. Turklāt ECT konstatēja, ka disciplinārsodu galvenais mērķis bija sodīt un iebiedēt tiesnesi Todorovu par viņas kritiku pret VCB un izpildvaru, tādējādi pārkāpjot Konvencijas 18. pantu (tiesību ierobežošana neatbilstošos nolūkos) kopā ar 10. pantu.

Miroslavas Todorovas lieta izgaismo divus galvenos jautājumus: nepamatota politiskā ietekme uz Tiesnešu palātu un Inspekciju. Lielāko daļu Tiesnešu palātas locekļu iecel Nacionālā asambleja procesā, kurā bieži dominē politisko partiju intereses, tādējādi apdraudot tiesu neatkarību. Tāpat arī Inspekcijas sastāvs un pilnvaras ir pakļautas politiskai iejaukšanās ietekmei. Mēģinājumi risināt šo problēmu tika iekļauti 2023. gada decembrī ieviestajos konstitūcijas grozījumos, taču 2024. gada jūlijā Konstitucionālā tiesa tos atcēla kā antikonstitucionālus, atstājot šo jautājumu neatrisinātu. Ierosinātie grozījumi Tiesnešu likumā (JA), kas 2024. gada martā tika izstrādāti ar tiesnešu kopienas ieguldījumu, centās ieviest taisnīgas un pret ļaunprātīgu izmantošanu izturīgas disciplinārās procedūras. Tās ietvēra skaidrus disciplinārlietas ierosināšanas kritērijus, nepamatotu lietu noraidīšanas pamatojumu, noteikumus par tiesvedības apturēšanu vai izbeigšanu un pārsūdzības procesu, kurā iesaistīta jauktā Augstākās administratīvās tiesas (AT) un Augstākās kasācijas tiesas (ATT) tiesnešu kolēģija. Priekšlikumā arī ieteikts atcelt tiesu priekšsēdētāju pilnvaras uzlikt disciplinārsodus, jo šīs pilnvaras varētu tikt izmantotas nepamatotai ietekmei. Tika ierosinātas arī jaunas Inspekcijas locekļu iecelšanas procedūras, tostarp plašāka tiesnešu līdzdalība. Tomēr notiekošā politiskā nestabilitāte ir apturējusi šīs reformas. Tā kā trīs gadu laikā ir notikušas septiņas parlamenta vēlēšanas pēc kārtas un nav stabilas valdības, kas būtu apņēmusies īstenot tiesu sistēmas reformu, šo grozījumu nākotne joprojām ir neskaidra. Šis progressa trūkums nostiprina disciplinārās sistēmas neaizsargātību, apdraudot centienus nodrošināt tiesu neatkarību un atbildību.

Notiekošie disciplinārās varas ļaunprātīgas izmantošanas gadījumi. 2023. gada oktobrī Augstākās tiesnešu padomes (VTP) Tiesnešu palāta atteicās piemērot disciplinārsodu Sofijas apgabaltiesas tiesnesim par sociālajos tīklos publicētu ierakstu tiesneša personīgajā profilā. Lietā, ko ierosināja VDK inspekcija, galvenā uzmanība tika pievērsta tam, vai tiesneša ieraksts bija pārkāpums vai likumīga vārda brīvības izmantošana. Tiesnešu palāta ņēma vērā precedentu lietā *Todorova pret Bulgāriju* un atsaucās uz Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes atzinumu Nr. 25/2022, kurā uzsvērta tiesnešu vārda brīvības nozīmi sabiedrības interešu jautājumos. Augstākā administratīvā tiesa, kas darbojās kā pirmās instances tiesa, atstāja spēkā tiesas spriedumu.

EST lēmums. Tā konstatēja, ka tiesnesis īstenoja savas tiesības uz vārda brīvību publiskas diskusijas par tiesu sistēmas darbību kontekstā, konkrēti, par pretrunīgi vērtēto specializēto krimināltiesu slēgšanu. Šī lieta izgaismo satraucošu tendenci, ka Inspekcija neievēro tiesnešu tiesības uz vārda brīvību. Inspekcijas lēmums ierosināt disciplinārlietu pret tiesnesi, kas pazīstams ar kritisku viedokli par tiesu sistēmas jautājumiem, liecina par satraucošu tās pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu. Tomēr šis gadījums arī parāda Tiesnešu palātas lomu individuālās tiesnešu neatkarības nodrošināšanā, jo tā galu galā aizstāvēja tiesneša tiesības dot savu ieguldījumu publiskajā diskusijā par nozīmīgām tiesu sistēmas reformām.

Turklāt divi Plovdivas apgabaltiesas tiesneši saskārās ar disciplinārlietām, ko ierosināja tiesas priekšsēdētājs, kā ziņots, atriebjoties par viņu kritiku par priekšsēdētāja vadības stilu. Publiski pieejamā informācija liecina, ka šīm procedūrām, kas tika veiktas no 2022. līdz 2023. gadam, šķietami bija leģitīmi mērķi, taču tās tika plaši uztvertas kā soda pasākumi pret tiesnešiem par atšķirīgu viedokļu paušanu. Lielākajā daļā gadījumu Augstākās tiesnešu padomes Tiesnešu palāta ierosināja disciplinārlietas, bet atteicās piemērot sodus, un šo nostāju atbalstīja Augstākā administratīvā tiesa. Vienā gadījumā Tiesnešu palāta atbalstīja tiesas priekšsēdētāja izteikto rājienu par kavējumiem lietu izskatīšanā, bet Augstākā administratīvā tiesa šo sodu atcēla, atsaucoties uz nepareizu faktu novērtējumu. Citā gadījumā priekšsēdētājs ierosināja tiesvedību pret tiesnesi par prombūtni no darba, lai gan zināja, ka tiesnesis piedalās sēdē Augstākajā tiesu padomē, lai aizstāvētos atsevišķā disciplinārlietā, ko ierosināja tas pats priekšsēdētājs. Augstākā administratīvā tiesa nolēma, ka priekšsēdētājs ir nepareizi interpretējis likumu. Tiesneši apstrīdēja arī finansiālo prēmiju atteikumu 2022. gadā, kas, viņuprāt, bija slēpti soda pasākumi, kas saistīti ar disciplinārlietu. Pēc tiesnešu domām, atteikums pārkāpa viņu tiesības un tā mērķis bija netieši sodīt viņus par viņu kritiskajām piezīmēm par tiesas vadību. Augstākā administratīvā tiesa lielākoties atteikumus atbalstīja, atsaucoties uz Augstākās tiesnešu padomes pieņemtajiem noteikumiem, kas aizliedz prēmēšanu neizšķirtu disciplinārlietu laikā, kas saistītas ar lietu izskatīšanas kavējumiem. Tomēr noteikumi paredz, ka prēmijas ir jāatjauno, ja galu galā sankcijas netiek piemērotas. Tiesa divās lietās neatrada pierādījumus par slēptiem atriebības nolūkiem, norādot, ka tiesas priekšsēdētājam nebija pilnvaru patstāvīgi piemērot pieprasītās sankcijas. Citā gadījumā Augstākā administratīvā tiesa noraidīja *Miroslavas Todorovas* lietas būtiskumu, norādot, ka attiecīgajai tiesnesei netika piemērotas sankcijas nevienā no tiesvedībām. Trešajā lietā Augstākā administratīvā tiesa nodeva lietu zemākas instances tiesai, lai tā savāktu papildu pierādījumus attiecībā uz apgalvojumu par slēptu sodīšanas nolūku.

Disciplinārā atbildība kā *Ultima Ratio*. Disciplinārlietām pret tiesnešiem būtu jākalpo kā pēdējam līdzeklim jeb *ultima ratio*, risinot problēmas tiesu sistēmā. Pieredze rāda, ka šādas procedūras reti atrisina pamatā esošās problēmas un bieži vien saasina spriedzi gan tiesu sistēmā kopumā, gan atsevišķos tiesnešos. Ar 2016. gada grozījumiem Bulgārijas Tiesu iekārtas likumā tika ieviests tiesnešu individuālā profesionālās attīstības plāna jēdziens. Šis mehānisms, kas ietver mērķtiecīgu apmācību, lai novērstu konkrētas nepilnības, kas konstatētas novērtējuma vai disciplinārlietas laikā, joprojām netiek izmantots. Lai gan likums ļauj uz sešiem mēnešiem apturēt disciplinārsodu piemērošanu, lai īstenotu šādus plānus, šis noteikums vēl nav piemērots, tādējādi uzsverot pašreizējā disciplinārā regulējuma drīzāk soda, nevis atjaunojošo raksturu. Šāda pieeja

atgādina nosacītu notiesāšanu krimināltiesībās, uzsverot sodu, nevis problēmu risināšanu vai atbalstu. Būtisks trūkums Bulgārijas tiesu sistēmā ir tas, ka trūkst mehānismu, kas ļautu identificēt un risināt tiesneša ar darbu saistīto grūtību pamatcēloņus. Tādi faktori kā nepietiekama motivācija, atlases kļūdas un pārmērīga darba slodze bieži tiek ignorēti. Objektīvajos tiesnešu atlases, paaugstināšanas amatā un novērtēšanas kritērijos galvenā uzmanība tiek pievērsta profesionālajai kompetencei, bet netiek ņemtas vērā tādas būtiskas īpašības kā emocionālā stabilitāte, noturība un starppersonu prasmes, kas ir ļoti svarīgas, lai saglabātu ilgtermiņa motivāciju un efektivitāti. Turklāt tiesu sistēmā ir zems profesionālās solidaritātes līmenis, ko vēl vairāk saasina šķelšanās vadības praksē, nepotisms un stingra procesuālo formalitāšu ievērošana, ko veicina Augstākās tiesnešu padomes (VTPP) inspekcija. Šāda vide veicina bailes un konformismu, nevis sadarbību, graujot tiesu sistēmas pamatvērtības - empātiju, ētisku uzvedību un centienus panākt taisnīgumu. Tiesneši bieži saskaras ar personīgām vai veselības problēmām, kas ietekmē viņu darbu. Tā vietā, lai sniegtu atbalstu, Bulgārijas tiesu sistēma mēdz reaģēt ar disciplināriem pasākumiem, pat gadījumos, kad tiesneši saskaras ar nopietnām personīgām krīzēm vai slimībām. Piemēram, pret tiesnešiem, kuri veselības problēmu dēļ neievēro procesuālos termiņus, tiek ierosinātas disciplinārlietas, liekot viņiem aizstāvēties pret nepamatotām apsūdzībām, nevis saņemt nepieciešamo palīdzību. Turpretī tādās jurisdikcijās kā Nīderlande tiesnešiem tiek piedāvātas proaktīvas sociālā un medicīniskā atbalsta sistēmas, kas nodrošina, ka problēmas tiek risinātas sadarbībā, nevis sodīšanas veidā. Tiesnešu disciplinārlietas Bulgārijā bieži atspoguļo komandēšanas un kontroles kultūru ar dziļām vēsturiskām saknēm. Pārbaudes un auditi koncentrējas uz procesuālo atbilstību, nevis uz sistēmiskiem uzlabojumiem, atklājot tiesu sistēmas neaizsargātību un paļaušanos uz soda pasākumiem. Šī sistēma grauj tiesu neatkarību un veicina baiļu un nedrošības gaisotni.

Secinājums. Secinājumos teikts, ka tiesnešiem ir būtiska loma demokrātiskā sabiedrībā, līdzsvarojot neatkarību un atbildību. Lai gan disciplinārlietas ir nepieciešamas tiesnešu integritātes nodrošināšanai, tām jābūt izņēmuma kārtā un taisnīgām. Lai nodrošinātu taisnīgu sistēmu, ir svarīgi aizsargmehānismi pret politisko ietekmi, augsti vadības integritātes standarti un atbalsta pasākumi tiesnešiem. Pārmērīga disciplināro pasākumu izmantošana draud padarīt tiesnešus par baiļu objektu un mazina viņu spēju darboties kā objektīviem sabiedrības harmonijas aizstāvjiem. Pāreja uz atbalstošām, atjaunojošām pieejām varētu labāk risināt problēmas tiesu sistēmā, dodot tiesnešiem iespēju efektīvi un neatkarīgi pildīt savus pienākumus.

BOSNIJA UN HERCEGOVINA

Tiesiskais regulējums. Bosnijā un Hercegovinā tiesiskais regulējums, kas ietver skaidrus noteikumus par tiesnešu civiltiesisko, krimināltiesisko un disciplināro atbildību, ir noteikts Bosnijas un Hercegovinas Augstās tiesnešu un prokuroru padomes likumā (HJPC likums)⁽³⁷⁾. HJPC likuma 87. pants piešķir tiesnešiem un prokuroriem imunitāti pret kriminālvajāšanu, apcietināšanu vai aizturēšanu un aizsargā viņus no civiltiesiskās atbildības par viedokļiem vai lēmumiem, kas izteikti viņu dienesta ietvaros.

³⁷Likums par Bosnijas un Hercegovinas Augstāko tiesu un prokuratūras padomi, "Bosnijas un Hercegovinas Oficiālais Vēstnesis", Nr. 25/2004, 93/2005 un 48/2007, 63/2023, 9/2024 un 50/2024, 87. pants.

pienākumi. Tomēr šī imunitāte netraucē un neaizkavē izmeklēšanu krimināllietās vai civilīetās, kas ierosinātas pret tiesu iestāžu amatpersonām, tādējādi nodrošinot, ka pārskatatbildība paliek neskarta. Tiesnešu un prokuroru disciplinārās atbildības jēdziens ir sīki izklāstīts HJPC likuma VI nodaļā, un tajā ir definēts: (I) Disciplinārpārkāpumi: 56. un 57. pantā uzskaitīti 23 disciplinārpārkāpumi, kas atšķiras pēc būtības un smaguma. (II) Disciplinārsodi: Disciplinārsodu disciplinārsods ir disciplinārsods. 58. pantā ir izklāstīti septiņi iespējamie pasākumi, sākot ar publisku rājienu un beidzot ar atlaišanu no amata. Šis ierobežotais pasākumu skaits rada nesamērīgu attiecību starp pārkāpumiem un sankcijām, dodot disciplinārkolēģijām plašu rīcības brīvību lēmumu pieņemšanā. Šo plašo rīcības brīvību vēl vairāk pastiprina 58. panta 2. punkts, kas HJPC ļauj piemērot papildu pasākumus, piemēram, dalību rehabilitācijas programmās vai profesionālo apmācību. Lai gan šāda elastība ļauj pielāgot pasākumus, tā apdraud sankciju paredzamību un konsekveni - būtiskas jebkura preventīva un represīva tiesiskā regulējuma iezīmes. Šo problēmu saasina tas, ka 59. pantā nav skaidri formulētu proporcionalitātes principu.⁽³⁸⁾ Detalizētu vadlīniju trūkums, lai sasaistītu pārkāpumus ar atbilstošām sankcijām, rada disciplināro lēmumu selektivitātes un patvaļības potenciālu. Tādi pasākumi kā publisks rājiens un nepublisks rakstisks brīdinājums, ja tie galīgajos lēmumos ir anonimizēti, nenodrošina preventīvo un represīvo ietekmi, kas nepieciešama, lai saglabātu tiesnešu integritāti. Disciplinārā prokurora birojs (ODP), kas darbojas HJPC ietvaros, ir atbildīgs par apsūdzību izmeklēšanu par tiesnešu pārkāpumiem un disciplinārlietu ierosināšanu, ja tas ir pamatoti⁽³⁹⁾. ODP vada galvenais disciplinārprokurors, ko ieceļ uz četrus gadu termiņu, kuru var pagarināt. Kandidātiem uz šo amatu jābūt ar augstu morālo reputāciju un ievērojamām juridiskajām zināšanām. Disciplinārlietas vada: (I) Pirmās instances disciplinārlietu komisija: Tajā ir trīs locekļi (vismaz divi no HJPC), un tā nosaka atbildību un piemēro sākotnējās sankcijas. (II) otrās instances disciplinārlietu komisija: Tā sastāv no trīs HJPC locekļiem un izskata pārsūdzības, un tai ir tiesības apstiprināt, grozīt vai atcelt pirmās instances komisijas pieņemtos lēmumus. Otrās instances komisijas lēmums ir galīgais administratīvais akts, ko var pārsūdzēt Bosnijas un Hercegovinas tiesā administratīvajā lietā⁴⁰: (a) tiesvedībai ir jānoslēdzas viena gada laikā pēc sūdzības iesniegšanas, ko var pagarināt pamatotu iemeslu dēļ; (b) sūdzības nevar iesniegt pēc diviem gadiem no atklāšanas vai pieciem gadiem no pārkāpuma izdarīšanas. (c) Krimināllietās disciplinārlietas ir jāuzsāk viena gada laikā pēc galīgā sprieduma vai ilgākā no diviem termiņiem. Tomēr pastāv alternatīva disciplinārlietas risināšanas iespēja, izmantojot savstarpējas piekrišanas līgumus, kas ļauj apsūdzētajam tiesu ierēdnim, viņa juridiskajam pārstāvim un VPD vienoties par pārkāpumu atzīšanu un attiecīgajām sankcijām. Šis mehānisms veicina efektivitāti un samazina procesuālo sarežģītību, vienlaikus saglabājot atbildības būtību⁽⁴¹⁾.

Disciplinārlietas praksē. Likums par Augsto tiesnešu un prokuroru padomi (AIPR) nosaka, ka disciplinārlietas, lai noteiktu tiesnešu atbildību, ir jāskata

³⁸Bosnijas un Hercegovinas Augstās tiesnešu un prokuroru padomes reglamentā ir izstrādāta Bosnijas un Hercegovinas tiesu amatpersonu disciplināratbildības procedūra, "BiH Oficiālais Vēstnesis", Nr. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/ 21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 un 27/24)

³⁹HJPC BiH Disciplinārā prokurora birojs, skatīt: <https://udt.pravosudje.ba/vstvfo/B/200/kategorije-vijesti/116319>.

⁴⁰Papildpiezīme 36, 61. panta 3. un 7. punkts.

⁴¹Supra piezīme, 36. punkts, 72. un 73. pants.

pabeidz viena gada laikā no oficiālās sūdzības iesniegšanas dienas, izņemot gadījumus, kad pamatoti iemesli attaisno pagarinājumu. Turklāt HJPC reglamentā ir noteikti termiņi galvenajiem disciplinārlietas izskatīšanas posmiem: (I) Sagatavošanas uzklauššana: Plānota 15 dienu laikā pēc termiņa, kad jāsniedz atbilde uz disciplinārlietu; II) galvenā uzklauššana: Tomēr Transparency International 2023. gada ziņojumā novērtēja disciplinārlietu efektivitāti un lietderību, pievēršot uzmanību šo termiņu ievērošanai⁽⁴³⁾. 2023. gada ziņojumā, kas balstīts uz 33 disciplinārlietu, kurās iesaistīti tiesneši un prokurori, uzraudzību, tika konstatētas būtiskas novirzes: (I) Termiņu neievērošana: a) 22 no 33 lietām (67 %) sagatavošanas un galvenās sēdes nenotika noteiktajos termiņos. (b) Bosnijas un Hercegovinas Konstitucionālā tiesa lietā AP-4086/17 uzsvēra, cik svarīgi ir ievērot šos termiņus, uzsverot, ka tiesvedības kavēšanās mazina tiesu sistēmas efektivitāti un sabiedrības uzticību⁽⁴⁴⁾. (II) Termiņu ievērošana: Vienpadsmit lietās (33 %) tiesas sēdes notika noteiktajos termiņos. Šajās lietās bieži vien bija neapstrīdama atbildība, savstarpējas vienošanās vai atbildības atzīšana, kas paātrināja procesu. Dažos gadījumos gan sagatavošanas, gan galvenās sēdes notika vienā dienā, lai uzlabotu procesuālo efektivitāti. (III) Vidējais ilgums, neraugoties uz kavēšanos ar tiesas sēžu plānošanu, disciplinārlietas no sūdzības iesniegšanas līdz galīgajam lēmumam vidēji ilga 228 dienas, t. i., likumā noteiktajā viena gada termiņā. Attiecībā uz izņēmumiem attiecībā uz termiņu atsevišķās lietās noteiktie termiņi tika pārsniegti: a) pamata tiesas tiesneša lieta: Tiesvedība ilga 13 mēnešus. (b) Prokurora lieta: Tiesvedība ieilga līdz 16 mēnešiem. Lai to ilustrētu, aplūkosim vairākus procesuālo kavējumu piemērus:

Tiek uzsvērts **bijušā pamattiesas priekšsēdētāja gadījums**, procesuālās problēmas un neefektivitāte Bosnijas un Hercegovinas disciplinārlietu sistēmā. Sākotnēji sagatavošanas sēde bez paskaidrojuma divreiz tika pārcelta, tādējādi izjaucot paredzēto laika grafiku. Kad uzklauššana beidzot notika, galvenā sēde tika nozīmēta tikai pēc diviem mēnešiem, klaji neievērojot HJPC reglamentā noteikto 15 dienu termiņu. Pati galvenā uzklauššana notika vairākās sēdēs, starp kurām bija ievērojami kavējumi. Pēdējā sēde, ar kuru noslēdzās pierādījumu sniegšanas process, notika trīs mēnešus pēc iepriekšējās sēdes, vēl vairāk uzsverot steidzamības trūkumu procesuālo standartu ievērošanā. Neraugoties uz šo ieilgušo tiesvedību, pirmās instances disciplinārlietu komisija galu galā pieņēma lēmumu izbeigt disciplinārlietu. Šis lēmums tika pieņemts 44 dienas pēc pēdējās sēdes, un tā pamatā galvenokārt bija atbildētāja pensionēšanās, faktiski atbrīvojot personu no atbildības. Šajā lietā ir skaidri parādītas sistēmiskās problēmas disciplinārlietu sistēmā, kur procesuāla kavēšanās un pensionēšanās bieži vien apdraud taisnīguma īstenošanu, ļaujot tiesu amatpersonām izvairīties no atbildības par iespējamiem pārkāpumiem. Tas uzsver, ka ir steidzami nepieciešamas reformas, lai nodrošinātu efektivitātes, atbildības un integritātes principu ievērošanu tiesu disciplinārlietās.

⁴²37. papildpiezīme, 92. pants.

⁴³Transparency International Bosnija un Hercegovina. (2020). *Tiesu iestāžu amatpersonu disciplināratbildības analīze Bosnijā un Hercegovinā*. Meklēts no https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2020/03/Analiza-disciplinske-odgovornosti-nosilaca-pravosudnih-funkcija-u-BiH_2020_ENG.pdf.

⁴⁴Bosnijas un Hercegovinas Konstitucionālā tiesa, lieta Nr. AP-4086/17, 42. punkts.

Pašvaldības tiesas tiesneses lietā atklājas, ka vēl viens piemērs, kad disciplinārlietas izskatīšanu kavēja procesuāla neefektivitāte un pensionēšanās kā līdzekļa izvairīšanās no atbildības izmantošana. Tiesnesim tika izvirzītas nopietnas apsūdzības, tostarp par uzvedību, kas kaitēja tiesneša amata reputācijai, un Tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumiem. Sākotnējā tiesas sēde notika 2022. gada maijā, un drīz pēc tam jūnijā notika galvenā tiesas sēde. Neraugoties uz šo sākotnējo procesuālā grafika ievērošanu, tiesvedība saskārās ar būtiskiem traucējumiem. Galvenās tiesas sēdes turpinājums bija paredzēts septembrī, tomēr, pirms tas varēja notikt, tiesnese aizgāja pensijā. Rezultātā disciplinārprocess tika izbeigts, bet apsūdzības netika atrisinātas. Šajā lietā tiek uzsvērtā disciplinārās sistēmas neaizsargātība, kad aiziešana pensijā var pēkšņi izbeigt tiesvedību, atstājot apsūdzības neatrisinātas un graujot atbildības un pārredzamības principus. Tas uzsver, ka ir ārkārtīgi svarīgi veikt strukturālas izmaiņas, lai nodrošinātu, ka pensionēšanās nekalpo kā vairogs pret disciplinārlietām, tādējādi saglabājot tiesu sistēmas integritāti⁽⁴⁵⁾.

Kantonas tiesas tiesneses lieta liecina par vēl vienu satraucošu piemēru tam, kā nopietnas apsūdzības var palikt neatrisinātas procesuālo nepilnību dēļ. Tiesnesis tika apsūdzēts par nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšanu savā pieteikumā tiesneša amatam, konkrēti nenorādot iepriekšēju nosacītu notiesāšanu par izvarošanas mēģinājumu un miesas bojājumu nodarīšanu. Ja šīs apsūdzības tiktu pierādītas, tās būtu nopietns uzticības un profesionālās ētikas pārkāpums. Disciplinārlietas izskatīšana nonāca līdz lēmuma pieņemšanas posmam, kurā tika izskatīti pierādījumi un apsūdzības. Tomēr, pirms varēja panākt jebkādu risinājumu, tiesnesis lūdza aiziet pensijā. Šis lūgums tika nekavējoties apmierināts, faktiski apturot tiesvedību un atstājot apsūdzības neizskatītas. Šis gadījums uzsver disciplinārā procesa sistēmisko nepilnību, kad aiziešana pensijā var novērst atbildību pat smagu pārkāpumu gadījumā. Tas uzsver, ka ir nepieciešamas reformas, lai novērstu šo nepilnību un nodrošinātu, ka tiesu amatpersonas nevar izvairīties no atbildības par savu rīcību, tādējādi saglabājot tiesu sistēmas integritāti. Ievērojot disciplinārlietas priekšlaicīgas izbeigšanas prakses procesuālo efektivitāti sakarā ar aiziešanu pensijā, rodas bažas par pārskatatbildību. Vairākos gadījumos tiesneši un prokurori izvairījās no nolēmumu pieņemšanas pēc būtības, aizejot pensijā notiekošā procesa laikā. Šis modelis grauj disciplinārā procesa integritāti un uzsver nepieciešamību pēc stingrākiem pasākumiem, lai nodrošinātu atbildību neatkarīgi no pensionēšanās statusa.

Disciplinārlietas pārredzamība. Attiecībā uz disciplinārlietas izskatīšanas pārredzamību saskaņā ar HJPC likuma 68. panta 1. punktu ir paredzēts, ka disciplinārlietas izskatīšana ir atklāta sabiedrībai, vadoties pēc taisnīguma un pārredzamības principiem. Turklāt tajā ir noteikts, ka spriedumi ir jāizsludina publiski vai kādā veidā jādara pieejami. Šīs garantijas teorētiski pieļauj sabiedrības klātbūtni disciplinārlietu izskatīšanas laikā. Tomēr praksē Augstākā tiesnešu un prokuroru padome publisko un dara pieejamus tikai pirmās un otrās instances disciplinārlietu lēmumus, turklāt tikai anonimizētā veidā. Lai gan HJPC tīmekļa vietnē ir publicēts disciplinārlietu izskatīšanas grafiks, norādot lietu numurus, datumus, laikus un izskatīšanas veidus, šajā informācijā nav iekļauta atbildētāju identitāte vai lietas izskatīšanas pamatojums. Tādējādi, lai gan sabiedrība var apmeklēt tiesas sēdes, tā nezina disciplinārlietu iznākumu vai piemēroto sankciju atbilstību. Turklāt sabiedrība nav pilnībā informēta par lēmumiem par otrās instances kolēģijas nolēmumu pārsūdzēšanu, tādējādi vēl vairāk samazinot sabiedrības informētību.

⁴⁵Augstākās tiesu un prokuratūras padomes Lēmums Nr. 04-07-7-512-1/2018, 26/01/2018.

pārredzamība. HJPC, darbojoties kā apelācijas instance disciplinārlietās, ir neierobežota piekļuve visām izmeklēšanas un procesuālajām darbībām, ko veic Disciplinārā padomdevēja birojs (ODC) saistībā ar iesniegtajām sūdzībām. Lai gan HJPC likums un reglaments reglamentē daudzas disciplinārlietas izskatīšanas aspektus, uz visiem neregulētajiem jautājumiem attiecas Civilprocesa kodekss, kas piemērojams disciplinārā pārkāpuma izdarīšanas vietā. Šī paļaušanās uz civilprocesu rada būtiskas problēmas. Civilprocesa kodeksos ir atstāts materiālās patiesības noteikšanas princips, kas ir disciplinārās atbildības stūrakmens. Tā vietā faktu izklāsta un pierādījumu ierosināšanas pienākums ir pilnībā uzlikts tiesvedībā iesaistītajām pusēm.⁴⁶ Šāds procesuālais regulējums rada kritiskus jautājumus par disciplinārkolēģiju objektivitāti un neatkarību. Šīm kolēģijām, kuras bieži vien sastāv tikai no HJPC locekļiem, savi lēmumi ir jāpamato ar pierādījumiem, kas iesniegti tiesvedības laikā. Tomēr to neierobežota piekļuve ODC - vienas no pusēm - veikto izmeklēšanas darbību ierakstiem apdraud šo principu. Šāda piekļuve var mazināt lēmumu pieņemšanas procesa objektivitāti, jo komisijas locekļi pirms lietas oficiālas izskatīšanas ir pakļauti iepriekš esošai informācijai. Šis sistēmiskais trūkums apdraud taisnīgumu un pārredzamību, ko cenšas nodrošināt HJPC likums, padarot disciplinārlietu procesa integritāti neaizsargātu pret kritiku.

HJPC sankciju politika. Disciplinārā padomdevēja biroja 2018. gada ziņojumā tika uzsvērts saudzējošā pieeja tiesu amatpersonu sodīšanai par disciplinārpārkāpumiem. Tajā gadā 27 tiesvedībās tika piemēroti 29 disciplinārsodi, tostarp rakstveida brīdinājumi (neklātienēs), publiski rājiņi (anonimizēti), algas samazinājumi līdz 50 % uz vienu gadu, divi atstādināšanas no amata un viens pasākums, kas paredzēja daļību rehabilitācijas programmās, konsultāciju vai apmācību programmā. Šie rezultāti ilustrēja tendenci piemērot maigus sodus par pārkāpumiem, tādējādi radot jautājumus par disciplinārās sistēmas efektivitāti. 2021. un 2022. gada dati atklāj noturīgu tendenci. 2021. gadā 25 lietas noslēdzās ar disciplinārsodiem, visbiežāk ar algas samazinājumu (60 %), kam sekoja rakstisks brīdinājums (28 %), pārcelšana (8 %) un atlaišana (4 %). Savukārt 2022. gadā pasākumu skaits pieauga līdz 33, no kuriem atkal dominēja algas samazināšana. Šo pasākumu diskrecionārais raksturs radīja nekonsekvenci, jo par līdzīgiem pārkāpumiem tika piemēroti atšķirīgi sodi, kas vēl vairāk iedragāja sabiedrības uzticēšanos procesam.⁴⁸ Konkrētu gadījumu rūpīgāka izpēte ilustrē sistēmiskus trūkumus. Vienā gadījumā tiesnesis, kurš nekaunīgi un nepiedienīgi lietoja etniskus un reliģiskus apvainojumus, tādējādi nomelnojis tiesu sistēmas reputāciju, saņēma tikai 50 % algas samazinājumu uz vienu gadu.⁽⁴⁹⁾ Cits tiesnesis arhivēja aktīvu krimināllietu pretēji tiesas noteikumiem, kā rezultātā apsūdzētajai pusei radās jautājums par noilgumu. Uzliktais sods bija publisks rājiens, kam trūka nepieciešamās preventīvās ietekmes. Līdzīgi tiesnesis rupji pārkāpa procesuālos noteikumus un ignorēja atbildētāja pamattiesības civillietā, taču pret viņu tika vērsta tikai anonimizēta disciplinārsodana⁵⁰. Piemēram, lieta par bijušo

⁴⁶Bosnijas un Hercegovinas Augstākā tiesnešu un prokuroru padome, Sākotnējā apmācība - 2. modulis, 5. lpp. 2009. gadā. Pieejams: <https://advokatprnjavorac.com/sudska-praksa/Najvaznije-osnovne-i-opste-odredbe-Zakona-o-parnicnom-postupku.pdf>. Accessed on: 21/11/2019/, 7. panta 2. punkts: "Tiesa izskata un konstatē tikai tos faktus, ko iesniegušās puses, un uzdod iegūt tikai tos pierādījumus, kurus ierosinājušās puses, ja vien nav noteikts citādi" ("BiH Oficiālais Vēstnesis", Nr. 53/03, 73/05, 19/06 un 98/15).

⁴⁷Papildpiezīme 36, 60. un 61. pants.

⁴⁸Disciplinārā padomdevēja biroja ziņojums, 2018. gads. (49) Skatīt arī Supra piezīmi Nr. 7, 9. lpp.

⁴⁹Augstākās tiesnešu un prokuroru padomes lēmums Nr. 04-07-6-602-17/2018, 06.09.2018.

⁵⁰Tiesnešiem un prokuroriem piemēroto disciplinārsodu datubāze, CIN, Disciplinārsodi pret tiesnešiem un prokuroriem - CIN.

Pamattiesas priekšsēdētājs vairākkārt pārcēla un novilcināja lietas izskatīšanu. Tiesas sēdes tika pārceltas vairākas reizes, un starp sēdēm bija ievērojami pārtraukumi. Galu galā disciplinārlietas tika izbeigtas, jo atbildētājs aizgāja pensijā, tādējādi faktiski anulējot atbildību. Šāda prakse ir radījusi priekšstatu par procesuālām manipulācijām, kad tiesu amatpersonas var izvairīties no atbildības, atkāpjoties no amata vai aizejot pensijā procesa laikā. 2021. un 2022. gadā desmit lietas katru gadu tika atrisinātas, noslēdzot vienošanās par kopīgu disciplinārās atbildības atzīšanu, kas parasti tiek pabeigtas ieteiktajā termiņā. Tomēr HJPC plašā rīcības brīvība šajos nolīgumos nostiprina pretrunas sodu politikā. Sankciju piemērošanā novērotā iecietība apvienojumā ar biežiem kavējumiem mazina disciplinārās sistēmas preventīvos un korektīvos mērķus. Augstāka līmeņa disciplinārlietās, piemēram, trešās instances HJPC kolēģijā, bieži vien ir iesaistītas augstākās tiesu amatpersonas. Šajās lietās parasti tiek saglabāta vai palielināta sodu bardzība, kā tas redzams republikas galvenā prokurora pazemināšanā amatā pēc Disciplinārā padomnieka biroja apelācijas. Tomēr trīs vai pat četru instanču disciplinārlietu procesa pastāvēšana ievērojami paildina lēmumu pieņemšanu, apgrūtinot centienus savlaicīgi nodrošināt taisnīgumu⁽⁵¹⁾. Divu instanču modelis varētu atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas prasībām, vienlaikus racionalizējot tiesvedību. 2020. gada apaļā galda diskusijā par tiesu iestāžu pārskatatbildību piedalījās galvenās ieinteresētās personas, tostarp pārstāvji no HJPC, Disciplinārprokuratūras, Bosnijas un Hercegovinas tiesas un pilsoniskās sabiedrības. Dalībnieki atzina, ka ir nepieciešamas reformas, uzsverot lielāku pārredzamību, disciplināro pasākumu samērīgumu un HJPC lomas samazināšanu disciplinārā procesā. Ieteikumi ietvēra visu disciplinārlietu lēmumu publiskošanu bez anonimizācijas, sankciju klāsta paplašināšanu, lai tās labāk atbilstu pārkāpumu smagumam, un jauna procesuālā modeļa pieņemšanu, lai uzlabotu taisnīgumu un efektivitāti. Neraugoties uz pakāpeniskiem uzlabojumiem pēdējos gados, disciplinārā sistēma Bosnijā un Hercegovinā joprojām nav piemērota sistēmisko problēmu risināšanai. Kavēšanās, maigi sodi un pārmērīga rīcības brīvība lēmumu pieņemšanā kavē pārskatatbildību un sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Ir nepieciešamas visaptverošas reformas, lai nodrošinātu, ka disciplinārlietas kalpo paredzētajam mērķim - saglabāt tiesnešu integritāti un novērst pārkāpumus⁽⁵²⁾.

HRUĀTIJA

Tiesiskais regulējums. Tiesu iestāžu atbildību Horvātijā galvenokārt reglamentē *Likums par tiesām*⁽⁵³⁾.

un *Likums par Valsts tiesu padomi*⁽⁵⁴⁾. Sekundārie noteikumi ietver *Tiesnešu ētikas kodeksu*⁽⁵⁵⁾

⁵¹Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta rokasgrāmata, 36. punkts. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2018. gada 31. augusts.

Pieejams tīmekļa vietnē: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_BOS.pdf.

⁵²2020. gada 28. februārī Sarajevā notikušās apaļā galda diskusijas "Tiesnešu amatpersonu disciplinārā atbildība" secinājumi.

⁵³Oficiālais Vēstnesis Nr. 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020, 21/2022, 60/2022, 16/2023, 155/2023, 36/2024

⁵⁴Oficiālais Vēstnesis Nr. 116/2010, 57/2011, 130/2011, 13/2013, 28/2013, 82/2015, 67/2018, 126/2019, 80/2022, 16/2023, 83/2023, 155/2023

⁵⁵Oficiālais Vēstnesis Nr. 131/2006

un Valsts Tieslietu padomes reglaments⁵⁶ Likums par tiesām nodrošina tiesisko pamatu tiesu darbībai un tiesnešu pienākumiem, un īpaši svarīgs ir 95. pants. Likums par Valsts tiesu padomi pilnvaro Valsts tiesu padomi veikt disciplinārlietas un lemt par tiesnešu disciplinārbildību. Disciplinārpārkāpumi ietver neregulāru tiesneša pienākumu pildīšanu, piemēram, lēmumu neizdošanu bez attaisnojošiem iemesliem, neapmierinošu novērtējumu saņemšanu no Tiesnešu padomes (Tiesnešu padomes, kas atšķiras no Valsts Tiesnešu padomes), mazāka skaita lēmumu pieņemšanu, nekā noteikts *Tiesnešu darba pamatprincipos*, atkāpšanos bez attaisnojošiem iemesliem no saņemšanas kārtības tiesā, lietu steidzamības neievērošanu vai noilguma noilguma termiņa nokavējuma pieļaušanu bezdarbības dēļ. Citi pārkāpumi ir, piemēram, nerīkošanās saskaņā ar lēmumiem, kas aizsargā tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, iesaistīšanās nesavienojamās darbībās, tiesas darbības traucējumu radīšana, dienesta noslēpuma pārkāpšana, kaitēšana tiesas vai tiesneša reputācijai, mantiskā stāvokļa deklarācijas neiesniegšana vai nepatiesu ziņu sniegšana tajā, atteikšanās no atbildības (garīgās vai fiziskās) novērtēšanas tiesneša pienākumu veikšanai un personas datu aizsardzības noteikumu pārkāpšana. *Tiesnešu ētikas kodeksā* ir izklāstīti tiesnešu rīcības ētikas pamatprincipi un ietvertas procedūras pārkāpumu novēršanai. Lai gan kodeksa pārkāpums pats par sevi nav disciplinārs pārkāpums, tas var izraisīt disciplinārlietu. Valsts Tiesnešu padomes reglaments nosaka Valsts Tiesnešu padomes darbības ietvaru un lēmumu pieņemšanas procesus, nodrošinot, ka padome darbojas efektīvi un ievēro savus principus. Ar šo tiesisko regulējumu ir izveidota visaptveroša tiesnešu atbildības sistēma, kurā Valsts Tiesnešu padomei ir galvenā loma standartu ieviešanā un pārkāpumu novēršanā. Lai gan ētikas principu pārkāpumu rezultātā automātiski netiek piemērotas sankcijas, saikne starp ētikas pārkāpumiem un disciplinārlietām uzsver, cik svarīgi ir uzturēt augstus tiesnešu uzvedības standartus. Valsts Tiesnešu padomes sastāvā ir 11 locekļi: Tiesnešu padome sastāv no 7 tiesnešiem, 2 Juridiskās fakultātes pasniedzējiem un 2 parlamenta pārstāvjiem, no kuriem viens ir opozīcijas pārstāvis. Starp ievēlētajiem tiesnešiem ir 2 no Augstākās tiesas, 1 no augstajām tiesām, 3 no apgabaltiesām un 1 no pirmās instances tiesas. Locekļu pilnvaru termiņš ir četri gadi. Visi tiesneši ir tiesīgi balsot Valsts Tiesnešu padomes vēlēšanās, taču viņi var balsot tikai par tiesnešiem kā kandidātiem. Juridiskās fakultātes profesori un parlamenta pārstāvji nepiedalās šajā vēlēšanu procesā; viņus izvirza attiecīgi fakultātes padome un parlaments. Visu Valsts Tiesnešu padomes vēlēšanu procedūru reglamentē *Likums par Valsts Tiesnešu padomi*.

Galvenās ieinteresētās personas. Valsts Tiesnešu padome pārrauga disciplinārlietas un sankcijas pret tiesnešiem. Padome koleģiāli lemj par priekšlikumiem par disciplinārbildību, bet atsevišķas lietas var deleģēt Disciplinārlietu palātai, kā to pieļauj *Valsts tiesu padomes likuma* 66. panta 2. punkts. Disciplinārlietu palātas sastāvā ir trīs Padomes locekļi. Vismaz diviem no trim Disciplinārkolēģijas locekļiem jābūt tiesnešiem, un tiesnesis vienmēr ir Disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs. Disciplinārlietu palātas priekšsēdētājam jābūt vismaz tāda paša līmeņa tiesnesim kā tiesnesim, pret kuru tiek ierosināta disciplinārlieta.

⁵⁶Valsts Tieslietu padomes lapa, <https://drzavnosudbenovijec.hr/hr/podzakonski-akti>, 8. piekļuve. 2024. gada 20. oktobrī.

Disciplinārlietu palāta veic uzklauššanu, konstatē faktus un sniedz atzinumus Padomei. Gadījumos, kad nepieciešama papildu izmeklēšana, Padome var iecelt izmeklēšanas komisiju no parasto vai specializēto tiesu tiesnešiem, lai konstatētu faktus pirms disciplinārlietas izskatīšanas. Lēmumus par disciplinārbildību pieņem ar visu Padomes locekļu balsu vairākumu. Disciplinārlietas pēc būtības ir kvazisodu process, ko reglamentē *Likums par Valsts Tiesnešu padomi*, tās reglaments, *Kriminālprocesa likums* (attiecībā uz uzklauššanas procedūrām) un *Kriminālkodekss* (attiecībā uz tādiem būtiskiem jautājumiem kā tīša rīcība, nolaidība un vaina). Pilnvarotās iestādes procesa ierosināšanai ir tiesas priekšsēdētājs, augstākas instances tiesa, Augstākā tiesa, par tiesu sistēmas lietām atbildīgais ministrs vai Tieslietu padome. Šīs plašās pilnvaras rada bažas par iespējamu politizāciju, jo īpaši attiecībā uz ministra iesaistīšanos. Disciplinārlietas ierosināšanas pieprasījumi jāiesniedz rakstiski, un tie ir līdzīgi kriminālprocesa apsūdzībai, ietverot apsūdzētā tiesneša personas datus, pārkāpuma faktisko un juridisko aprakstu, ierosināto sodu un pierādījumus, kas to pamato. Disciplinārprokurors, neatkarīgi no tā, vai tas ir tiesnešu padome vai privātpersona (piemēram, tiesu priekšsēdētāji vai par tiesu sistēmas lietām atbildīgais ministrs), pārstāv apsūdzību un var rīkoties personīgi vai ar pārstāvja starpniecību. Apsūdzētais tiesnesis var iesniegt aizstāvību rakstiski, personīgi vai ar advokāta starpniecību. Ja tiesnesis izvēlas neaizstāvēties, tiesas sēde notiek viņa prombūtnē. Prokurors var grozīt apsūdzību, un, ja tas tiek darīts ārpus tiesas sēdes, palātai 15 dienu laikā jāieplāno jauna tiesas sēde, nodrošinot tiesneša tiesības atbildēt.

Disciplinārlietu palātas vadītajā galvenajā tiesas sēdē tiek ievēroti kriminālprocesa noteikumi. *Likuma par Valsts tiesu padomi* 62. panta 2. punktā noteikts, ka pirms tiesas sēdes ir jānoņem nepieņemami pierādījumi, kuru likumību nosaka saskaņā ar *Kriminālprocesa likumu*. Uzklauššana atspoguļo kriminālprocesu, kurā piedalās prokurors, apsūdzētais tiesnesis un liecinieki, kas sniedz pierādījumus palātā. Pēc uzklauššanas Padome pieņem lēmumu ar balsu vairākumu. Tās lēmumi attiecas tikai uz apsūdzībām un personām, kas norādītas prokurora priekšlikumā. Lai gan Padomei ir saistošs apsūdzību faktiskais pamats, tai ir rīcības brīvība attiecībā uz sodiem, un tā var noteikt vieglāku vai bargāku sodu, nekā ierosināts. Sankcijas ietver paaugstināšanas amatā ierobežojumus uz vienu līdz četriem gadiem, atkarībā no nodarījuma smaguma, kā arī galveno sodu.

Gan disciplinārprokuroram, gan tiesnesim ir tiesības pārsūdzēt spriedumu Horvātijas Konstitucionālajā tiesā jebkura iemesla dēļ, tostarp par procesuāliem jautājumiem, materiālo tiesību pārkāpumiem vai iebildumiem pret sodu.

Funkcionēšana praksē. Kā minēts iepriekš, disciplinārlietu var ierosināt tiesas priekšsēdētājs vai tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītājs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs, augstākas tiesas priekšsēdētājs, tiesnešu padome vai par tiesu sistēmas lietām atbildīgais ministrs. Šīs procedūras sākas ar priekšlikumu un tiek veiktas saskaņā ar Kriminālprocesa likumu un Kriminālkodeksu (disciplinārpārkāpumu definēšanai). Lēmumus par disciplinārbildību pieņem ar visu padomes locekļu balsu vairākumu. Kad ir iesniegts priekšlikums par disciplinārlietas ierosināšanu, attiecīgajam tiesnesim ir tiesības iesniegt aizstāvību personīgi, rakstiski vai ar aizstāvja starpniecību. Ja tiesnesis neiesniedz aizstāvību, lietas izskatīšana notiek bez viņa klātbūtnes. Lēmums ir jādokumentē rakstiski un jānogādā iesaistītajām pusēm 30 dienu laikā pēc tā izdošanas. Iespējamās disciplinārsankcijas ir rājiens (*ukor*), naudas sods vienas trešdaļas apmērā no tiesneša algas uz laiku no viena līdz divpadsmit mēnešiem vai atbrīvošana no amata. Sodaudas atlikšana ir atļauta tikai gadījumos, kad atļaišana no amata

pienākums tiek piemērots kā disciplinārsods. Lai gan ētikas principu pārkāpumi automātiski neizraisa sankcijas, saikne starp ētikas pārkāpumiem un disciplinārlietām uzsver, cik svarīgi ir uzturēt augstus tiesnešu uzvedības standartus.

Turklāt pārskatatbildības sistēmas darbību var novērtēt, analizējot pēdējo trīs gadu laikā veikto disciplinārlietu skaitu. 2021. gadā tika ierosinātas 23 jaunas disciplinārlietas un pabeigtas 14 lietas, kuru rezultātā tika izteikti 6 rājieni, 6 naudas sodi, 1 nosacīta atļaušana un 1 lietas noraidīšana. 2022. gadā Valsts Tiesnešu padome ierosināja 22 jaunas lietas un pabeidza 25 lietas, izsakot 9 rāījumus, 2 naudas sodus, 1 nosacītu atļaušanu un 4 tiesnešus noraidot uz visiem laikiem. Turklāt 5 tiesneši tika attaisnoti no apsūdzībām disciplinārpārkāpumos, un 4 tiesvedības tika izbeigtas ar lietas noraidīšanu tādu iemeslu dēļ kā apsūdzību atsaukšana vai tiesneša aiziešana no amata tiesvedības laikā. Līdz 2023. gadam tika ierosinātas 12 jaunas disciplinārlietas un atrisinātas 17 lietas, kā rezultātā tika izteikts 1 rājiens, 5 naudas sodi, 7 lietas tika attaisnotas un 5 lietas noraidītas⁽⁵⁷⁾.

Salīdzinot šajā periodā uzsāktās 57 disciplinārlietas ar vidējo tiesnešu skaitu (1662), disciplinārlietas tika piemērotas aptuveni 3,43 % Horvātijas tiesnešu. Tas liecina, ka sistēma darbojas un nevairās uzsākt tiesvedību, kad tas ir nepieciešams⁽⁵⁸⁾.

Ja tiesnesis tiek atstādināts no amata kriminālpārkāpuma dēļ un vēlāk kriminālsodāmība tiek anulēta, izmantojot ārkārtas tiesiskās aizsardzības līdzekļus vai konstitucionālo sūdzību, atļaušanas nosacījumi vairs nav izpildīti. Atļaušanai šāda iemesla dēļ ir nepieciešams galīgs notiesājošs spriedums krimināllietā, kas pierāda tiesneša nepiemērotību pildīt amata pienākumus. Konstitucionālā tiesa apstiprināja šo principu 2015. gada 19. marta lēmumā U-IX-384/2014. Šajā lietā tiesnesi sākotnēji atstādināja no amata par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts tiesneša pienākumu pildīšanas laikā. Tomēr Satversmes tiesa pēc konstitucionālās sūdzības izskatīšanas atcēla kriminālsodāmību un nodeva lietu atkārtotai izskatīšanai. Tas galu galā noveda pie tā, ka tiesnese sekmīgi pārsūdzēja Valsts tiesnešu padomes lēmumu par atļaušanu no amata.

Izaicinājumi praksē. Likuma par tiesām 95. panta 1. punkts nosaka, ka tās tiesas priekšsēdētājs, kurā tiesnesis pilda tiesneša pienākumus, ar lēmumu pārliecinās, vai tiesnesis ir izpildījis savus tiesneša pienākumus saskaņā ar īpašiem kritērijiem par iepriekšējo kalendāro gadu. Tā paša panta 3. punktā ir izklāstīts, ka tiesas priekšsēdētājam ir pienākums ierosināt disciplinārlietu pret tiesnesi, ja tas konstatē, ka tiesnesis gada laikā nav pieņēmis Tiesnešu darba pamatprincipu pamatnostādnēs noteikto lēmumu skaitu vai bez attaisnojoša iemesla ir nekārtīgi pildījis savus tiesneša pienākumus. Gadījumā, ja tiesas priekšsēdētājs konstatē, ka tiesnesis attaisnojošu iemeslu dēļ viena gada laikā nav pieņēmis Tiesnešu darba pamatprincipu pamatnostādnēs noteikto lēmumu skaitu, tā paša panta 4. punktā ir noteikts, ka priekšsēdētājam ir jāsniedz detalizēts lēmuma skaidrojums par tiesneša pienākumu pildīšanu un lēmums jānosūta nekavējoties augstākas tiesas priekšsēdētājam. Likuma par tiesām 79. pantā ir noteikts, ka ministrs izdod Pamatnostādnes par tiesnešu darbu.

⁵⁷Uzrādītie dati ir publiski pieejami, un ar tiem var iepazīties ikgadējos ziņojumos par Valsts tiesu padomes darbu.

⁵⁸Dati pieejami Horvātijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja ikgadējos ziņojumos par tiesu varas stāvokli 2021., 2022. un 2023. gadā.

kompetencē ir tiesu iestāžu lietas pēc Horvātijas Augstākās tiesas Vispārējās sesijas atzinuma. Augstākajai tiesai 30 dienu laikā jāsniedz atzinums par ierosinātajām pamatnostādnēm vai grozījumiem. Ja šajā termiņā atzinums netiek sniegts, ministrs var turpināt darbu bez tā. Turklāt Valsts Tiesnešu padomes 62. pantā noteikts, ka pret tiesnešiem, kuri bez attaisnojoša iemesla gada laikā nav izpildījuši šajās pamatnostādnēs noteiktās lēmumu pieņemšanas kvotas, ir jāuzsāk disciplinārlietas. Tiesnešiem ir jāpilda tiesnešu darba pamatnostādnēs noteiktās lēmumu pieņemšanas kvotas. Ja tiesnesis to neizpilda, tiesas priekšsēdētājs izvērtē, vai trūkuma iemesli ir pamatoti. Ja iemesli tiek uzskatīti par nepamatotiem, tiesas priekšsēdētājam ir jāuzsāk disciplinārlietas ierosināšana pret tiesnesi. Neatkarīgi no tā, ko var secināt Horvātijas Republikas Augstākās tiesas Ģenerālā sesija, Tiesnešu darba pamatprincipus pieņem par tiesu sistēmas lietām atbildīgais ministrs. Faktiski pašreizējās Pamatnostādnes stājās spēkā pēc tam, kad par tiesu sistēmas lietām atbildīgā ministra priekšlikumu Horvātijas Republikas Augstākās tiesas Ģenerālā sesija vienbalsīgi noraidīja kā apspriešanai nederīgu⁽⁵⁹⁾ tas bija tāpēc, ka priekšlikumā nebija ietverts nekāds paskaidrojums vai pamatojums priekšlikuma ierosinājumam. Tika arī uzsvērts, ka nebija analizēta iepriekš piemēroto Pamatnostādņu kvantitatīvā un kvalitatīvā ietekme. Starp Pamatnostādnēm un tiesnešu novērtēšanu pastāv skaidra saikne, kas savukārt tieši ietekmē tiesnešu profesionālo izaugsmi un disciplināratbildību. Tāpēc Pamatnostādnēm ir milzīga nozīme.

Tiesneši nav tikuši pakļauti nekādai objektīvai darba analīzei, kas varētu likt secināt, ka šīs Tiesnešu darba pamatprincipi ir rezultāts objektīvai izpētei par iespējami kvalitatīvu darbu, ko tiesnesis varētu paveikt gada laikā, kuram ir paredzētas 220 dienas. Acīmredzama ilustrācija tam ir fakts, ka daļa uzdevuma ir atkarīga no daudzu iesaistīto pušu rīcības. Piemēram, ja kreditori vienojas par izlīgumu pirms bankrota, paredzams, ka tiesa katru gadu izskatīs 25 šāda veida lietas. Tomēr tiesai katru gadu ir jāizskata 800 šāda veida lietas, ja pēc balsošanas procesa kreditori norēķinu piedāvājumu nepieņem. Tādējādi, ja viņi nobalso par pirmstermiņa mierizlīgumu, tas tiek ieskaitīts kā 4 % no tiesneša gada "kvotas", bet, ja viņi nobalso pret to, tas tiek ieskaitīts tikai kā 0,125 % no tiesneša gada "kvotas".

Saskaņā ar iepriekš minēto tiesisko regulējumu tiesas priekšsēdētājam reizi gadā ir jāizvērtē, vai tiesnesis ir izpildījis savus tiesneša pienākumus. Šajā lēmumā tiesas priekšsēdētājs saskaņā ar spēkā esošajām Pamatnostādnēm izvērtē tiesneša izpildīto uzdevumu īpatsvaru. Ja šī proporcija ir mazāka par 100 %, tiesas priekšsēdētājs var secināt, ka ir bijuši objektīvi šķēršļi šo pienākumu izpildei. Tomēr, ja tiesas priekšsēdētājs konstatē, ka tiesnesis nav pildījis savus tiesneša pienākumus, viņam ir jāuzsāk disciplinārlietas. Rezultātā to, vai tiesas priekšsēdētājs līdzīgā situācijā ierosinās disciplinārlietu, nosaka pēc saviem ieskatiem, izvērtējot, vai konkrētā gada konkrētie apstākļi bija pamatoti, neļaujot tiesnesim attiecīgajā gadā pieņemt pietiekamu lēmumu skaitu. Šajā ziņā pienākumu ierosināt disciplinārlietu nenosaka

⁵⁹ Sk. paziņojumu no tīmekļa vietnes no no Augstākās tiesas no no Republikas no Horvātijas - <https://www.vsrh.hr/prosirena-sjednica-vrhovnog-suda-republike-hrvatskejednoglasno-odbacila-prijedlog-ministarstva-pravosudja-i-uprave-za-donosenje-novih-okvirnih-mjerila-za-rad-sudaca.aspx> accessed: 2024. gada 26. septembris.

vai tiesnesis vienā gadā ir izpildījis 105%, bet citā - 95%; tiesas priekšsēdētājam ir jāuzsāk disciplinārlietas par to gadu, kurā tika izpildīti tikai 95% no "kvotas". Ņemot vērā, ka par tiesu sistēmas lietām atbildīgais ministrs arī ir tiesīgs ierosināt disciplinārlietu pret tiesnesi, būtu lietderīgi noteikt, ka pirms disciplinārlietas ierosināšanas par šo disciplinārpārkāpumu tiesas priekšsēdētājam vai citai pilnvarotai personai ir jāpieprasa kompetentās Tieslietu padomes atzinums par to, vai apstākļi, kurus tiesnesis minējis kā iemeslu, kāpēc nav pieņēmis pietiekamu lēmumu skaitu, ir pamatoti. Tas ir būtiski, jo Tieslietu padomes darbu tieši nekontrolē par tiesu lietām atbildīgā ministrija, kas patstāvīgi pieņem Tiesnešu darba pamatprincipus. Acīmredzot tas, ka Tiesnešu darba pamatkritērijus izdod tieslietu ministrs, kas atbild par tiesu lietām, patstāvīgi, bez jebkāda veida izpētes, rada jautājumus par šāda tiesiska risinājuma iespējamību. Tas ir tāpēc, ka šāda risinājuma iespējamībai ir būtiska ietekme uz tiesnešu autonomiju un neatkarību.

Lai gan Horvātijas Republikas Konstitucionālā tiesa savā 2023. gada 7. februāra lēmumā U-I-5197/2022⁶⁰ secināja, ka nav pamata uzsākt tiesvedību par Valsts tiesu padomes likuma 62. panta 3. punkta 3. un 5. apakšpunkta konstitucionalitātes izvērtēšanu, lēmumā vispirms atsaucās uz nostāju, kas pausta tās iepriekš pieņemtajā lēmumā Nr. U-I-5088/2013 u.c. 2018. gada 10. jūlija spriedumā, ka Tiesnešu darba pamatstandartiem nepiemīt "sekundārā regulējuma" pazīmes, ko būtu tiesīga vērtēt Satversmes tiesa. Turklāt tā uzsvēra, ka tiesnešu neatkarību nodrošina Valsts tiesu padomes neatkarība un ka jautājums par to, vai pienākums izpildīt tiesnešu kvotu 100 % apmērā ir noteikts pārāk augsts un stingrs, vai arī lietu noilgums tiesneša nepamatotas bezdarbības dēļ nevar būt par pamatu viņa disciplināratbildībai, bet var būt tikai cita tiesneša rīcība vai bezdarbība principā, neietilpst likuma (ne)konstitucionalitātes tvērumā.

Ētiskā un disciplinārā atbildība. Horvātijas *Tiesnešu ētikas kodekss*, ko pieņēma Tiesnešu padomju priekšsēdētāju padome⁶¹, ir spēkā kopš 2006. gada 26. oktobra. Tas tiek interpretēts kopā ar 2016. gada 4. februārī izdotajām *Tiesnešu ētikas kodeksa interpretācijas un piemērošanas pamatnostādņēm*. Kodeksā ir noteikti tiesnešu pienākumu veikšanai būtiski ētikas principi, kas balstās uz *Bangalora Tiesnešu ētikas principiem*, Eiropas Padomes dokumentiem un citiem būtiskiem avotiem. Tā mērķis ir noteikt tiesnešu profesionālos un personiskos standartus, nodrošinot tiesnešu neatkarību, objektivitāti, integritāti un tiesu sistēmas labu reputāciju. Disciplinārais režīms ir nodalīts no procesa, kurā tiek risināti tiesnešu ētikas pārkāpumi. Disciplinārā atbildība attiecas uz šaurāku rīcības jomu, savukārt ētikas pārkāpumi ir plašāki. Tomēr kaitējums tiesas vai tiesneša amata reputācijai, kā tas definēts *Valsts tiesnešu padomes likumā*, saista smagus ētikas pārkāpumus ar iespējamu disciplināratbildību.⁶² Šīs padomes ir izveidotas pie apgabaltiesām pašvaldību tiesām Augstākajā komercietesā komercietesām un Augstākajā administratīvajā tiesā administratīvajām tiesām. Tās novērtē tiesnešu darbu un sniedz atzinumus par tiesnešu iecelšanu amatā. Tās nevar piemērot sankcijas par ētikas pārkāpumiem, bet nosaka, vai pārkāpums ir noticis.

⁶⁰Publicēts Oficiālajā Vēstnesī Nr. 16/2023

⁶¹Publicēts Oficiālajā Vēstnesī Nr. 131/2006

⁶²Likuma par Valsts tiesu padomi 62. panta 2. punkta 6. apakšpunkts.

notika. Ja pārkāpums ir pietiekami smags, lai liecinātu par disciplinārpārkāpumu, padome var ierosināt tiesvedību Valsts Tiesnešu padomē. Tiesnešu padomes lēmumus par ētisko atbildību var pārsūdzēt Augstākās tiesas Tiesnešu padomei, kurā ietilpst visu tiesnešu padomju priekšsēdētāji. Tas atšķiras no disciplinārlietām, kurās par pārsūdzībām lemj Konstitucionālā tiesa. Lai gan ne visi ētikas pārkāpumi noved pie disciplinārlietas ierosināšanas, smagi pārkāpumi, kas kaitē tiesu varas reputācijai, var novest pie disciplinārlietas ierosināšanas.

Apelācijas un pārredzamība. Saskaņā ar Valsts Tiesnešu padomes likuma 71. pantu tiesnešiem ir tiesības pārsūdzēt lēmumus par amata pienākumu pildīšanas izbeigšanu vai disciplināratbildību. Apelācijas iesniegšana automātiski atliek lēmuma izpildi. Apelācija jāiesniedz Horvātijas Republikas Konstitucionālajā tiesā 15 dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Pārsūdzības procesu reglamentē Konstitucionālās tiesas reglaments⁶³. Tā 27. pantā ir izklāstīta pārsūdzību izskatīšanas kārtība attiecībā uz tiesneša pienākumu pildīšanas izbeigšanu un disciplināratbildību. Lai lemtu par šādām pārsūdzībām, Konstitucionālajā tiesā ir izveidotas divas padomes, katrā no kurām ir seši tiesneši. Ja lielākā daļa padomes tiesnešu neatbalsta ierosināto lēmumu vai ja balsis sadalās vienādi (trīs par un trīs pret), lieta tiek izskatīta pēc būtības. Šādos gadījumos padomes priekšsēdētājs nodod lietu Konstitucionālās tiesas priekšsēdētājam, kurš to nodod tiesas pilnsapulcei galīgā lēmuma pieņemšanai. Pārsūdzības process ietver pārsūdzības satura izskatīšanu un Valsts Tiesnešu padomes sagatavotās disciplinārlietas izskatīšanu. Lai gan process notiek rakstveidā, Konstitucionālā tiesa publicē savus lēmumus pilnā apjomā, tostarp detalizētu pamatojumu, tādējādi nodrošinot pārredzamību un publisku pieejamību lēmuma pieņemšanas procesa kritiskajiem elementiem. Turpretī Valsts tiesu padome publicē tikai lēmumu un tā juridisko pamatu, neatklājot tā pamatojumu. Tas nozīmē, ka tie lietas aspekti, kurus Valsts Tieslietu padome uzskata par būtiskiem, jo īpaši tie, kas ietekmē disciplinārā lēmuma pieņemšanu, paliek sabiedrībai nepieejami.

ČEHIJA

Pamatinformācija un tiesiskais regulējums. Pēc samta revolūcijas 1989. gadā un Čehijas Republikas izveides 1993. gadā tiesu sistēmā tika veiktas būtiskas reformas, lai no sociālistiskās tiesību sistēmas pārietu uz neatkarīgu un demokrātisku sistēmu. Ar šīm reformām tika ieviesti disciplinārie mehānismi, lai nodrošinātu tiesnešu pārskatatbildību un aizsargātu tiesu varas cieņu un integritāti. Tiesiskais regulējums tiesnešu amatpārkāpumu novēršanai Čehijas Republikā ir pamatots vairākos galvenajos likumos. Likums Nr. 6/2002 Coll. par tiesām un tiesnešiem reglamentē tiesu organizāciju, nosaka tiesnešu pilnvaras un atbildību un paredz noteikumus par viņu disciplināro atbildību. Saskaņā ar šo likumu pret tiesnešiem var tikt ierosināta disciplinārlieta par rīcību, kas tiek uzskatīta par nesavienojamu ar viņu amata cieņu, vai par viņu profesionālo pienākumu pārkāpumiem. Papildu norādījumi ir sniegti Likumā Nr. 7/2002 Coll. par tiesvedību saistībā ar tiesnešiem, prokuroriem un tiesu izpildītājiem, kurā sīki izklāstīti procesuālie noteikumi disciplinārlietu izskatīšanai. Ja rodas jautājumi, kas nav skaidri ietverti šajā likumā, tiek piemērots likums Nr. 141/1961 Coll., Kriminālprocesa kodekss, kas ir piemērojams pakārtoti. Disciplinārlietas izskata

⁶³Oficiālais Vēstnesis Nr. 181/03, 16/06, 30/08, 123/09, 63/10, 121/10, 19/13, 37/14, 83/14 - oficiālais konsolidētais teksts, 2/15. lpp.

Augstākā administratīvā tiesa, kas darbojas kā disciplinārtiesā. Lietas izskata kolēģijas, kurās ir seši locekļi: Augstākās administratīvās tiesas tiesnesis, Augstākās tiesas tiesnesis, citas tiesas tiesnesis, advokātu kolēģijas loceklis, prokurors un vēl viens tiesību eksperts. Šī institucionālā sistēma nodrošina līdzsvarotu un visaptverošu pieeju tiesnešu rīcības novērtēšanai, stiprinot atbildības un taisnīguma principus Čehijas tiesu sistēmā.

Disciplinārlietas - iestādes, tiesības un garantijas. Čehijas Republikā Augstākā administratīvā tiesa ir primāri atbildīga par tiesnešu disciplināratbildības jautājumu izlemšanu, un tiesnešu padomes darbojas kā padomdevējas iestādes, kas atbalsta šo procesu. Disciplinārlietās galvenā loma ir Augstākajai administratīvajai tiesai. Tās disciplinārlietu kolēģijas sastāv no sešiem locekļiem: trīs tiesnešiem un trīs tiesību ekspertiem, tādējādi nodrošinot līdzsvarotu skatījumu lietu izvērtēšanā. Tiesas uzdevums ir nodrošināt taisnīgumu un objektivitāti visā disciplinārprocesā, saglabājot tiesu atbildību, vienlaikus ievērojot apsūdzēto tiesības. Katrā tiesā izveidotās tiesnešu padomes papildina Augstākās administratīvās tiesas darbu, darbojoties kā padomdevējas struktūras. Šajās padomēs parasti ir pieci locekļi, kurus ievēl visu attiecīgās tiesas tiesnešu sapulce. To uzdevums ir konsultēt tiesas priekšsēdētāju tādos jautājumos kā tiesnešu iecelšana disciplinārlietu uzraudzībai un ētikas jautājumu risināšana tiesu sistēmā. Sniedzot norādījumus šajos jautājumos, tiesnešu padomes palīdz stiprināt ētikas standartus un pareizu tiesas spriešanu Čehijas tiesu sistēmā.

Disciplinārlietu procesuālais regulējums Čehijas Republikā ir izstrādāts tā, lai nodrošinātu taisnīgumu, atbildību un tiesu standartu ievērošanu, vienlaikus aizsargājot tiesnešu tiesības. Disciplinārlietu var ierosināt pēc Republikas prezidenta, tieslietu ministra, tiesas priekšsēdētāja vai tiesībsarga priekšlikuma. Pamatojums šādas procedūras uzsākšanai ir vainojams tiesneša pienākumu pārkāpums, uzvedība, kas grauj tiesneša amata cieņu, vai rīcība, kas apdraud sabiedrības uzticību tiesu varas neatkarībai, objektivitātei, kompetencei un taisnīgumam. Priekšlikumi jāiesniedz sešu mēnešu laikā pēc pārkāpuma atklāšanas un ne vēlāk kā trīs gadus pēc tā izdarīšanas. Kad priekšlikums ir iesniegts, disciplinārkolēģija izskata lietu, lai noteiktu, vai apsūdzētais tiesnesis ir izdarījis iespējamo pārkāpumu. Ja apsūdzības ir nepamatotas, tās tiek noraidītas. Sankcijas par pierādītiem pārkāpumiem ir dažādas smaguma pakāpes, un tās var ietvert rājienu, algas samazinājumu līdz 30 % uz laiku līdz vienam gadam (vai diviem gadiem atkārtotu pārkāpumu gadījumā), atcelšanu no kolēģijas priekšsēdētāja amata vai vispār atcelšanu no tiesu sistēmas. Attaisnojoša sprieduma gadījumā tiesnešiem ir tiesības saņemt kompensāciju par tiesas izdevumiem. Tiesnešiem, pret kuriem ierosināta disciplinārlieta, ir garantētas dažādas procesuālās tiesības, lai aizsargātu viņu intereses un nodrošinātu taisnīgu procesa norisi. Šīs tiesības, kas izriet no Pamattiesību un brīvību hartas, kā arī likumiem Nr. 6/2002 Sb. un Nr. 7/2002 Sb., ietver tiesības tikt informētam par procesa uzsākšanas iemesliem un saņemt savlaicīgu paziņojumu, lai varētu pienācīgi sagatavoties. Tiesnešiem ir tiesības uz objektīvu disciplinārkolēģiju, atklātu tiesas sēdi un iespēju būt klāt tiesvedības laikā. Viņi var izvēlēties juridisko pārstāvību savai aizstāvībai, un viņiem ir atļauts iesniegt argumentus un pierādījumus. Tiesnešiem ir arī tiesības tikt uzklausi disciplinārkolēģijā un saņemt no tās pamatotu lēmumu. Ar šīm procesuālajām garantijām tiek ievēroti taisnīguma un pārredzamības principi, stiprinot disciplinārā procesa integritāti Čehijas tiesu sistēmā.

Disciplinārlietu komisiju sastāvs. Disciplinārlietas Čehijas Republikā izskata Augstākās administratīvās tiesas kolēģijas. Disciplinārtiesas priekšsēdētājs pārrauga tiesnešu un kolēģiju locekļu sarakstu, no kura tiek veidotas kolēģijas, nodrošinot strukturētu un līdzsvarotu pieeju disciplinārlietu izskatīšanai. Katrā disciplinārlietu kolēģijā ir seši locekļi: priekšsēdētājs, vietnieks, tiesnesis un trīs kolēģijas locekļi, kas nav tiesneši. Priekšsēdētājs ir Augstākās administratīvās tiesas tiesnesis, savukārt vietnieks ir Augstākās tiesas tiesnesis. Trešais tiesas loceklis tiek izraudzīts no Augstākās, apgabaltiesas vai rajona tiesas. Starp ārpustiesas kolēģijas locekļiem ir prokurors, advokātu kolēģijas loceklis un tiesību eksperts. Par disciplinārtiesnešiem iecelto tiesnešu atlases procesu sāk tiesu priekšsēdētāji, kuri, apspriežoties ar attiecīgās tiesas tiesnešu padomi, ierosina kandidātus. Attiecībā uz tiesnešu kolēģijas locekļiem, kas nav tiesneši, piemērotus kandidātus ierosina Čehijas Advokātu kolēģijas priekšsēdētājs, virsprokurors un publisko tiesību fakultāšu dekāni. Kolēģijas locekļus ieceļ, disciplinārlietu tiesas priekšsēdētājam veicot izlozi. Šī izloze nosaka priekšsēdētāju, vietniekus, tiesnešus, ārpustiesas kolēģijas locekļus un viņu aizstājējus, nodrošinot kolēģiju sastāva objektivitāti. Tiesneši disciplinārlietu tiesnešu sarakstā tiek izvēlēti, pamatojoties uz tiesu priekšsēdētāju un tiesnešu padomju ieskatiem. Tiesnešu kolēģijas locekļiem, kas nav tiesneši, ir jāatbilst vairākiem kritērijiem, tostarp jābūt vismaz 30 gadus veciem, pilnībā rīcībspējīgiem un ar augstāko juridisko izglītību. Viņiem arī jāpierāda godprātība, atbilstoša pieredze, morālās īpašības, profesionālā kvalifikācija un apņemšanās pieņemt neatkarīgus un objektīvus lēmumus saskaņā ar Čehijas tiesību principiem. Visu kolēģijas locekļu pilnvaru termiņš ir pieci gadi, kuru laikā viņi aizstāv taisnīguma un atbildības vērtības tiesu sistēmā.

Pārredzamība. Disciplinārlietās Čehijas Republikā tiek uzsvērtā pārredzamība, lai nodrošinātu pārskatatbildību un saglabātu sabiedrības uzticību tiesu varai. Vispārējais princips ir tāds, ka šie procesi ir atklāti sabiedrībai, nodrošinot piekļuvi plašsaziņas līdzekļiem, pilsoniskās sabiedrības locekļiem un citām ieinteresētajām personām. Publiska piekļuve palīdz veicināt izpratni par tiesu iestāžu pārskatatbildības procesiem un to pārraudzību. Tomēr konkrēti apstākļi var būt par pamatu sabiedrības piekļuves ierobežošanai. Uzklaušanās var slēgt, ja informācijas izpaušana var apdraudēt konfidencialitāti, drošību vai dalībnieku privātumu vai ja tā apdraud citas būtiskas intereses. Šādus izņēmumus piemēro apdomīgi, lai līdzsvarotu pārredzamību ar nepieciešamību aizsargāt sensitīvu informāciju. Žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalība vēl vairāk uzsver procesa atklātību. Žurnālistiem un pilsonisko organizāciju pārstāvjiem ir tiesības piedalīties publiskos disciplinārprocesos, lai gan viņu dalība var būt pakļauta īpašiem nosacījumiem. Tie var ietvert iepriekšēju reģistrēšanos vai dalībnieku skaita ierobežojumus, jo īpaši lietās, kas piesaista ievērojamu sabiedrības uzmanību. Disciplinārlietās pieņemtie lēmumi tiek publicēti Augstākās administratīvās tiesas tīmekļa vietnē, nodrošinot pieejamību un sabiedrības informētību. Plašsaziņas līdzekļiem ir būtiska nozīme šīs informācijas izplatīšanā, sniedzot sabiedrībai jaunāko informāciju un ieskatu dažādos kanālos. Šī apņemšanās nodrošināt pārredzamību stiprina sabiedrības uzticību tiesu disciplinārā procesa taisnīgumam un integritātei.

Apelācijas procedūra. Saskaņā ar Likuma Nr. 7/2002 Sb. 21. pantu disciplinārprocesa lēmumu pārsūdzēšana nav atļauta. Tomēr galīgos lēmumus var pārskatīt, iesniedzot priekšlikumu par disciplinārlietas atjaunošanu trīs gadu laikā pēc tam, kad lēmums kļuvis galīgs. Turklāt Konstitucionālajā tiesā var iesniegt konstitucionālo sūdzību. Vēsturiski disciplinārlietas

Čehijas Republikā tiesvedība notika divās instancēs. Tas mainījās līdz ar grozījumiem Likumā Nr. 7/2002 Sb. ar Likumu Nr. 314/2008 Sb., kas stājās spēkā 2008. gada 1. oktobrī, ar kuru tika ieviesta vienas instances sistēma. Lai gan šī sistēma nav atzīta par antikonstitucionālu, tā ir tikusi kritizēta un apstrīdēta. Lietā *Grosam pret Čehijas Republiku* (2022. gada 23. jūnijs, pieteikums Nr. 19750/13) Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina bažas par taisnīgumu, bet apstiprināja sistēmas atbilstību konstitucionālajiem principiem.⁶⁴ Apelācijas mehānisma trūkums ir izpelnījies kritiku no tiesību ekspertiem un iestādēm, piemēram, GRECO grupas, kas 2016. gadā ieteica pieņemt noteikumus, kas ļautu tiesnešiem pārsūdzēt disciplinārus lēmumus, jo īpaši tos, kas saistīti ar atcelšanu no amata.

Uzskatāmās sistēmas vājās puses. Vienas instances sistēma ir radījusi bažas par taisnīgumu, pārredzamību un ļaunprātīgas izmantošanas iespējām. Kritiķi apgalvo, ka pārsūdzības mehānisma trūkums varētu veicināt iecietību lēmumu pieņemšanā, jo disciplinārlietu komisijas apzinās, ka to nolēmumi ir galīgi. Pastāv arī bažas par iespējamām politiskām manipulācijām, ņemot vērā, ka lielāko daļu disciplinārlietu ierosina tiesu priekšsēdētāji, kurus ieceļ pēc tieslietu ministra ieteikuma. Lai gan nav pierādījumu par šādu ļaunprātīgu izmantošanu, šāda iespēja mazina uzticēšanos sistēmai. Tiesu vadība var arī izmantot disciplinārlietas, lai izdarītu spiedienu uz tiesnešiem, kurus uzskata par problemātiskiem. Lai gan tiesnešu padomēm ir uzdots veikt pārraudzību, to konsultatīvā loma nav pietiekama, lai novērstu iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu. Vēl viena problēma ir profesionālās apmācības trūkums disciplinārlietu kolēģiju locekļiem, kuri bieži vien šo lomu uzskata par sekundāru pienākumu. Tas var ietekmēt viņu lēmumu kvalitāti. Vēl viena problemātiska joma ir tiesnešu ētikas sistēma. Nepietiekami definētas normas un standarti rada nekonsekvenci disciplinārsodu piemērošanā un pretrunīgus rezultātus. Sabiedrības neuzticību vēl vairāk pastiprina procesa nepārredzamība. Plašsaziņas līdzekļos bieži vien netiek atspoguļots, ka disciplinārlietas ir retas un izņēmuma gadījumi, tādējādi veicinot priekšstatu par plaši izplatītiem tiesnešu pārkāpumiem. Disciplinārlietu komisiju iekšējā darbība netiek publiskota, tādējādi ierobežojot pārraudzību un vēl vairāk samazinot pārredzamību. Čehijas tiesu sistēmā ir 3027 tiesneši. No 2008. līdz 2024. gadam tika iesniegti 324 priekšlikumi par disciplinārlietām. To skaits svārstījās no 40 lietām 2011. gadā līdz 6 lietām 2024. gadā. No šīm lietām 138 lietas tika izbeigtas, 38 tiesneši atkāpās no amata procesa laikā, un sešas lietas tika izbeigtas, jo tiesneši tika notiesāti krimināllietās. Lielākā daļa pārkāpumu bija saistīti ar ilgstošiem procesu kavējumiem vai atkārtotām procesuālām kļūdām, uzsverot, ka disciplinārpārkāpumus izdara tikai neliela daļa tiesnešu⁽⁶⁵⁾.

Problēmas un ierosinātie risinājumi. Čehijas Republikā tiesnešu disciplināratbildību reglamentē likums, kas piedāvā mehānismus, kā novērst tiesnešu pienākumu pārkāpumus, vienlaikus aizsargājot tiesnešu neatkarību un tiesības uz taisnīgu tiesu. Šo regulējumu, kas izveidots 90. gadu demokrātisko reformu laikā, ir ietekmējusi Rietumu tiesību sistēmu pieredze. Tiesnešiem ir nodrošinātas procesuālās tiesības disciplinārlietās, lai nodrošinātu viņiem taisnīgu iespēju aizstāvēties pret apsūdzībām un aizsargātu viņu profesionālo integritāti. Neraugoties uz šīm garantijām, pašreizējā tiesnešu sodīšanas sistēma ir atklājusi vairākus trūkumus.

⁶⁴**Grosam pret Čehijas Republiku (Lieta Nr. 19750/13):** Šajā lietā tiek aplūkots disciplinārlietas pret tiesu izpildītāju Čehijas Republikā taisnīgums. Spriedums, kas pasludināts 2022. gada 23. jūnijā, ir pieejams ECT HUDOC datubāzē.

⁶⁵Karel Šimka, *Jednoinstanční kárná řízení: data a fakta*. Pieejams tīmekļa vietnē:

https://www.nssoud.cz/fileadmin/user_upload/2024_04_25_Karna_jednoinstancni_karna_rizeni_data.pdf

gadiem. Divu instanču procedūras trūkums ir bijis būtisks kritikas avots, jo tas ierobežo pārsūdzības iespējas un, iespējams, ietekmē disciplinārlietu lēmumu taisnīguma uztveri. Atzīstot šīs problēmas, pašlaik tiek pārskatīta disciplinārā sistēma, lai ieviestu stingrāku sistēmu. Valdība 2024. gada 14. februārī iesniedza Deputātu palātai grozījumu projektu Likumam Nr. 7/2002 Sb. Pašlaik šis priekšlikums tiek apspriests parlamentā, tiek diskutēts par vairākiem grozījumiem, un likuma galīgais teksts vēl nav apstiprināts. Grozījuma mērķis ir ieviest divu instanču disciplinārlietu procedūru, kas ļautu pārsūdzēt šādus procesus. Saskaņā ar ierosinātajām izmaiņām Prāgas un Olomoucas Augstākā tiesa būs pirmās instances disciplinārtiesas, savukārt apelācijas izskatīs Augstākā tiesa vai Augstākā administratīvā tiesa. Turklāt grozījumos ir iekļauti noteikumi par vienošanās par vainas atzīšanu mehānismu, kas ļauj tiesnešiem un disciplināriestādēm vienoties par vainu un atbilstošiem disciplinārsodiem. Šo izmaiņu mērķis ir racionalizēt tiesvedību, vienlaikus nodrošinot atbildību un taisnīgumu. Paredzams, ka šīs ierosinātās reformas novērsīs pašreizējās sistēmas trūkumus, uzlabos procesuālās garantijas un stiprinās sabiedrības uzticību tiesu sistēmas integritātei. 2025. gada 1. janvārī stājās spēkā likums Nr. 438/2024 Coll. ar ko groza likumu Nr. 7/2002 Coll. par tiesnešu disciplinārtbildību. Saskaņā ar šo likumu disciplinārlietas tagad izskata disciplinārtiesas, kur Augstā tiesa ir pirmā instance, bet Augstākā tiesa un Augstākā administratīvā tiesa ir otrā instance. Procesuāla rakstura lēmumi nav pārsūdzami. Apelācijas disciplinārlietu tiesu lēmumu vienotību nodrošinās vienotā Augstākās administratīvās tiesas disciplinārlietu kolēģija.

GEORGIA

Tiesiskais regulējums. Disciplinārtbildību var piemērot, ja tiesnesis izdara disciplinārpārkāpumu. Disciplinārpārkāpums var būt tikai tīša vai nolaidīga rīcība, ko izdarījis tiesnesis. Likums pasargā tiesnesi no disciplinārtbildības gadījumos, kad ir nepareizi interpretēts vai piemērots likums, ja šāda tiesneša lēmuma pamatā ir viņa iekšējā pārliecība. Gruzijas disciplinārā sistēma neatzīst "juridiskās kļūdas plus" modeli disciplinārtbildībai par likuma pārkāpumu. Likumā šauri formulēto 20 disciplinārpārkāpumu veidu saraksts⁶⁶ ir sadalīts sešās lielās grupās, proti, darbībās, kas pārkāpj šādus principus: neatkarība, objektivitāte; integritāte, vienlīdzība; kompetence un rūpība. Turklāt ir noteikts vēl viens vispārīgāks disciplinārpārkāpumu veids⁽⁶⁷⁾. Divi disciplinārtbildības pamatu veidi ir identificēti kā īpaši problemātiski. Tiesneša izdarītais "principa pārkāpums".

⁶⁶Tiesneša disciplinārpārkāpuma pamatu saraksts ir sniegts Gruzijas Vispārējo tiesu pamatlikuma 75. panta 1. punkta 8. apakšpunktā, kas pieejams oficiālajā tiesību aktu datubāzē:

<https://matsne.gov.ge/en/document/view/90676?publication=52>.

⁶⁷Gruzijas Organiskā likuma par vispārējām tiesām 75. panta 1. punkta 8.g) apakšpunkts no 2024. gada 29. maija: "Jebkura tiesneša rīcība, kas neatbilst augstajam tiesneša statusam, kas izdarīta tiesā vai ārpus tās un kas acīmredzami pārkāpj sabiedrisko kārtību vai vispāratzītas morāles normas un tādējādi kaitē tiesas reputācijai vai grauj uzticamību tiesai."

politiskā neitralitāte" kā ļoti plašs disciplinārās atbildības pamats pirmo reizi likumā tika ieviests 2021. gadā⁶⁸ un kritizēts par to, ka tas apdraud tiesnešu brīvību piedalīties sabiedrībai nozīmīgās debatēs. Pēc vairākiem Venēcijas komisijas atzinumiem 2024. gadā "politiskās neitralitātes" pamatojumam tika pievienoti daži izņēmumi;⁽⁶⁹⁾ tomēr plašais "politiskās neitralitātes" jēdziens likumā saglabājas un draud tikt piemērots, kaitējot demokrātijai, varas dalīšanai un plurālismam.⁷⁰ Procesuālajās tiesību normās noteikto termiņu pārkāpšana, ko veic tiesnesis, ir pamats disciplināratbildībai⁽⁷¹⁾ tiesas procesu kavējumi ir liela problēma Gruzijas tiesu sistēmā⁽⁷²⁾ situācijā, kad lielākajai daļai tiesnešu ir pārmērīga darba slodze, dažādu likuma interpretāciju iespēja rada selektīvas pieejas pret tiesnešiem risku. No 230 sūdzībām, kas 2023. gadā iesniegtas pret tiesnešiem, vairāk nekā puse (137) attiecās uz tiesvedības kavējumiem⁽⁷³⁾.

Disciplinārlietas. Disciplinārlietu pret tiesnesi var ierosināt pēc jebkuras personas sūdzības, izņemot anonīmas sūdzības, pēc cita tiesneša, tiesas priekšsēdētāja vai tiesas administrācijas darbinieka ziņojuma, izmeklēšanas iestādes vai Gruzijas valsts aizstāvja ziņojuma, vai pēc plašsaziņas līdzekļu informācijas. Disciplinārlietas izskatīšana sastāv no šādiem posmiem: I posms. Tiek uzsākta iepriekšēja pārbaude, un disciplinārlietu vada neatkarīgs inspektors. Sākotnējās pārbaudes rezultātus inspektors iesniedz HCOJ. II posms. Apsūdzība. Pamatojoties uz sākotnējās pārbaudes konstatējumiem, HCOJ pieņem lēmumu apsūdzēt tiesnesi disciplinārpārkāpumā un ņemt paskaidrojumus no tiesneša vai izbeigt lietu. Ja netiek panākts 2/3 balsu vairākums, lieta tiek uzskatīta par izbeigtu. III posms. Disciplinārlietas izmeklēšana: pamatojoties uz HCOJ lēmumu apsūdzēt tiesnesi disciplinārpārkāpumā un ņemt no viņa paskaidrojumus, neatkarīgais inspektors veic lietas izmeklēšanu. IV posms. Disciplināratbildības uzlikšana: pēc disciplinārlietas izmeklēšanas HCOJ ar 2/3 locekļu balsu vairākumu pieņem lēmumu par disciplināratbildības uzlikšanu tiesnesim. Ja 2/3 balsu vairākums netiek panākts, lieta tiek uzskatīta par izbeigtu. V posms. Lēmuma pieņemšana: pēc disciplināratbildības uzlikšanas galīgo lēmumu par tiesneša vainīgu pārkāpumu pieņem Vispārējās tiesas tiesnešu disciplinārlietu padome (specializēta iestāde ārpus tiesu sistēmas).

Sūdzību/paziņojumu iesniedz Neatkarīgajam inspektoru birojam, kas ir izveidots pie Gruzijas Augstākās tiesas padomes. Neatkarīgo inspektoru ievēl locekļu vairākums

⁶⁸Gruzijas 2021. gada 30. decembra Vispārējo tiesu pamatlikuma 75. panta 1. punkta 8.b.g) apakšpunkts: "Tiesneša viedokļa publiska paušana, pārkāpjot politiskās neitralitātes principu".

⁶⁹Gruzijas Pamatlikuma par vispārējām tiesām 75. panta 1. punkta 8.b.g) apakšpunkts (2024. gada 29. maijs): "tiesneša viedokļa publiska paušana, pilnībā pārkāpjot politiskās neitralitātes principu". Tiesneša zinātnisks un/vai analītisks spriedums par tiesu sistēmas reformu, tiesu sistēmas darbības uzlabošanu un/vai citu ar tiesību attīstību saistītu jautājumu nav uzskatāms par tīru politiskās neitralitātes principa pārkāpumu."

⁷⁰Tādi paši riski ir minēti Venēcijas komisijas 2023. gada 6.-7. oktobra atzinuma par Gruzijas vispārējo tiesu pamatlikumu CDL-AD(2023)033 punktus: 31-33.

⁷¹Gruzijas Vispārējo tiesu organiskā likuma 75. panta 1. punkta 8.b.g) apakšpunkts no 2024. gada 29. maija: būtisks Gruzijas procesuālajās tiesībās noteiktā termiņa pārkāpums, ko bez pamatota attaisnojuma izdarījis tiesnesis. Šī termiņa būtiska pārkāpuma attaisnojums nav uzskatāms par nepamatotu, ja tiesnesis nav ievērojis iepriekš minēto termiņu objektīvu apstākļu (lietu daudzuma, lietas sarežģītības u. c.) dēļ, kas tieši saistīti ar tiesvedības īstenošanu. ⁷²Demokrātijas indekss - Gruzija, Neatkarīgo juristu grupa, The Problem of Case Delay in Common Courts of Georgia, 2023, 18.-22. lpp. https://democracyindex.ge/uploads_script/studies/tmp/phpB8XAL1.pdf

⁷³Sociālā taisnīguma centrs, Tiesnešu disciplinārās atbildības sistēma (2022-2023 novērtējuma ziņojums), 22. lpp. https://socialjustice.org.ge/uploads/products/covers/ENG_-_System_of_Disciplinary_Liability_of_Judges_1727882039.pdf

Augstās Tieslietu padomes locekļi, un to pilnvaru termiņš ir pieci gadi bez ierobežojuma tikt atkārtoti ievēlētiem. Neatkarīgā inspektora kompetence aprobežojas ar disciplinārās sūdzības/paziņojuma iepriekšēju izskatīšanu. Neatkarīgais inspektors ir tiesīgs tikai iepriekšējās pārbaudes rezultātus nodot Augstajai Tieslietu padomei vai atteikties ierosināt vai izbeigt disciplinārlietu tikai konkrētu iemeslu dēļ. Disciplinārlietas izbeigšanu, pamatojoties uz to, ka nav pierādīta disciplinārpārkāpuma izdarīšana vai vainojama disciplinārpārkāpuma izdarīšana, veic Augstā tieslietu padome. Augstākā Tieslietu padome ir tā sauktais galvenais "vārtsargs" disciplinārlietā pret tiesnesi. Pēc neatkarīga inspektora iesnieguma lēmumu pieņem Augstā Tieslietu padome:

a. ierosināt disciplinārlietu vai atteikties ierosināt disciplinārlietu; b. izbeigt disciplinārlietu pret tiesnesi; c. nodot lietu prokuratūrai tālākai izmeklēšanai, ja tiek konstatētas nozieguma pazīmes. Līdztekus vārtsarga lomai Augstajai Tieslietu padomei disciplinārlietās ir arī prokurora loma. Padome ar 2/3 balsu vairākumu pieņem lēmumu apsūdzēt tiesnesi disciplinārpārkāpumā un atbalsta savu apsūdzību Disciplinārlietu padomē un tālāk Disciplinārlietu palātā. Izvirzot apsūdzību, tiek piemērots augstas ticamības pakāpes standarts. Disciplinārlietas pret tiesnešiem izskata Gruzijas vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārlietu kolēģija, kurā ir 3 tiesnešu konferences ievēlēti tiesnešu locekļi un 2 parlamenta ievēlēti locekļi, kas nav tiesneši. Disciplinārlietu padome nosaka, vai tiesnesis ir izdarījis disciplinārpārkāpumu, un nosaka, vai tiesnesis ir vainojams. Lēmumu pieņem ar klātesošo padomes locekļu balsu vairākumu. Disciplinārlietu padomes lēmumu var pārsūdzēt Gruzijas Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātā. Vienai disciplinārlietai tiek piesaistīti trīs Augstākās tiesas tiesneši.

Procesuālās tiesības un garantijas. Tiesnesis netiek informēts par savas lietas iepriekšēju izskatīšanu un nepiedalās disciplinārlietas pirmajā posmā. Pirmstiesas izmeklēšanas stadijā tiek garantēts dubultās apsūdzības aizliegums. Disciplinārlietas izmeklēšanas laikā tiesnesim ir šādas tiesības un garantijas: tiesības uz aizstāvību; paskaidrojuma iesniegšana nav tiesneša pienākums; tiesības apstrīdēt Neatkarīgo inspektoru vai HCOJ locekli vai Disciplinārlietu padomes locekli; aizliegta tiesnešu lēmumu likumības kontrole; tiesības tikt informētam par lietas izbeigšanu; tiesības sniegt atbildi par disciplināratbildības uzlikšanu un iesniegt pierādījumus; tiesības piedalīties savas lietas mutiskajā izskatīšanā HCOJ vai Disciplinārlietu padomē; pušu vienlīdzība disciplinārlietā u. c. Disciplinārlietu padomei un Disciplinārlietu palātai nav tiesību iziet ārpus disciplinārās apsūdzības (lietas faktu) tvēruma un tām ir tiesības pārkvalificēt tiesneša rīcību, lai to aizstātu ar jebkuru citu disciplinārpārkāpumu.

Disciplinārlietu pārredzamība. Disciplinārlietas visos posmos ir stingri konfidenciālas.

Izņēmuma kārtā apsūdzētajam tiesnesim ir tiesības pieprasīt, lai sēdes HCOJ, Disciplinārlietu padomē un Disciplinārlietu palātā (izņemot apspriežu un lēmumu pieņemšanas procedūras) būtu atklātas. Lēmums par apsūdzību, disciplināratbildības piemērošanu, disciplinārlietas izbeigšanu, disciplinārlietas apturēšanu vai disciplinārlietas atjaunošanu pret tiesnesi, Disciplinārlietu kolēģijas lēmums par tiesneša attaisnošanu vai citi Disciplinārlietu kolēģijas lēmumi tiek nosūtīti pieteikuma iesniedzējai pusei un tiesnesim. Neatkarīgā inspektora un HCOJ lēmumus par disciplinārlietas izbeigšanu, kā arī Disciplinārlietu padomes un Disciplinārlietu kolēģijas lēmumus publicē attiecīgajās tīmekļa vietnēs.

Disciplinārās iestādes. Iestāde, kuras kompetencē ir apsūdzēt tiesnesi disciplinārpārkāpumā, ir Tieslietu padome. Tā sastāv no 15 locekļiem. Vairāk nekā puse HCOJ locekļu ir tiesneši: 8 tiesnešu locekļus ievēl Tiesnešu konference no katras instances tiesām; Gruzijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir padomes loceklis pēc amata. 5 locekļus, kas nav tiesneši, ievēl Gruzijas parlaments ar 3/5 kvalificētu balsu vairākumu; vienu locekli, kas nav tiesnesis, ieceļ Gruzijas prezidents. Locekļi, kas nav tiesneši, nevar ieņemt politiskus vai prokuratūras amatus, un viņi pārstāv sabiedrību. HCOJ kandidātus, kas nav tiesneši, izvēlas no profesoru un zinātnieku vidus, GBA locekļiem un personām, kuras izvirza pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kurām ir pieredze cilvēktiesību aizsardzībā un līdzdalībā tiesas procesos. Kandidātiem, kas nav tiesnešu kandidāti, jābūt ar maģistra grādu tiesību zinātnēs, vismaz 10 gadu profesionālo pieredzi, izcilu reputāciju un atzītiem speciālistiem tiesību jomā. HCOJ locekļus ievēl uz četriem gadiem. Atkārtota ievēlēšana nav aizliegta. Disciplinārlietu padomes sastāvā ir 3 tiesneši un 2 locekļi, kas nav tiesneši. Disciplinārlietu padomes tiesnešus ievēl tiesnešu konference uz 2 gadiem. Disciplinārlietu padomes locekļus, kas nav tiesneši, ievēl Gruzijas parlaments ar vienkāršu balsu vairākumu. Disciplinārlietu padomes locekļiem, kas nav tiesneši, ir augstākā juridiskā izglītība, vismaz 10 gadu profesionālā pieredze, viņš/viņa ir atzīts tiesību eksperts un ar augstu reputāciju. Disciplinārlietu padomes locekļi, kas nav tiesneši, nedrīkst ieņemt citus publiskus amatus vai nodarboties ar uzņēmējdarbību, kā arī nedrīkst būt iesaistīti algotā darbā, izņemot zinātnisko, pedagoģisko un radošo darbību.

Apelācijas procedūra. Disciplinārlietu padomes lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt Gruzijas Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātā. Disciplinārlietu padome piecu dienu laikā pēc tam, kad saņemta vienas vai abu lietas pušu apelācija, iesniedz apelāciju un lietu Disciplinārlietu palātai un paziņo pusēm. Puses var pārsūdzēt šādus Disciplinārlietu kolēģijas lēmumus: par disciplinārlietas izbeigšanu; lēmumu par vainas atzīšanu, lēmumu par tiesneša attaisnošanu. Ir noteikti šādi pārsūdzības pamatojumi: nepareiza pārkāpuma juridiskā kvalifikācija; Disciplinārlietu kolēģija ir piemērojusi nelikumīgu, netaisnīgu vai neatbilstošu sodu; Disciplinārlietu kolēģija atceļ Disciplinārlietu kolēģijas lēmumu, ja tā konstatēs, ka kāds no lēmumiem - attaisnojošs spriedums, lietas izbeigšana vai disciplināratbildības un piemērotā soda uzlikšana - ir pretrunā ar likumu. Ir paredzēts arī lēmums nodot lietu Disciplinārlietu padomei atkārtotai izskatīšanai (Gruzijas Vispārējo tiesu pamatlikuma 75. panta ^{67.} punkts). Lēmumu par apelācijas pieņemamību pieņem 5 dienu laikā pēc apelācijas saņemšanas. Disciplinārlietu kolēģija lietu izskata 15 dienu laikā pēc lietas pieņemšanas. Šo termiņu var pagarināt tikai vienu reizi par 15 dienām. Lietā notiek mutiska lietas izskatīšana, un puses tiek aicinātas piedalīties. Disciplinārlietu palāta izskata lietu gan no faktiskā, gan juridiskā viedokļa, kā arī par uzliktā soda likumību. Disciplinārlietu palāta ir tiesīga apstiprināt vai grozīt Disciplinārlietu padomes lēmumu, atcelt un pieņemt jaunu lēmumu vai atcelt un nodot lietu atkārtotai izskatīšanai.

Disciplinārās sistēmas trūkumi un iespējamie risinājumi. Disciplinārā inspektora neatkarības garantiju trūkums mazina disciplinārās izmeklēšanas objektivitāti. Pašlaik inspektoru ievēl Tieslietu augstākā padome (HCOJ), balsojot ar vienkāršu balsu vairākumu, tādējādi neatkarīgas izmeklēšanas ir maz ticamas. Turklāt Inspektora birojs darbojas kā struktūrvienība Augstākās tiesas Tieslietu padomes struktūrvienība, kas apdraud tā funkcionālo darbību.

neatkarība. Lai risinātu šos jautājumus, būtu jāievieš kvalificēta balsu vairākuma sistēma, un pilnvaras ievēlēt inspektoru būtu jānodod Parlamentam. Arī atlases procesam jābūt pārredzamam, publiski izsludinot konkursus un sniedzot informāciju par kandidātiem. Turklāt inspektora pilnvaras aprobežojas ar izmeklēšanu, bet viņam nav tiesību ierosināt disciplinārlietas. Inspektoram būtu jāpiešķir plašākas pilnvaras, tostarp iespēja izsaukt un nopratināt lieciniekus, pieprasīt pierādījumus no privātām organizācijām un pasūtīt ekspertīzes. Disciplinārā padome, kas ir atbildīga par lietu izskatīšanu, darbojas ar vienkāršu balsu vairākumu. Šāds lēmumu pieņemšanas process izlēdz jēgpilnu locekļu, kas nav tiesneši, līdzdalību, tādējādi vēl vairāk iedragājot uzticību sistēmai. Disciplinārlietas joprojām nav pietiekami pārredzamas. HCOJ nav pienākuma publicēt lēmumus par disciplinārlietām. Tiek publiskoti tikai lēmumi, ar kuriem izbeidz disciplinārlietu. Šis pārredzamības trūkums mazina uzticēšanos un ierobežo tiesu iestāžu atbildību. Pats disciplinārlietu mehānisms lielākoties nedarbojas, kas kaitē tiesu neatkarībai. Lietas bieži tiek atliktas vai izbeigtas HCOJ līmenī bez atrisinājuma. Tiesneši reti tiek apsūdzēti par pārkāpumiem, un vēl retāk lietas tiek nodotas Disciplinārlietu padomei. Līdz 2024. gada janvārim HCOJ nebija izskatījusi 76 secinājumus, ko neatkarīgais inspektors bija sagatavojis jau 2021. gadā. Sanāksmes par disciplinārlietām notiek reti, un inspektora iesniegtie secinājumi bieži vien gaida apspriešanu gadiem ilgi. Šī neefektivitāte padara lielāko daļu tiesnešu neaizsargātus pret ilgstošu disciplinārtbildības nenoteiktību un selektīvu atbildību. Disciplinārsūdzību pret tiesnešiem skaita pieaugums izgaismo vēl vienu problēmu. gadā tika iesniegtas 205 sūdzības, 2023. gadā to skaits pieauga līdz 230 sūdzībām, un lielākā daļa no tām attiecas uz tiesas procesu kavējumiem. Neraugoties uz to, Tieslietu padome reti uzsāk kriminālvajāšanu šādās lietās, un tas rada bažas par selektīvu pieeju. Piemēram, 2022. gadā tikai vienā no 114 izskatītajām lietām apsūdzība tika nosūtīta Disciplinārlietu padomei, un 2023. gadā šis skaits bija līdzīgi zems. Tiesu sistēmiskā pārslodze saasina šo problēmu, pakļaujot tiesnešus pastāvīgam disciplinārsodīšanas riskam par kavējumiem. Lai to risinātu, ar kavējumiem saistītos disciplinārpārkāpumus nevajadzētu stingri saistīt ar likumā noteiktajiem termiņiem. Tā vietā tie būtu jāvērtē, pamatojoties uz "saprātīga laika" principu, kas formulēts kā pārkāpumi, kuri notiek bez attaisnojošiem iemesliem. Šis strukturālo, procesuālo un praktisko trūkumu apvienojums uzsver, ka steidzami ir nepieciešama visaptveroša reforma, lai nodrošinātu Gruzijas tiesu disciplinārās sistēmas neatkarību, funkcionalitāti un taisnīgumu.

Lieta I. Gruzijas Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas lēmums Lieta #SSD-26-19 2019. gada 27. septembris⁷⁴2019. gada septembrī Gruzijas Augstākā tiesa attaisnoja tiesnesi M.Ts. no disciplinārtbildības saistībā ar iespējamiem kavējumiem krimināllietā, atzīstot, ka kavējumi bija pamatoti un nebija tīša vai nolaidīga pārkāpuma rezultāts. Lietā, kas tiesnesei M.Ts. tika piešķirta 2014. gada maijā, bija kavējumi viena apsūdzētā veselības stāvokļa un advokāta nepieejamības dēļ, kā rezultātā lieta tika atlikta 18 reizes. Tiesneša pilnvaru termiņš beidzās 2016. gada decembrī, vēl vairāk pārtraucot tiesvedību. Lieta tika atsākta pēc tiesneša atkārtotas iecelšanas amatā 2017. gada jūnijā, un 2018. gada martā tā tika pabeigta ar attaisnojošu spriedumu. Augstākā tiesa nolēma, ka kavējumi bija objektīvi attaisnoti un nepārsniedza 36 mēnešu termiņu, kas bija noteikts saskaņā ar tobrīd spēkā esošajiem tiesību aktiem.

⁷⁴Lēmuma pilns teksts ir pieejams gruzīnu valodā <https://www.supremecourt.ge/old/files/upload-file/pdf/27-septemberi-26-19.pdf>.

laiku, neraugoties uz vēlākajiem tiesību aktu grozījumiem, ar kuriem šis ierobežojums tika samazināts līdz 24 mēnešiem. Tiesa uzsvēra, ka neattaisnotiem kavējumiem, kas veido disciplinārpārkāpumu, ir jābūt saistītiem ar tiesneša tīšu vai nolaidīgu pienākumu neizpildi. Tā kā netika konstatēti pierādījumi par šādu neizpildi, tiesnesi neuzskatīja par atbildīgu. Tiesa arī norādīja, ka Gruzijas tiesību aktos nav iekļauts saprātīga lietu izskatīšanas laika princips. Tāpēc tiesnesi nevarēja vainot par to, ka viņš nav paātrinājis lietas izskatīšanu, rīkojot izbraukuma sēdes vai nodalot lietas izskatīšanu, jo īpaši tāpēc, ka puses neiesniedza lūgumus veikt šādas darbības. Tas, ka netika iesniegti priekšlikumi, liecināja, ka puses neuzskatīja kavēšanos par nepamatotu.

II gadījums. Gruzijas vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārlietu padomes lēmums lietā N1/01-2022, 2022. gada 28. decembris⁷⁵Gruzijas vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārlietu padome 2022. gada decembrī atzina tiesnesi T.Kh. par vainīgu disciplinārlietas kavēšanā un kā sodu piemēroja rājienu. Lieta izrietēja no K.O. 2018. gadā iesniegtās disciplinārlietas, par kuru neatkarīgais inspektors 2018. gada 13. decembrī pieprasīja lietas materiālus no tiesneša T.Kh.. Neraugoties uz atkārtotiem pieprasījumiem, tiesnese kavējās ar materiālu iesniegšanu, galu galā iesniedzot tos 2019. gada 7. februārī, vienu mēnesi un 25 dienas pēc sākotnējā pieprasījuma. Šī kavēšanās kavēja Neatkarīgā inspektora izmeklēšanu, kurai bija stingri noteikts divu mēnešu termiņš secinājumu sagatavošanai. Augstākā tieslietu padome oficiālu disciplinārlietu ierosināja 2020. gada oktobrī, un tiesnesis T. Kh. paskaidrojuma rakstu sniedza 2020. gada decembrī. Disciplinārlietu padome noteica, ka tiesneša rīcība ir tīša kavēšana, atsaucoties uz paša tiesneša atzīšanos, ka materiāli tika aizturēti, lai izvairītos no iespējami negatīva inspektora secinājuma. Kolēģija uzsvēra, ka atkārtota apzināta likumīgu pieprasījumu neievērošana nav savienojama ar tiesneša uzvedību, noraidot tiesneša pamatojumu kā nepietiekamu. Lai gan atsevišķa disciplinārlieta pret tiesnesi T. Kh. par galīgā sprieduma novilcināšanu tajā pašā lietā tika izbeigta 2020. gada septembrī, kolēģija secināja, ka kavēšanās ar lietas materiālu iesniegšanu neatkarīgajam inspektoram būtiski traucēja disciplinārlietu procesu. Līdz ar to tiesnesei tika izteikts rājiens par tiesu amatpersonai nepiedienīgu uzvedību.

III gadījums. Gruzijas Vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārlietu padomes lēmums lietā N2/01-2020, 2020. gada 11. decembris⁷⁶Lieta bija saistīta ar 2016. gada 5. jūlijā iesniegtu prasību par parādnieka ieķīlātā īpašuma reģistrāciju un realizāciju. Tiesnesis 2016. gada 8. septembrī prasību apmierināja. Tomēr 2016. gada 21. oktobrī puse pārsūdzēja lēmumu un lūdza tiesnesi atstatīt, atklājot, ka tiesneses laulātais ir puses darbinieks un ir pārstāvējis uzņēmumu tiesā. Tiesnesis atzina disciplinārpārkāpumu, atzīstot, ka viņam nevajadzēja piedalīties lietā. Viņš apgalvoja, ka līdz pat disciplinārlietas iesniegšanas brīdim nav zinājis par savas laulātās iesaistīšanos. Disciplinārlietu padome secināja, ka tiesnesis ir pārkāpis likumu, neatsakoties no lietas izskatīšanas, bet neatrada pierādījumus par noziedzīgu nodomu. Atteikšanās atstatīt tiesnesi tika atzīta par disciplinārpārkāpumu, jo varēja pamatoti apšaubīt tiesneša objektivitāti. Lemjot par sodu, kolēģija ņēma vērā tiesneša iepriekš nevainojamo reputāciju, labu morālo reputāciju un to, ka nav nodarīts kaitējums, ko izraisīja

⁷⁵Lēmuma pilns teksts ir pieejams gruzīnu valodā http://dcj.court.ge/uploads/gadackvetilebebi/18_12_2022_101.pdf.

⁷⁶Lēmuma pilns teksts ir pieejams gruzīnu valodā, <http://dcj.court.ge/uploads/gadackvetilebebi/123.pdf>.

nepareiza rīcība. Lieta tika izskatīta bez mutiskas lietas izskatīšanas, un nevienai pusei tā rezultātā netika nodarīti zaudējumi. Tiesneša atteikums atstatīt sevi tika izskatīts ar privātu rekomendācijas vēstuli, atspoguļojot pārkāpuma relatīvi nelielās sekas un tiesneša vispārējo reputāciju.

UNGĀRIJA

Tiesiskais regulējums. Disciplinārlietas pret tiesnešiem Ungārijā reglamentē primāro un sekundāro tiesību normu kombinācija, kas nodrošina saskaņotu atbildības sistēmu visos tiesu līmeņos. Primārās tiesību normas ir noteiktas ar konstitucionāliem tiesību aktiem, kas pieņemti ar divu trešdaļu balsu vairākumu Nacionālajā asamblejā. Tie ietver 2011. gada Likumu CLXII par tiesnešu tiesisko statusu un atalgojumu, kurā tiesnešu disciplināratbildība ir sīki izklāstīta īpašā nodaļā, un 2011. gada Likumu CLXI par tiesu organizāciju un administrāciju, kurā disciplinārlietas ir aplūkotas saistībā ar Valsts tiesu padomes uzdevumiem un citiem tiesu pārvaldības jautājumiem. Disciplinārlietas sīkāk reglamentē dienesta tiesu pieņemtās un Nacionālās tiesnešu padomes apstiprinātās sekundārās normas. Dienesta tiesu reglamentā ir izklāstīts lēmējtiesu sastāvs, lietu sadales noteikumi un dienesta tiesas pilnvaru apjoms. Tajos ir arī aplūkota dienesta tiesnešu un izmeklēšanas komisāru izslēgšana, lietu pārvaldība un pirmās un otrās instances disciplinārlietu izskatīšanas procedūras, kā arī pienākums informēt attiecīgās puses. Kopā šīs primārās un sekundārās normas veido saistošu regulējumu visiem tiesnešiem neatkarīgi no viņu tiesneša ranga vai jurisdikcijas, nodrošinot vienotu pieeju disciplināratbildībai Ungārijas tiesu sistēmā.

Disciplinārlietas - disciplinārlietas Ungārijā izskata *divas dienesta tiesas ar jurisdikciju visā valstī*: dienesta pirmās instances tiesa Budapeštas Apelācijas apgabaltiesā un dienesta otrās instances tiesa Kúria (Ungārijas Augstākā tiesa). Abas tiesas izskata disciplinārlietas, nodrošinot konsekvenci un taisnīgumu tiesu iestāžu atbildības procesos. Dienesta tiesu tiesnešu, kuri paši ir pilna laika tiesneši, kas pilda tiesneša pienākumus, pilnvaru termiņš pēc iecelšanas ir deviņi gadi. Dienesta tiesu tiesnešus ieceļ Kúria, reģionālo apelācijas tiesu un apgabaltiesu plenārsēdēs. Nacionālā Tieslietu padome no izvirzīto tiesnešu vidus ieceļ dienesta tiesu priekšsēdētāju un locekļus, savukārt priekšsēdētāja vietnieku ieceļ attiecīgās dienesta tiesas priekšsēdētājs. Saskaņā ar likumu pirmās instances dienesta tiesas sastāvā var būt līdz 75 tiesnešiem, bet otrās instances dienesta tiesas sastāvā var būt ne vairāk kā 15 tiesneši. Tiesneši, kas ieņem noteiktus augstākos vadošos amatus, nevar tikt iecelti dienesta tiesā. Dienesta tiesām katru gadu ir jāziņo Nacionālajai tiesnešu padomei, sīki izklāstot, kā iepriekšējā gadā tās ir ievērojušas Reglamentu. Šajā ziņojumā ir norādīts ierosināto lietu skaits, pabeigtās lietas, neizskatītās lietas, piespriestie sodi, kā arī saņemto sūdzību skaits un raksturs. Katra gada pirmajā ceturksnī Nacionālā Tieslietu padome pārskata un apstiprina ziņojumu, kas pēc tam tiek publicēts tiesu iestāžu intranetā. Lai nodrošinātu konfidencialitāti, tiek pieņemti tikai nepersonalizēti galīgie lēmumi.

publiski pieejami, aizsargājot iesaistīto tiesnešu identitāti. Profesionālās ētikas pārkāpumi likumā ir definēti kā gadījumi, kad tiesneši ar savu dzīvesveidu vai uzvedību vainīgi pārkāpj dienesta pienākumus vai kaitē tiesu varas reputācijai. Spēkā esošajā Tiesnešu ētikas kodeksā, ko 2022. gadā ar lēmumu Nr. 16/2022 (III.2.) pieņēma Nacionālā Tiesnešu padome, ir izklāstīti minimālie uzvedības noteikumi, kas sagaidāmi gan oficiālā, gan personīgā statusā, uzsverot godprātības un profesionalitātes nozīmi, lai saglabātu sabiedrības uzticību tiesu varai.

Disciplinārlietas ierosināšana. Disciplinārlietas pret tiesnešiem Ungārijā tiek ierosinātas saskaņā ar skaidrām procesuālajām un juridiskajām normām. Ja ir aizdomas par profesionāla pārkāpuma izdarīšanu tiesas priekšsēdētāja vai cita augsta līmeņa tiesas vadītāja gadījumā, persona ar iecelšanas pilnvarām ierosina disciplinārlietu Pirmās instances dienesta tiesas priekšsēdētāja priekšā. Attiecībā uz tiesnešiem, kuri nav tiesu vadītāji, process atšķiras atkarībā no viņu amata. Kūrijas priekšsēdētājs ierosina procesu attiecībā uz kūrijas tiesnešiem, apgabaltiesas priekšsēdētājs - attiecībā uz apelācijas tiesnešiem, bet apgabaltiesas priekšsēdētājs - attiecībā uz apgabaltiesu un rajona tiesu tiesnešiem. Visos gadījumos tiesvedība sākas iepriekš minētajā dienesta pirmās instances tiesā. Par tiesu administrāciju atbildīgā Valsts tiesu biroja priekšsēdētājs var ierosināt disciplinārlietu tikai pret augsta līmeņa tiesu vadītājiem vai tiesnešiem, kas norīkoti darbā šajā birojā. Šādai tiesvedībai ir jāsākas trīs mēnešu laikā no brīža, kad struktūra uzzina par faktiem, vai trīs gadu laikā pēc pārkāpuma izdarīšanas. Par procedūras uzsākšanu nekavējoties jāinformē attiecīgais tiesnesis, un, ja to uzsākusi cita iestāde, jāinformē arī Valsts tiesu biroja priekšsēdētājs. Ja iespējamais pārkāpums ir maznozīmīgs un tam ir nenožīmīgas sekas, disciplinārlietu var neierosināt par labu rakstiskam brīdinājumam. Tomēr tiesneši var pieprasīt, lai tā vietā tiktu uzsākta pilnīga tiesvedība. Šādos gadījumos tiesvedība ir jāturpina bez atteikuma. Likumā ir paredzēti būtiski procesuālie noteikumi, savukārt sekundārās normas aptver detalizētākus aspektus. Izmeklēšanas komisārs, ko izvēlas no dienesta tiesas tiesnešu vidus, veic sākotnējo posmu, vācot pierādījumus, iztaujājot iesaistītās puses un gatavojoties disciplinārlietas izskatīšanai. Komisārs var piekļūt tiesas dokumentiem un pieprasīt tiesnešu un tiesas darbinieku sadarbību.

Disciplinārlietu izskata dienesta tiesas trīs locekļu kolēģija neklātienes tiesas sēdē. Izmeklējamo tiesnesi var pārstāvēt cits tiesnesis vai advokāts, un visām pusēm, tostarp izmeklēšanas komisāram un procesa ierosinātājam, ir jāpiedalās tiesas sēdē. Tiesvedības laikā var iesniegt pierādījumus un uzdot jautājumus. Noteiktiem procesuālajiem pasākumiem, piemēram, izmeklēšanas komisāra ziņojumam (30 dienas) un lēmumiem par procesa uzsākšanu (15 dienas), ir noteikti termiņi. Tomēr nav noteikts konkrēts termiņš galīgā lēmuma pieņemšanai. Pret tiesnešiem, pret kuriem ierosināta krimināllieta, izņemot lietas, kas saistītas ar privātām prasībām, ir ierosināta disciplinārlieta. Priekšsēdētājs, kas ierosina tiesvedību, nosaka, vai tiesnesis šajā laikā var turpināt izskatīt lietas. Atstādināšana no amata ir obligāta lietās, kas saistītas ar apcietinājumu, piespiedu ārstēšanu psihiatriskajā iestādē vai prokurora izvirzītām apsūdzībām, kas varētu kavēt faktu noskaidrošanu tiesā. Atstādināšana no amata ir diskrecionāra citās lietās, kurās tiesneša klātbūtne varētu kavēt izmeklēšanu vai kad pārkāpuma smagums attaisno prombūtni no amata. Atstādināšanas laikā tiesneši saņem savu algu, taču uz vienu mēnesi var ieturēt līdz 50 % no tās. Ja tiek pieņemts lēmums par tiesneša atstādināšanu no amata, viņa algu var pilnībā ieturēt līdz brīdim, kad lēmums kļūst galīgs. Tiesnešus, pret kuriem ir ierosināta disciplinārlieta vai kuriem piemēro disciplinārsodus, nevar iecelt amatā konkrētos amatos, piem.

Nacionālā Tieslietu biroja prezidents, Kúria prezidents vai Nacionālās Tieslietu padomes loceklis. Turklāt ievēlētā dalība Nacionālajā Tiesnešu padomē tiek izbeigta pēc disciplinārlietas ierosināšanas vai sodīšanas.

Lēmumi, disciplinārsodi un tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Disciplinārlietas Ungārijā atkarībā no apstākļiem un konstatētajiem faktiem beidzas ar dažādiem iespējamiem rezultātiem. Dienesta tiesa var nolemt izbeigt lietu pret tiesnesi, izbeigt tiesvedību ar brīdinājumu vai bez brīdinājuma vai atzīt tiesnesi par atbildīgu un piemērot disciplinārsodu. Ja tiesneša dienesta attiecības tiek izbeigtas tiesvedības laikā, dienesta tiesa var konstatēt atbildību par profesionālo pārkāpumu, bet nevar piemērot disciplinārsodu. Sankcijas par profesionālo pārkāpumu ir rūpīgi kalibrētas, un tās ietver šādus pasākumus: rājiens, rājiens, pazeminājums par vienu vai divām amata pakāpēm, atbrīvošana no izpildvaras vai vadošā amata vai priekšlikums par atbrīvošanu no tiesneša amata. Disciplinārsodam jābūt samērīgam ar pārkāpuma smagumu, tā sekām un vainas pakāpi. Pēc lēmuma pieņemšanas dienesta tiesai ir pienākums astoņu dienu laikā pēc tā paziņošanas izsniegt disciplinārā lēmuma kopiju tiesnesim un procesa ierosinātājam. Abām pusēm ir tiesības pārsūdzēt pirmās instances lēmumu piecpadsmit dienu laikā pēc tā saņemšanas. Pārsūdzības izskata dienesta otrās instances tiesa, kas ievēro tos pašus procesuālos noteikumus kā pirmās instances tiesā. Uz tiesnesi, kuram piemērots disciplinārsods, attiecas noteikti ierobežojumi. Viņiem nav tiesību saņemt paaugstinājumu augstākā amatā, viņus nevar iecelt izpildvaras vai vadošā amatā, viņus nevar pārcelt uz augstāku atalgojuma pakāpi un viņiem ir liegts saņemt titulus, kas saistīti ar augstākiem tiesnešu amatiem. Tomēr tiesneši var lūgt atbrīvojumu no šīm juridiskajām sekām pēc noteikta laika, ja viņi nav iesaistīti citās disciplinārlietās. Atbrīvošanas lūgumus izskata Pirmās instances dienesta tiesa, dodot tiesnešiem iespēju rehabilitēt savu profesionālo reputāciju tiesu sistēmā.

Praktiskais pielietojums un ietekme. Disciplinārlietas Ungārijā reglamentē likumu un sekundāro normu kombinācija, kas izklāstītas dienesta tiesu reglamentā. Lai gan likums nosaka pamatprincipu kopumu, tostarp dienesta tiesu kompetenci un vispārējās tiesiskās sekas, daudzas procesuālās īpatnības, piemēram, disciplinārlietu izskatīšanas detalizētu norisi, ir deleģētas šiem noteikumiem. Reglamentu pieņem dienesta tiesu tiesnešu kopīgā sanāsmē gan pirmajā, gan otrajā instancē. Lai panāktu spēkā esamību, kvoruma nodrošināšanai ir jāpiedalās vairāk nekā pusei no visiem dienesta tiesu tiesnešiem, un pieņemšanai ir nepieciešams divu trešdaļu klātesošo balsu vairākums. Pēc tam Valsts tiesu padomei, kuras kvorumā ir vismaz desmit no piecpadsmit locekļiem, noteikumi jāapstiprina ar vienkāršu balsu vairākumu. Pēc apstiprināšanas noteikums publicē, lai tie būtu publiski pieejami. Pašreizējais reglaments, kas ir spēkā no 2020. gada, sniedz norādījumus jomās, kuras likumdevējs nav regulējis. Tās ietver: (I) Vispārīgie noteikumi: Dienesta tiesu kompetence un sastāvs, noteikumi par tiesnešu un izmeklēšanas komisāru izslēgšanu, kā arī pamatnostādnes par administrēšanu un apmācību. (II) Disciplinārās procedūras: Disciplinārlietas procedūras uzsākšanas posmi, izmeklēšanas komisāra loma un pienākumi, kā arī pirmās un otrās instances lietu izskatīšanas process. (III) Interesu konflikts un strīdu izšķiršana: IV) Lietu sadale un kolēģijas sastāvs: lietu sadale un kolēģijas sastāvs: Sīki izstrādāti pielikumi, kuros norādīts, kā tiek sadalītas lietas un veidotas kolēģijas. Neraugoties uz visaptverošo struktūru, noteikumi bieži vien atkārto tiesību aktu noteikumus vai koncentrējas uz iekšējām darbībām, atstājot disciplināro

uzklausišanas process ir minimāli detalizēts. Disciplinārprocess sākas, kad rodas aizdomas par profesionālo pārkāpumu. Izmeklēšanas komisārs, ko ieceļ dienesta tiesas priekšsēdētājs, vēlams no tās pašas nodaļas, kurā atrodas apsūdzētais tiesnesis, veic sākotnējo izmeklēšanu. Pienākumos ietilpst tiesneša, liecinieku un ekspertu nopratināšana, pierādījumu izskatīšana un detalizēta ziņojuma sagatavošana 30 dienu laikā. Ziņojumā jāietver gan apsūdzējoši, gan attaisnojoši fakti, kā arī ieteikumi. Kolēģijas veidošana notiek tad, kad lietas izskata rotējošā trīs locekļu kolēģija, kuras priekšsēdētāji mainās. Ārkārtas gadījumos var izveidot ad hoc kolēģijas. Lēmumiem ir nepieciešams vairākuma apstiprinājums, un tos apspriež slēgtās sēdēs. Disciplinārlietu izskatīšana sākas ar dienesta tiesas kolēģijas oficiālu lēmumu. Tiesneši tiek informēti par viņu tiesībām klusēt un aizsardzību pret pašapsūdzību. Lieciniekus un ekspertus brīdina par nepatiesu liecību vai atzinumu sniegšanas juridiskajām sekām. Tiesnesis, viņa pārstāvis un lietas ierosinātājs tiesas sēdes laikā var sniegt argumentus un uzdot jautājumus. Sankcijām jābūt samērīgām ar pārkāpuma smagumu un vainas pakāpi. Dienesta tiesu priekšsēdētājiem līdz 15. februārim ir jāiesniedz ikgadējie ziņojumi Nacionālajai tiesnešu padomei un Nacionālā tiesnešu biroja priekšsēdētājam. Šajos ziņojumos ir apkopoti lietu statistikas dati, pieņemtie lēmumi un procesuālā atbilstība. Pirmās instances lēmumus var pārsūdzēt 15 dienu laikā pēc to saņemšanas. Dienesta otrās instances tiesa izskata pārsūdzības saskaņā ar līdzīgiem procesuālajiem noteikumiem, novēršot trūkumus 15 dienu laikā un nekavējoties nosakot tiesas sēdes. Apelācijas var iesniegt jaunus faktus un pierādījumus, bet tām ir jāievēro sākotnējie termiņi. Lai gan reglaments nodrošina disciplināro procesu sistēmu, tā detalizētības trūkums dažās jomās, jo īpaši attiecībā uz disciplinārlietu izskatīšanu, var radīt nekonsekventu praksi. Lielākā daļa noteikumu koncentrējas uz iekšējām darbībām, atstājot nepietiekami izstrādātus būtiskus procesuālos norādījumus. Turklāt dienesta tiesām trūkst neatkarīga personāla un budžeta, un tās paļaujas uz Budapeštas apgabaltiesas un Kúria administratīvo atbalstu. Tomēr noteikumi par objektīvu izmeklēšanu, ikgadējiem ziņojumiem un dienesta tiesu tiesnešu apmācību uzlabo sistēmas pārskatatbildību. Īpašu noteikumu iekļaušana attiecībā uz pārsūdzībām un atlikšanu nodrošina procesuālo taisnīgumu, līdzsvarojot tiesu iestāžu atbildību un tiesu neatkarības aizsardzību.

Statistikas dati. Tabulā ir iekļautas tikai disciplinārlietas, izņemot tiesnešu novērtējumus, iebildumus pret konkursu un atlaišanas gadījumus, kas ir reti sastopami. Tā kā Ungārijā ir aptuveni 2800 tiesnešu, disciplinārlietu skaits joprojām ir neliels - pastāvīgi mazāk nekā 1% gadā un pēdējā laikā mazāk nekā 0,5% gadā. Lietas, kurās tiesneši saņēma rakstiskus brīdinājumus, tiek ieskaitītas tikai tad, ja tās ir pārsūdzētas. Lielākā daļa disciplinārlietu beidzas ar sankcijām, bet dažas beidzas ar attaisnojošu spriedumu vai lietas tiek izbeigtas. Pārsūdzības otrās instances dienesta tiesā parasti apstiprina pirmās instances lēmumus, dažkārt tos grozot. 2023. gadā 55 % lietu tika atrisinātas trīs mēnešu laikā, 35 % - trīs līdz sešu mēnešu laikā un 10 % - vairāk nekā sešu mēnešu laikā, bet visas lietas tika pabeigtas gada laikā, tādējādi nodrošinot savlaicīgumu⁽⁷⁷⁾.

⁷⁷Visi statistikas dati ir balstīti uz dienesta tiesu priekšsēdētāju gada pārskatiem.

Gads	Uzsāktās lietas (skaits)	Pabeigtās lietas (skaits)
2018	25	24
2019	36	36
2020	25	27
2021	15	23
2022	12	13
2023	12	15

Izaicinājumi un pretrunas. Galvenais jautājums par dienesta tiesām, kas izskata disciplinārlietas pret tiesnešiem, ir to konstitucionālā leģitimitāte. Pašreizējais Kúria (Augstākās tiesas) priekšsēdētājs, pret kura ievēlšanu iebilda Nacionālā Tieslietu padome, jo īpaši pielāgotie tiesību akti atviegloja viņa iecelšanu amatā, neraugoties uz pieredzes trūkumu tiesu darbā, apgalvo, ka dienesta tiesas var būt antikonstitucionālas. Viņš apgalvo, ka Ungārijas Pamatlikuma astotais grozījums, ar kuru tika atcelti noteikumi, kas ļauj izveidot atsevišķas tiesas īpašām lietu kategorijām, grauj to leģitimitāti. Saskaņā ar šo grozījumu no 2019. gada 13. decembra saskaņā ar Pamatlikumu var atzīt tikai rajona tiesas, apgabaltiesas, reģionālās apelācijas tiesas un Kúria.⁷⁸ Neraugoties uz šīm konstitucionālajām izmaiņām, dienesta tiesas turpina darboties saskaņā ar kardinālo likumu, un nav iesniegta neviena likumdošanas iniciatīva vai tiesvedība, lai apstrīdētu to pastāvēšanu. Šī iespējamā juridiskā neskaidrība rada jautājumus par to ilgtermiņa dzīvotspēju, ņemot vērā, ka Kúria pilnvaras pēdējos gados ir pastāvīgi palielinājušās.

Attiecībā uz jautājumu par tiesībām uz tiesību aizsardzību, kas noteiktas Pamatlikuma XXVIII panta 7. punktā, garantējot ikvienam tiesības uz tiesību aizsardzību pret tiesas, administratīviem vai citiem lēmumiem, kas skar viņa tiesības vai likumīgās intereses. Tomēr disciplinārlietās pret tiesnešiem šīs tiesības, šķiet, ir ierobežotas. Lai gan dienesta pirmās instances tiesas lēmumus var pārsūdzēt dienesta otrās instances tiesā, pārsūdzības process paliek dienesta tiesu sistēmā, atšķirībā no citām juridiskajām profesijām (piemēram, advokatūras), kur lēmumus var apstrīdēt parastajās tiesās⁽⁷⁹⁾. vienīgā turpmākā iespēja pārsūdzēt galīgos disciplinārlietas lēmumus ir konstitucionālā sūdzība. Konstitucionālā tiesa var izskatīt šādas sūdzības tikai par pamattiesību pārkāpumiem. Ja tiek konstatēts pārkāpums, disciplinārsodu lēmumu var atcelt. Šī ierobežotā tiesiskās aizsardzības līdzekļu joma norāda uz iespējamu tiesu atbildības un procesuālo garantiju trūkumu⁽⁸⁰⁾. ⁸⁰Attiecībā uz dienesta tiesu darbību ir izvirzīti jautājumi par materiālo un procesuālo taisnīgumu. Lai gan reglaments nodrošina zināmu regulējumu, tas nav uzskatāms par formālu juridisku instrumentu saskaņā ar Likumu par tiesību aktiem. Tas rada jautājumus par to leģitimitāti un izpildāmību. Neraugoties uz to, ka tos ir apstiprinājusi Nacionālā Tieslietu padome, pieņemšanas procesā trūkst stingrības, kas parasti ir raksturīga tiesību aktiem. Procesi dienesta tiesās ir pilnīgi konfidenciāli; likums skaidri aizliedz tiesas sēžu publiskošanu pat pēc iesaistītā tiesneša pieprasījuma. Šī absolūtā sabiedrības kontroles izslēgšana mazina pārredzamību.

⁷⁸Lēmums Nr. 120/2020. (X. 9.) Nacionālās Tieslietu padomes lēmums Nr.

⁽⁷⁹⁾ Nacionālās tiesas lēmums Nr. SzfÉ.8/2023/7. Kúria dienesta otrās instances tiesa.

⁸⁰Lēmums Nr. 21/2014. (VII. 15.) Ungārijas Konstitucionālā tiesa

un taisnīgas tiesas principi. Attiecībā uz nevainīguma prezumpciju disciplinārlietā tiesājamiem tiesnešiem var tikt piemērota atstādināšana no amata, algas ieturēšana un paaugstināšanas vai prēmēšanas ierobežojumi. Šie pasākumi, ko piemēro pirms galīgā lēmuma pieņemšanas, ir pretrunā nevainīguma prezumpcijai. Vēl viena problēma ir neskaidras procesuālās garantijas, jo ne likums, ne reglaments visaptveroši neregulē disciplinārlietu izskatīšanas galvenos aspektus, tostarp: detalizētus procesuālos pasākumus, dalībnieku tiesības un pienākumus, piekļuvi lietas dokumentiem, diskrecionāro lēmumu par lietas ierosināšanu vai neierosināšanu uzraudzību. Papildu jautājumi par tiesnešu apģērbu dienesta tiesas sēdēs - kas nav risināti procesuālajos noteikumos - tika atrisināti neformāli, tiesnešiem praksē nēsājot halātus⁸¹Disciplinārlietas neregulē nekādi pamatnoteikumi, tāpēc nav vietas atsaukties uz Civilprocesa kodeksa, Kriminālprocesa kodeksa vai Darba kodeksa noteikumiem. Lai gan precīzas procesa dalībnieku (tiesneša, liecinieku) tiesības un pienākumi tikt informētiem pirms to uzklausišanas vēl nav precīzi noregulēti, ar vienu teikumu reglamentā acīmredzami nepietiek. Nav reglamentētas arī tiesneša pārstāvja tiesības piekļūt dokumentiem; praksē priekšsēdētāji tiesneša pārstāvim dokumentus neizsniedz, atsaucoties uz VDAR. Turklāt tiesvedības uzsākšana ir diskrecionārs lēmums; ne uzsākšana, ne neuzsākšana nav pakļauta nekādai kontrolei.⁸²Skaidra procesuālā regulējuma trūkums turpina graut disciplinārlietas tiesisko noteiktību. Tieslietu ministrija 2020. gadā paziņoja par plāniem novērst šos trūkumus, izmantojot konsultācijas un izveidojot darba grupu. Tomēr progress ir bijis sporādisk. 2022. gadā Pirmās instances tiesas dienesta tiesas priekšsēdētājs ziņoja, ka ir iesniegti tehniski priekšlikumi, lai grozītu Likumu par tiesnešu tiesisko statusu un atalgojumu. 2023. gadā darba grupa tika pārtraukta bez turpmākiem atjauninājumiem. 2024. gadā diskusijas par regulējuma reformu atsākās, bet nav parādījušies konkrēti rezultāti vai publiski dokumenti. Šī pastāvīgā kavēšanās saglabā procesuālo nenoteiktību, radot problēmas taisnīguma, pārredzamības un atbildības principi Ungārijas tiesu sistēmā.

Draudi tiesu neatkarībai. Nacionālā Tieslietu padome (NJC) pārrauga un palīdz Nacionālā Tieslietu biroja (NOJ) priekšsēdētājam tiesu centrālās administrācijas darbā. 2018. gadā radās spriedze, kad NJC izmeklēja NOJ priekšsēdētāja iecelšanas praksi. Reaģējot uz to, priekšsēdētājs pārtrauca sadarbību ar NJC, atsaucoties uz iespējamām sastāva problēmām, lai gan Padome saglabāja kvorumu. Šī konstitucionālā krīze ierobežoja NJC iespējas īstenot savas pārraudzības pilnvaras, jo NOJ priekšsēdētājs atteicās iesaistīties vai iesniegt pieprasīto informāciju. Krīze galu galā beidzās līdz ar NOJ priekšsēdētāja ievēlšanu Konstitucionālajā tiesā, un sadarbība atsākās jauna NOJ priekšsēdētāja vadībā⁽⁸⁶⁾. NJC nevarēja ievēlēt pietiekamu skaitu dienesta tiesas locekļu, jo NOJ priekšsēdētājs nebija iesniedzis tiesīgo tiesnešu sarakstu. Lai gan NJC centās palielināt dienesta tiesu locekļu skaitu no toreizējiem 34 līdz likumā noteiktajiem 75, šie centieni tika kavēti. Pirmās instances dienesta tiesas priekšsēdētājs brīdināja, ka

⁸¹2021. gada 3. marta Nacionālās Tieslietu padomes sanāksmes protokols

⁸²Pirmās instances tiesas priekšsēdētāja 2021. gada ziņojums

⁸³Valsts tiesu padomes 2020. gada 4. marta sēdes protokols

⁸⁴Valsts tiesu padomes 2022. gada 2. marta sēdes protokols

⁸⁵Valsts tiesu padomes 2023. gada 1. marta sēdes protokols

⁸⁶Viktor VADÁSZ: Krīze Ungārijas tiesu administrācijā? (Ungārijas Zinātņu akadēmijas tiesību zinātņu darba dokumenti) - 2018. gada 19. jūnijs)

samazinātais locekļu skaits apdraudēja tiesas funkcionalitāti. Viņas pēctecis ziņoja par uzlabotu darbības spēju, bet saskārās ar kritiku no NJC locekļu puses par sadarbību ar NOJ priekšsēdētāju, kurš ir puse disciplinārlietās un nav tiesīgs ietekmēt dienesta tiesas darbību. Papildu bažas radās par to, ka NOJ atklāja dienesta tiesu iesniegumus NJC, tādējādi vēl vairāk saasinot attiecības.⁸⁷ Šis periods izgaismoja Ungārijas tiesu sistēmas strukturālo ievainojamību, uzsverot nepieciešamību pēc stingriem aizsardzības pasākumiem, lai saglabātu tiesu neatkarību un procesuālo integritāti.

Disciplinārā iniciatīva kā tiesnešu nomierināšanas metode. Ungārija pēdējos gados ir saskārusies ar ievērojamiem izaicinājumiem tiesnešu neatkarībai, kļūstot par potenciālu paraugu līdzīgām darbībām citās valstīs. Ungārijas tiesneši ir saskārušies ar dažādiem pārkāpumiem, tostarp piespiedu priekšlaicīgu pensionēšanos, neregulārām tiesnešu iecelšanām, vārda brīvības ierobežojumiem, netaisnīgām disciplinārlietām, diskrimināciju darbavietā, apmelojošām kampaņām plašsaziņas līdzekļos un zemākajām tiesnešu algām Eiropas Savienībā.⁸⁸ Viens ievērojams incidents notika 2018. gadā, kad toreizējais Nacionālā tiesu iestāžu biroja (NOJ) priekšsēdētājs un daži tiesu priekšsēdētāji mēģināja ierosināt disciplinārlietu pret Nacionālās tiesnešu padomes (NTP) locekļiem. Ļoti neordināri rīkojoties, šo procesu ierosinātājs pārkāpa taisnīgas tiesas un konfidencialitātes principus, informējot par šīm darbībām visus tiesu vadītājus un tiesnešus. Tiesvedība galu galā tika pārtraukta, jo NJC nepiekrīta pret tās locekļiem vērštiem disciplinārsodiem, kas ir juridisks priekšnoteikums. Šī epizode uzsver pastāvīgos draudus tiesu neatkarībai un to, cik svarīgi ir aizsargāt tiesu pārvaldības mehānismus.⁸⁹ Nopietns tiesu neatkarības pārkāpums bija disciplinārlietas ierosināšana pret tiesnesi, ko veica Budapeštas apgabaltiesas priekšsēdētājs, kurš vērsās Eiropas Savienības Tiesā, lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu jautājumā par tiesu neatkarību, kā rezultātā tika pieņemts svarīgs Luksemburgas lēmums.⁹⁰ Protestu pret disciplinārlietu ierosināšanu izteica arī Ungārijas Tiesnešu asociācija.⁹¹ Budapeštas apgabaltiesas priekšsēdētājs disciplinārlietu ierosināšanu ātri atsauca, tāpēc šī disciplinārlieta nebeidzās ar disciplinārsodu, taču, tāpat kā citas iepriekš minētās tiesnešu neatkarības pārkāpšanas metodes, tā atvēsināja tiesnešus gadījumā, ja viņi iestājas par tiesnešu neatkarību.

Vēl viens ievērojams cīņots notikums ir tas, ka, kad 2024. gada beigās simtiem Ungārijas tiesnešu rakstīja tiesnešu asociāciju tīmekļa vietnē, lai protestētu pret vienošanos par tiesnešu atalgojuma paaugstināšanu saistībā ar noteiktām tiesu sistēmas reformām, ko politiska spiediena rezultātā parakstīja tieslietu ministrs un jaunā NJC, dienesta tiesu priekšsēdētāji publiski paziņoja, ka atbalsta tiesnešu vārda brīvību. Savā vēstulē⁹² viņi rakstīja, ka "tiesnešiem ir tiesības paust savu viedokli tiesiskā regulējuma ietvaros, saskaņā ar Tiesnešu ētikas kodeksu un starptautiskajām konvencijām, un ka viņiem ir pienākums to darīt, lai aizsargātu tiesu varas neatkarību. Mēs turpināsim nodrošināt, lai dienesta tiesas ievērotu šo

⁸⁷2019. gada 8. maija Nacionālās tiesnešu padomes sēdes protokols

⁸⁸Tamás MATUSIK un Sabine MATEJKA: Godātie priekšsēdētāji, cienījamie kolēģi - runa, teikta IAJ Tiesnešu neatkarības balvas pasniegšanas ceremonijā Taipejā (Österreichische Richterzeitung 12/23 - 2023).

⁸⁹Nacionālās Tieslietu padomes paziņojums 2019. gada 2. augustā

⁹⁰EST spriedums C-564/19 IS

⁹¹Ungārijas Tiesnešu asociācijas (MABIE) paziņojums 2019. gada 8. novembrī

⁹²<https://mabie.hu/images/LEVELEK%202024/1209/Szolgalati%20Birosag%20levele.pdf>

principa ievērošanu tiesvedībā un to, ka tiesnešiem nav aizspriedumu par to, kādus viedokļus viņi pauž par vienošanos." Pēc tam Kūrijas priekšsēdētājs atkal asi uzbruka dienesta tiesām, apgalvojot, ka "tās priekšsēdētāji safabricē nepatiesības, kad, izkāpjot no savas tiesneša lomas, noliedzot objektivitātes prasību un dodot iepriekšēju atbrīvojumu no jebkādas antikonstitucionālas vai prettiesiskas rīcības sekām, un viņi ir tiesnešu maldināšanas priekšgalā."⁹³ Jāatzīmē, ka Kūrijas priekšsēdētājs jau iepriekš ir apstrīdējis Tiesnešu ētikas kodeksu Satversmes tiesā tieši tāpēc, ka, viņaprāt, tas pārāk plaši interpretē vārda brīvību, un šī lieta joprojām atrodas izskatīšanā Satversmes tiesā⁹⁴. Tas arī veicina atvēsinošu efektu, kad runa ir par tiesnešu neatkarības aizsardzību.

KOSOVA

Tiesiskais regulējums. Kosovas Tieslietu padomei (KJS) ir centrālā loma tiesu pārskatbildības uzturēšanā, kā noteikts Kosovas Konstitūcijā⁽⁹⁵⁾. Tā pārrauga dažādus būtiskus uzdevumus, tostarp tiesu inspekcijas, tiesu administrēšanu un tiesu noteikumu izstrādi, un tai ir arī būtiska loma disciplinārlietu izskatīšanā pret tiesnešiem⁽⁹⁶⁾. 2018. gadā Kosova pieņēma vairākus jaunus likumus, lai racionalizētu tiesu pārskatbildības sistēmu. Tie ietver Likumu par tiesām⁹⁷, Likumu par Kosovas Tiesnešu padomi⁹⁸, Likumu par Kosovas Prokuru padomi⁹⁹ un Likumu par tiesnešu un prokuroru disciplinārbildību (LDLP)¹⁰⁰, kas vēlāk tika grozīts, lai risinātu jaunās problēmas. Papildinot šos likumdošanas pasākumus, KJC 2019. gadā pieņēma regulu, lai nodrošinātu detalizētas procedūras disciplināro sūdzību, izmeklēšanu un lēmumu pārvaldībai⁽¹⁰¹⁾. 2019. gada KJC regulā ir sīkāk precizēts, kā tiek saņemtas, izmeklētas un atrisinātas sūdzības, nodrošinot strukturētu pieeju tiesnešu atbildības uzturēšanai. Likums par tiesnešu un prokuroru disciplinārbildību kalpo par stūrakmeni, nosakot mehānismus tiesnešu pārkāpumu novēršanai. Tajā ir noteiktas skaidras pamatnostādnes attiecībā uz disciplinārpārkāpumiem un sankcijām, sūdzību ierosināšanas un izmeklēšanas procedūrām, kā arī KJC vai KPC izskatāmo lietu izskatīšanas procesiem. Ir izklāstīti arī tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas ļauj pārsūdzēt disciplinārlietu lēmumus Augstākajā tiesā. Likumā ir izklāstītas dažādas darbības, kas ir tiesneša pienākumu pārkāpumi. Tie ir, piemēram, rīcība ar aizspriedumiem vai aizspriedumainību, taisnīgas attieksmes pret pusēm un procesa dalībniekiem neievērošana, neatklātas informācijas izpaušana,

⁹³ 2024. gada 11. decembra Nacionālās Tieslietu padomes sanāksmes protokols

⁹⁴ <https://alkotmanybirosag.hu/ugyadatlap/?id=B1E83AFC8B10B1D2C125885B005B3B7E>

⁹⁵ Kosovā tiesu un prokuratūras sistēmas ir atsevišķas struktūras, un disciplinārlietas tiesnešiem vada KJC, bet prokuroriem - KPC. Tāpēc, ja tiek minēti tikai tiesneši vai prokurori, tiek saprasts, ka kompetence ir attiecīgajām padomēm.

⁹⁶ Kosovas Republikas Konstitūcijas 108. pants (1., 3. un 5. punkts). https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/1.CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_KOSOVO.pdf, sk. arī Tiesu likuma 7. panta 1.14. punktu.

⁹⁷ Likums Nr. 06/L-054 par tiesām <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18302>.

⁹⁸ Likums Nr. 06/L-055 par Kosovas Tieslietu padomi <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18335>.

⁹⁹ Likums Nr. 06/L-056 par Kosovas Prokuratūras padomi <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18920>.

¹⁰⁰ Likums Nr. 06/L-057 par tiesnešu un prokuroru disciplinārbildību, Kosovas Republikas Oficiālais Vēstnesis, Nr. 23, 2018. gada 26. decembris <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18336>.

pieņemt nepiedienīgas dāvanas, ļaunprātīgi izmantot dienesta stāvokli, neziņot par interešu konfliktiem vai laicīgi nepildīt savus pienākumus¹⁰²).¹⁰³ Citas aizliegtas darbības ir iesaistīšanās ex parte komunikācijā, iejaukšanās citu tiesnešu lēmumu pieņemšanā, nepiedienīgu publisku paziņojumu sniegšana tiesas procesa laikā vai nelikumīga lietas detaļu izpaušana. Tiesnešiem ir aizliegts arī veikt politiskas darbības, sniegt nepatiesu informāciju disciplinārlietās, nevērīgi izturēties pret obligāto apmācību vai iesaistīties rīcībā, kas kaitē sabiedrības uzticībai tiesu varai vai tiesas reputācijai. Pašreizējais tiesiskais regulējums nosaka trīs plašas disciplinārpārkāpumu kategorijas: notiesāšana par noziedzīgu nodarījumu, likuma pārkāpums un tiesneša amata pienākumu pārkāpums. Tomēr, neraugoties uz visaptverošo struktūru, likumam trūkst skaidrības divās kritiskās jomās. Tajā nav precizēts, par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem var piemērot disciplinārsodus, un nav definēts, kas ir "likuma pārkāpums" tiesnešu pārkāpumu kontekstā. Šī neskaidrība pieļauj interpretācijas iespējas un iespējamās pretrunas disciplinārsodu piemērošanā. Lai stiprinātu atbildības mehānismus un veicinātu ētikas standartu ievērošanu, KJS ir izveidojusi arī Tiesnešu ētikas padomdevēju komiteju.¹⁰³ Šī komiteja sniedz tiesnešiem norādījumus par ētikas dilemmām, palīdzot viņiem izprast un ievērot Tiesnešu profesionālās ētikas kodeksu un Tiesnešu un prokuroru disciplināratbildības likumu. Tiesneši var konsultēties ar komiteju par dažādiem jautājumiem, sākot ar ārējo oficiālo pienākumu veikšanu un beidzot ar lietu vadības praksi. Konsultatīvās komitejas darbs atšķiras no KJC disciplināriestāžu darba, kas koncentrējas uz apsūdzību izmeklēšanu un iztiesāšanu par iepriekšējiem pārkāpumiem. Komiteja ir sniegusi konsultatīvus atzinumus par daudziem jautājumiem, tostarp par ētiskām problēmām saistībā ar tiesnešu dalību balvu spēlēs, efektīvu darba laika izmantošanu un saziņu ar tieslietu sistēmas uzraugiem. Piedāvājot proaktīvas ētiskas vadlīnijas, komiteja papildina disciplināro sistēmu, veicinot atbildības un godprātības kultūru Kosovas tiesu sistēmā.

Disciplinārās sistēmas praktiskā darbība. Pirms 2018. gada likumdošanas izmaiņām atbildība par disciplinārlietu izmeklēšanu un disciplinārsodu ierosināšanu pret tiesnešiem gulstas uz Disciplinārā padomdevēja biroju (ODC). ODC, kas bija neatkarīga struktūra, kurā strādāja nevis tiesneši, bet gan ierēdņi, kalpoja gan Kosovas Tiesnešu padomei (KJC), gan Kosovas Prokuroru padomei (KPC).¹⁰⁴ Tā galvenais uzdevums bija izmeklēt apsūdzības par tiesnešu un prokuroru pārkāpumiem. Pabeigusi izmeklēšanu, ODC iepazīstināja KJC vai KPC Disciplinārlietu komisiju ar saviem secinājumiem un ieteica disciplinārsodus.¹⁰⁵ Šādā sistēmā ODC bija ārēja iestāde, kas bija pilnvarota ierosināt disciplinārlietas un ierosināt sankcijas. Līdz ar Likuma par tiesnešu un prokuroru disciplināratbildību (LDLP) pieņemšanu atbildības mehānismi tika centralizēti tiesu sistēmā, konkrēti KJC un KPC. Atšķirībā no iepriekšējās sistēmas, kas paļāvās uz ārējo ODC, ar jauno likumu šīm padomēm ir uzticēta pilnīga atbildība par disciplinārlietu procesu vadību iekšēji. Šī maiņa nodrošina, ka disciplinārlietas tiek izskatītas tikai tiesu iestāžu iekšienē. Likumā ir ieviests jēdziens "kompetentā iestāde", kas pieņem sūdzības pret tiesnešiem. Atbilstošā iestāde ir atkarīga no tiesneša amata: a) attiecībā uz zemāko instanču tiesu tiesnešiem sūdzības

¹⁰³Plašāka informācija par Tiesnešu ētikas padomdevēju komiteju pieejama: <https://www.gjyqesori-rks.org/judicial-ethics-advisory-committee/?lang=en>.

¹⁰⁴Likums Nr. 03/L-223 par Kosovas Tiesnešu padomi, Kosovas Republikas Oficiālais Vēstnesis Nr. 84, 2010. gada 3. novembris, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18335>, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18335>.

¹⁰⁵Turpat, 43. pants.

tiek iesniegti attiecīgās tiesas priekšsēdētājam. (b) attiecībā uz tiesu priekšsēdētājiem sūdzības iesniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājam. (c) Attiecībā uz Augstākās tiesas priekšsēdētāju sūdzības tiek adresētas KJS.¹⁰⁶ Likumā trūkst skaidru noteikumu, kuros būtu izklāstītas Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvaras pārraudzīt disciplinārlietas pret Augstākās tiesas tiesnešiem. Šis precizējums ir nepieciešams, lai novērstu iespējamo juridisko nepilnību, jo pašreizējais likums skaidri nepiešķir šādas pilnvaras Augstākās tiesas priekšsēdētājam. Sūdzības var iesniegt arī ombudam, kurš tās pārsūta attiecīgās tiesas priekšsēdētājam. Tomēr tiesībsargs var lūgt KJS uzsākt disciplinārlietu izmeklēšanu, ja uzskata, ka sūdzība ir nepamatoti noraidīta. Šī ombuda dubultā loma tiesnešu disciplinārlietās ir radījusi jautājumus par iespējamiem konfliktiem ar citām iestādēm un atbilstību konstitucionālajiem principiem. Pēc rakstiskas sūdzības saņemšanas kompetentajai iestādei ir 30 dienas, lai to izskatītu un izlemtu, vai lūgt KJC uzsākt disciplinārlietu izmeklēšanu, vai arī noraidīt sūdzību tādu iemeslu dēļ kā nepamatota, nepamatota, nesaistīta ar disciplinārpārkāpumiem vai noilguma dēļ (ja kopš iespējamā pārkāpuma ir pagājuši pieci gadi). Lai gan kompetentā iestāde izvērtē sūdzības, tā tieši neveic izmeklēšanu. Tā vietā tās lūdz KJC disciplinārlietu komisijām uzsākt oficiālu izmeklēšanu, tādējādi racionalizējot procesu un ļaujot ātrāk reaģēt uz iespējamiem pārkāpumiem.

Galvenie aktieri. Disciplinārlietu izmeklēšanu par iespējamiem tiesnešu pārkāpumiem veic izmeklēšanas komisijas, kurām ir izšķiroša nozīme faktu konstatēšanā un pierādījumu vākšanā. Katrā komisijā ir trīs tiesneši, kas pēc nejausības principa izvēlēti no aptuveni 80 tiesnešu saraksta, kuru uztur Kosovas Tieslietu padome (KJC)⁽¹⁰⁷⁾. Šajā procesā KJC pilda divējādas funkcijas: tā ieceļ izmeklēšanas komisijas priekšsēdētāju un locekļus un darbojas kā disciplinārā iestāde, kas izskata komisijas secinājumus un lemj par attiecīgiem pasākumiem. Izmeklēšanas procesa laikā likums paredz trīs iespējamus rezultātus: Brīvprātīgs izlīgums: Tiesnesis vai prokurors, pret kuru tiek veikta izmeklēšana, var vienoties ar izmeklēšanas komisiju par brīvprātīgu izlīgumu attiecībā uz iespējamo disciplinārpārkāpumu. Atstādināšana no amata: KDK var atstādināt tiesnesi vai prokuroru, ja iespējamā pārkāpuma smagums vai nepieciešamība aizsargāt izmeklēšanas integritāti attaisno šādu rīcību. Atstādinātās personas atstādināšanas laikā saņem 50 % no savas mēnešalgas.⁽¹⁰⁸⁾ Izmeklēšanas pabeigšana: Izmeklēšanas komisijai ir jāpabeidz izmeklēšana trīs mēnešu laikā pēc tās izveidošanas un jāiesniedz rakstisks ziņojums KJC, personai, pret kuru tiek veikta izmeklēšana, un kompetentajai iestādei, kas pieprasīja izmeklēšanu. Šajā ziņojumā sīki izklāstīti pierādījumi un fakti, kas konstatēti procesa laikā. Tiklīdz KJC saņem izmeklēšanas ziņojumu vai izlīgumu, tai 30 dienu laikā jāsauc sanāksme. Disciplinārlietu padomes sēdes notiek privāti, bet tās tiek audio un video ierakstītas, lai nodrošinātu pārskatatbildību. KJC izskata izmeklēšanas ziņojumu, lai noteiktu, vai ir noticis disciplinārs pārkāpums. Ja padome konstatē pārkāpumu, tā divu mēnešu laikā pēc komisijas ziņojuma saņemšanas pieņem rakstisku, pamatotu lēmumu. KJC rīcībā ir šādas sankcijas: (a) rakstveida aizrādījumu, kas nav publiski pieejams. (b) Publisks rakstisks rājiens. (c) Pagaidu algas samazinājums līdz 50 % uz laiku, kas nepārsniedz vienu gadu. (d) Pagaidu vai pastāvīga pārcelšana uz zemāka līmeņa tiesu vai prokuratūru. (e) Priekšlikums par atlaišanu no darba. Lai aizsargātu tiesu

¹⁰⁶Likuma par tiesnešu un prokuroru disciplināratbildību 2. panta 1.1 daļa un 9. panta 1. punkts.

¹⁰⁷Sk. 12. panta 2. punktu. Likuma Nr. 06/L -057 par tiesnešu un prokuroru disciplināratbildību 5. pantu, Kosovas Republikas Oficiālais Vēstnesis, Nr. 23, 2018. gada 26. decembris <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18336>.

¹⁰⁸Sk. 2. pantu Likumā Nr. 08/L -003 par grozījumiem un papildinājumiem Likumā Nr. 06/L -057 par tiesnešu un prokuroru disciplināratbildību, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18336>.

Kosovas konstitūcijā ir noteikts, ka tiesnešus nevar piespiedu kārtā pārcelt citā amatā vai samazināt viņu algu, izņemot disciplinārus pasākumus. Pārcelšanu citā amatā vai algas samazināšanu var piemērot tikai kā sankciju pēc KJS lēmuma.¹⁰⁹ Šo procedūru mērķis ir līdzsvarot nepieciešamību pēc atbildības un tiesnešu neatkarības aizsardzību, nodrošinot, ka disciplinārie pasākumi tiek piemēroti taisnīgi un pārredzami.

Apelācijas un pārredzamība. Kosovas Tiesnešu padomes (KJC) disciplinārlietu lēmumus var pārsūdzēt tieši Augstākajā tiesā 15 dienu laikā pēc to saņemšanas. Šādu lietu izskatīšana nav nevienas citas Kosovas tiesas jurisdikcijā. Pārsūdzībām Augstākajā tiesā ir apturošs spēks, kas nozīmē, ka padomes lēmums netiek īstenots, kamēr nav pabeigts pārsūdzības process. Apelācijas sūdzību 30 dienu laikā izskata Augstākās tiesas priekšsēdētāja iecelta Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija trīs locekļu sastāvā.¹¹⁰ Ja disciplinārlietas izskata Augstākās tiesas priekšsēdētājs, par kolēģijas iecelšanu uzņemas atbildību vecākais Augstākās tiesas tiesnesis. Augstākā tiesa ir tiesīga apstiprināt, grozīt vai atgriezt Padomes lēmumu tālākai izskatīšanai. Ja Padome nerīkojas 30 dienu laikā pēc Augstākās tiesas lēmuma saņemšanas, Augstākā tiesa atrisina lietu 15 dienu laikā. Visi Augstākās tiesas lēmumi disciplinārlietās ir galīgi. Lai gan daži disciplinārlietu lēmumi ir apstrīdēti Satversmes tiesā, lielākā daļa pieteikumu ir noraidīti procesuālu iemeslu dēļ, piemēram, prasības ir uzskatītas par "ceturto instanci" vai atzītas par nepamatotām. Līdz šim Konstitucionālā tiesa nav atzinusi disciplinārlietu procesu vai ar to saistītos likumus par nekonstitucionāliem.¹¹¹ Svarīgā (nozīmīgā) lietā tiesas priekšsēdētājs pārsūdzēja KJS lēmumu, ar kuru tiesnesis tika atbrīvots no disciplināratbildības, Augstākajā tiesā. Augstākā tiesa noraidīja pārsūdzību, nospriežot, ka "kompetentā iestāde" nevar tieši vērsties Augstākajā tiesā. Šīs tiesības ir rezervētas tiesnesim, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, vai pašai KJC. Šis lēmums atbilst CCJE Atzinumam Nr. 3 par tiesnešu ētiku un atbildību, uzsverot, ka "kompetentās iestādes" loma ir ierobežota. Kad tiesas priekšsēdētājs tālāk pārsūdzēja Augstākās tiesas lēmumu Satversmes tiesā, pieteikums tika atzīts par nepieņemamu. Konstitucionālā tiesa uzsvēra, ka tiesas priekšsēdētājs nebija tiesīga puse, lai apstrīdētu lēmumu, kas pieņemts procedūrā, kurā viņš nav uzskatāms par procesuālo pusi, un lēmums neietekmēja viņa individuālās tiesības vai brīvības.¹¹² Šis nolēmums nostiprina principu, ka tiesu disciplinārlietu procesos galvenā uzmanība jāpievērš iesaistītā tiesneša tiesībām. Tieslietu padome ir panākusi ievērojamu progresu, veicinot pārredzamību tiesnešu disciplinārlietās.⁽¹¹³⁾ Lai gan disciplinārlietu izskatīšana saskaņā ar likumu ir slēgta sabiedrībai, galīgie lēmumi par disciplināratbildību, izņemot nepubliciskus rāījumus, tiek publicēti Tieslietu padomes tīmekļa vietnē. Šī tīmekļa vietne kalpo kā būtisks instruments sabiedrības piekļuvei informācijai, piedāvājot disciplinārlietu lēmumus albāņu un serbu valodā.

¹⁰⁹Konstitūcijas 104. pants, sk. arī Tiesu likuma 28. panta 4. punktu un 35. panta 2. punktu.

¹¹⁰Krimināllikuma 32. pants un LDJP 15. panta 5. punkts.

¹¹¹Kosovas Konstitucionālā tiesa, https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2021/06/ki_125_20_av_ang.pdf; <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-aktgjkimit-aa-nr-44-2023-te-gjykates-supreme-te-kosoves-te-19-tetorit-2023/>.

¹¹²Kosovas Konstitucionālā tiesa, <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-aktvendimit-te-gjykates-supreme-aa-nr-14-2020-te-13-janarit-2021/>.

¹¹³Komisijas dienestu darba dokuments "Kosova* 2024. gada ziņojums, kas pievienots Komisijas paziņojumam Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2024. gada paziņojums par ES paplašināšanās politiku", skatīt 5. lpp: https://Neighbourhood-Enlargement.Ec.Europa.Eu/Document/Download/C790738e-4cf6-4a43-A8a9-43c1b6f01e10_En?Filename=Kosovo%20report%202024.Pdf

Turklāt tā nodrošina visaptverošu statistiku un rīkus pielāgotu pārskatu izveidei, sniedzot ieskatu par Padomes un tiesu priekšsēdētāju izskatītajām disciplinārlietām. Šie brīvi pieejamie dati uzlabo sabiedrības izpratni par tiesu iestāžu disciplinārlietām un to pārraudzību¹¹⁴.

Izaicinājumi. Ir plaši atzīts, ka Kosovas tiesu sistēma ir guvusi panākumus, jo īpaši attiecībā uz lielāku pārredzamību un uzlabotu saziņu ar sabiedrību. Jāuzsver, ka KJS ir izveidojusi elektronisku datubāzi, kurā reģistrē visas sūdzības un pieprasījumus par disciplinārās izmeklēšanas uzsākšanu, kā to paredz likums.¹¹⁵ Neraugoties uz šiem uzlabojumiem, joprojām pastāv trūkumi, un tiem ir jāpievērš uzmanība. Gan 2023. gada, gan 2024. gada ES valstu ziņojumos atzīts, ka tiesnešu un prokuroru disciplinārās sistēmas darbojas, bet uzsvērtā nepieciešamība uzlabot tiesu iestāžu pārskatatbildību, izmantojot stingrākas un efektīvākas procedūras. Tika ierosināts grozīt Disciplinārbildības likumu, lai ļautu izmeklēšanas iestādēm vēl vairāk specializēties. Turklāt pašreizējie tiesību aktu grozījumi būtu jāaskaņo ar Eiropas standartiem, jo īpaši attiecībā uz pilnvarām ierosināt vai noraidīt disciplinārlietas.¹¹⁶ Pašreizējā disciplināro procedūru īstenošana ir atklājusi vairākus tiesiskā regulējuma trūkumus. Viena no būtiskām problēmām ir plašā rīcības brīvība, kas piešķirta tiesu priekšsēdētājiem kā kompetentajām iestādēm disciplinārlietu izmeklēšanas uzsākšanai. Likumā nav pietiekamu garantiju viņu lēmumu apstrīdēšanai, kas rada iespējamu nevienlīdzību procesā un procesuālā taisnīguma trūkumu attiecībā uz disciplinārlietas subjektu. Turklāt tiesnešiem trūkst tiesisku līdzekļu, lai iebilstu pret KJS izmeklēšanas komisijas uzsākto disciplinārlietu izmeklēšanu. Turklāt pastāv pretrunas procesuālo noteikumu piemērošanā. Lai gan likums atsaucas uz Kriminālprocesa kodeksu attiecībā uz pierādījumu vākšanu un apsūdzētā tiesībām, KJC iekšējos noteikumos sūdzību izskatīšanai piemēro administratīvā procesa principus. Šī nekonsekvence mazina disciplinārā procesa skaidrību un konsekveni.

LIETUVA

Tiesiskais regulējums. Tiesnešu disciplinārbildību Lietuvā galvenokārt reglamentē vairāki galvenie tiesību akti: Lietuvas Republikas Konstitūcija, Tiesu likums, Tiesnešu kopsapulces pieņemtais Tiesnešu ētikas kodekss, Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijas reglaments un Tiesnešu goda tiesas reglaments, ko pieņēmusi Tiesnešu padome. Turklāt Lietuvas Konstitucionālā tiesa ir izstrādājusi doktrīnu, kurā aplūkoti tiesnešu profesionālie un ētikas standarti un viņu disciplinārā atbildība.

¹¹⁴<https://www.gjygesori-rks.org/vendimet-e-komisionit-disiplinor/>

¹¹⁵Komisijas dienestu darba dokuments "Kosovas* 2023 ziņojums", 18. lpp., pieejams tīmekļa vietnē:

<https://Op.Europa.Eu/En/Publication-Detail/-/Publication/98bb1e85-7eee-11ee-99ba-01aa75ed71a1/Language-En>

¹¹⁶Komisijas dienestu darba dokuments Kosova* 2024. gada ziņojums, kas pievienots Komisijas paziņojumam Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai 2024. gada paziņojums par ES paplašināšanās politiku, pieejams tīmekļa vietnē: https://Neighbourhood-Enlargement.Ec.Europa.Eu/Document/Download/C790738e-4cf6-4a43-A8a9-43c1b6f01e10_En?Filename=Kosovo%20report%202024.Pdf

No tiesneša tiek sagaidīts, lai viņš pildītu Konstitūcijā noteiktos pienākumus un saglabātu profesionālo godprātību. Tiesnešu neatkarība neaizsargā tiesnešus no disciplinārās atbildības par nolaidīgu vai nepienācīgu pienākumu pildīšanu, tostarp par lietu nepareizu izskatīšanu.¹¹⁷ Tiesnešu pašregulācijas sistēmas uzdevums ir nodrošināt, ka tiesneši pienācīgi pilda savus pienākumus un ka pret neētisku vai nelikumīgu rīcību tiek attiecīgi vērsta uzmanība. Tomēr, kā uzsvērusi Konstitucionālā tiesa, piemērojot disciplinārsodus, ir jāsaglabā tiesu neatkarība un procesuālā autonomija. Disciplinārsodus nevar izmantot, lai iejauktos lēmumu pieņemšanā lietā vai pārkāpt tiesneša neatkarību. Disciplinārā atbildība attiecas gan uz tiesneša rīcību, pildot amata pienākumus, gan uz rīcību ārpus tiesneša pienākumu pildīšanas. Šie pasākumi, tostarp to pamatojums un nosacījumi, ir noteikti likumā. Izvērtējot, vai tiesneša rīcība ir disciplinārpārkāpums, ir rūpīgi jāizvērtē visi saistītie apstākļi. Tiesnešu ētikas kodeksā¹¹⁸ ir izklāstīti tiesnešu ētikas pamatprincipi, kas attiecas gan uz profesionālajiem pienākumiem, gan uz personisko uzvedību, kas nav saistīta ar tiesneša darbu. Tā pamatā ir starptautiskie standarti, tostarp Tiesnešu objektivitātes pamatprincipi (Apvienoto Nāciju Organizācija), Eiropas Padomes ieteikumi, Vispārējā tiesneša harta un Eiropas harta par tiesnešu statūtiem. Tiesnešu kopsapulcē pieņemtais kodekss atspoguļo tiesnešu pašregulācijas apņemšanos. Tiesnešu padomei ir ekskluzīvas pilnvaras pieņemt noteikumus, kas reglamentē Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijas un Goda tiesas darbību. Šajos noteikumos ir sīki izklāstīta disciplinārlietu izskatīšanas kārtība, lēmumu pieņemšanas procesi, kā arī tiesnešu un komisijas locekļu tiesības un pienākumi. Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisija koncentrējas uz tiesnešu ētikas izpratnes veicināšanu, savukārt Goda tiesas uzdevums ir novērst pārkāpumus un nodrošināt atbildību. Tiesneši ir pakļauti disciplinārlietai Goda tiesā par pārkāpumiem, kas norādīti Tiesu likuma 83. panta 2. punktā. Tiesvedība jāuzsāk trīs mēnešu laikā no brīža, kad par pārkāpumu paziņots Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijai, izņemot slimības vai atvaļinājuma laiku. Minētā termiņa mērķis ir garantēt, ka jautājums par tiesneša disciplināratbildības ierosināšanu tiek atrisināts saprātīgā, iespējami īsākā laikā pēc tam, kad ir kļuvis skaidrs tiesneša iespējamais pārkāpums. Tiesvedību nevar ierosināt vēlāk kā trīs gadus pēc pārkāpuma izdarīšanas. Ierosināt disciplinārlietas ierosināšanu var Tieslietu padome, Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisija, tiesu priekšsēdētāji vai jebkura persona, kurai ir zināms par tiesneša pārkāpumu. Lai uzsāktu procesu, Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijai jāiesniedz pamatots iesniegums. Šis regulējums nodrošina atbildību, vienlaikus aizsargājot tiesnešu neatkarību un procesuālo integritāti. Disciplinārlietu pret tiesnesi var ierosināt par darbībām, kas pazemo tiesneša amatu, pārkāpj Tiesnešu ētikas kodeksa prasības vai pārkāpj tiesiskos ierobežojumus attiecībā uz tiesnešu darbu un politisko darbību. Tiesneša amatu noniecinoša rīcība ietver rīcību, kas nav savienojama ar tiesneša godu, ir pretrunā Ētikas kodeksā izklāstītajām ētikas normām, diskreditē tiesneša lomu vai grauj tiesas autoritāti. Arī amata pienākumu nepienācīga pildīšana, piemēram, nolaidīga pienākumu pildīšana vai nepamatota bezdarbība, ir tiesneša amatu pazemojoša uzvedība, kā izklāstīts Tiesu likuma 83. panta 2-3. punktā. Konstitucionālā tiesa ir norādījusi, ka

¹¹⁷Konstitucionālās tiesas 2014. gada 10. marta lēmums.

¹¹⁸Tā versija angļu valodā ir pieejama Valsts tiesu administrācijas tīmekļa vietnē <http://www.teismai.lt/en/self-governance-of-courts/judicial-ethics-and-discipline-commission/about-comission/667>.

Konstitūcijā nav skaidri definētas darbības, kas pazemo tiesneša vārdu. Šis termins ir plašs, ietverot rīcību, kas pazemo tiesneša vārdu gan pildot tiesneša pienākumus, gan ārpus tiem. Lai gan likumdevējam un tiesnešu pašpārvaldes iestādēm ir rīcības brīvība noteikt šādas darbības, nevienā likumā vai normatīvajā aktā nevar sniegt izsmeļošu sarakstu. Tas, vai darbība pazemo tiesneša vārdu, ir jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā visus attiecīgos apstākļus¹¹⁹.

Jāatzīmē, ka konstitucionālais tiesnešu neatkarības princips neizslēdz disciplinārās atbildības piemērošanu tiesnešiem, kuri bez attaisnojoša iemesla izvairās pildīt savus pienākumus vai tos pilda nepienācīgi, tostarp nolaidīgi, izskatot lietas. Tiesnešu pašpārvaldes institūcijām, kas ir pilnvarotas izvērtēt tiesnešu darbību un piemērot disciplinārsodus, ir jāizvērtē visi ar tiesneša darbību saistītie apstākļi katrā lietā. Ja tiesnesis savus pienākumus veic nolaidīgi, piemēram, lietas izskata sasteigti, pavirši, nepamatoti lēni vai pārkāpjot procesuālos likumus, viņu var saukt pie disciplinārās atbildības. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad tiesneši rūpīgi neizskata lietas materiālus vai izturas noraidoši pret saviem pienākumiem. Tomēr ir svarīgi atzīmēt, ka pašpārvaldes tiesu iestādes nevar piemērot disciplinārsodus, pamatojoties uz tiesneša tiesību interpretācijām, procesuālām kļūdām vai procesuālo likumu pārkāpumiem, ko konstatējusi un izlabojusi augstākas instances tiesa vai neaugstākas instances tiesas pārbaudes procesā. Pieļaujot šādas pilnvaras, šīm iestādēm faktiski tiktu piešķirtas pilnvaras kontrolēt un izvērtēt tiesnešu lēmumu saturu, tādējādi tiktu grauta hierarhiskā tiesu sistēma, iejauktos tiesnešu neatkarībā tiesas spriešanā un tiktu pārkāpts konstitucionālais tiesu neatkarības princips.¹²⁰ Disciplinārlietas pret tiesnešiem tiek nodotas Tiesnešu goda tiesai. Ja disciplinārlietas attiecas uz konkrētu lietu, ko tiesnesis izskata, viņš tiek diskvalificēts no turpmākas šīs lietas vadīšanas. Disciplinārlietām var būt ievērojamas sekas. Pēc tās ierosināšanas Republikas prezidents pēc Tiesnešu padomes priekšlikuma var apturēt tiesneša pilnvaras, kamēr lieta tiek izskatīta, ja tiesnesis strādā Augstākajā tiesā vai Apelācijas tiesā. Starp Seima sesijām Republikas prezidents var rīkoties patstāvīgi, lai apturētu tiesneša pilnvaras līdz Goda tiesas lēmuma pieņemšanai. Ja Goda tiesa ierosina tiesneša atbrīvošanu no amata vai atstādināšanu no amata, Republikas prezidents var nodot šo jautājumu izskatīšanai Seimā līdz galīgā lēmuma pieņemšanai par atbrīvošanu no amata vai atstādināšanu no amata. Ja disciplinārlieta netiek ierosināta, par to tiek informēta struktūra, kas ierosinājusi disciplinārlietu. Pēc disciplinārlietas izskatīšanas Tiesnešu goda tiesa var pieņemt vienu no šādiem lēmumiem: noraidīt prasību, jo nav pamata disciplināratbildībai, noraidīt prasību sakarā ar noilgumu, aprobežoties ar disciplinārlietas izskatīšanu, nepiemērojot sankcijas, piemērot disciplinārsodu, kas var ietvert rājienu, rājienu vai stingru rājienu. Atsevišķos gadījumos tiesnesi, kurš ir pazemojis tiesneša amatu, var atlaist no amata bez disciplinārlietas. Konstitucionālā tiesa ir paskaidrojusi, ka saskaņā ar Tiesu likumu nav nepieciešams ierosināt disciplinārlietu vai Goda tiesai ieteikt Republikas prezidentam atlaišanu. Neatkarīgi no tā, vai šāds ieteikums tiek sniegts, Valsts prezidents saglabā konstitucionālās pilnvaras lūgt padomu no

¹¹⁹Konstitucionālās tiesas 2006. gada 27. novembra, 2007. gada 16. janvāra spriedumi.

¹²⁰Konstitucionālās tiesas 2014. gada 10. marta lēmums.

Konstitūcijas 112. panta 5. daļā minēto īpašo tiesu iestādi un, pamatojoties uz šo ieteikumu, atlaist tiesnesi no amata⁽¹²¹⁾

Par disciplinārlietām atbildīgā iestāde. Tiesnešu disciplinārlietas Lietuvā izskata divas galvenās iestādes: Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisija un Tiesnešu goda tiesa. Komisija darbojas kā izmeklēšanas iestāde, kas izskata iesniegumus un pamatotos gadījumos ierosina disciplinārlietas, savukārt Goda tiesa nosaka, vai ir noticis pārkāpums, un piemēro sankcijas. Ētikas un disciplīnas komisija ir tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kas ir atbildīga par disciplinārlietu ierosināšanu un tiesnešu ētikas veicināšanu. Tās darbību nosaka tādi principi kā tiesu neatkarība, tiesiskums, objektivitāte, objektivitāte, konfidencialitāte, nevainīguma prezumpcija un likumība. Komisijas pieņemtos lēmumus nevar pārsūdzēt. Tiesnešu goda tiesa ir autonoma iestāde, kas atbild par disciplinārlietu izskatīšanu un tiesnešu goda aizsardzību. Tā nodrošina, ka tiesnešu rīcība un uzvedība atbilst ētikas standartiem, vienlaikus saglabājot tiesnešu neatkarību. Tiesa vadās pēc tādiem principiem kā tiesu neatkarība, tiesiskums, objektivitāte, nevainīguma prezumpcija, tiesības uz aizstāvību un pušu vienlīdzība. Goda tiesas lēmumus var pārsūdzēt Augstākajā tiesā desmit dienu laikā pēc to pieņemšanas, kā norādīts Tiesu likuma 86. panta 3. punktā. Gan Komisija, gan Goda tiesa darbojas saskaņā ar Konstitūciju, Tiesu likumu un citiem attiecīgajiem tiesību aktiem, nodrošinot taisnīgumu un godprātību to procesā.

Procesuālās tiesības un garantijas. Disciplinārlietas reglamentējošie procesuālie noteikumi ir skaidri izklāstīti Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijas un Goda tiesas noteikumos. Saskaņā ar Tiesnešu ētikas un disciplinārlietu komisijas noteikumu 52. punktu tiesnesim, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, ir vairākas tiesības. Tās ietver tiesības iepazīties ar procesa ierosinājumu, sniegt mutiskus un rakstiskus paskaidrojumus, pievienojot pamatojošus pierādījumus, piedalīties Komisijas sēdēs, pieprasīt Komisijas locekļu noraidījumu, tikt pārstāvētam no tiesnešu sabiedriskās organizācijas vai advokāta, kā arī saņemt Komisijas lēmuma kopiju. Tomēr noteikumos nav noteikts, ka tiesnesim ir obligāti jāpiedalās Komisijas sēdē. Noteikumu 41. punktā norādīts, ka tiesnesim ir jādod iespēja tikt uzklaštam tikai tad, ja viņš to pieprasa vai ja Komisija to uzskata par nepieciešamu. Ja tiesnesis ir pienācīgi informēts par sanāksmes informāciju un nepiedalās sanāksmē, Komisija tomēr var turpināt pieteikuma izskatīšanu. Tāpat Goda tiesas reglamenta 31. punktā ir paredzētas procesuālās garantijas tiesnešiem, pret kuriem ierosināta disciplinārlieta. Tās ietver tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, piedalīties tiesas sēdēs, pieprasīt tiesas locekļa atstatīšanu, tiesības uz izvēlēta pārstāvja klātbūtni vai pieprasīt pārstāvību no tiesnešu profesionālās organizācijas, iesniegt paskaidrojumus un pierādījumus, kā arī saņemt tiesas lēmumu, tostarp atšķirīgo viedokli. Tiesnešiem ir arī tiesības desmit dienu laikā pārsūdzēt Goda tiesas lēmumu Lietuvas Augstākajā tiesā. Noteikumi neparedz procesa dalībnieku piedalīšanos Goda tiesas sēdēs. Noteikumu 32. punktā ir noteikts, ka gadījumā, ja tiesnesis neierodas uz tiesas sēdi, par to neinformējot, Goda tiesai ir jāpārplāno tiesas sēde. Ja tiesnesis ir informēts, bet neierodas un nav lūdzis pārcelt sēdi, Tiesa var turpināt lietas izskatīšanu. Tomēr, ja tiesnesis iesniedz pamatotu lūgumu atlikt lietas izskatīšanu, norādot pamatotus iemeslus, Tiesa var atlikt tiesas sēdi. Ja neierašanās iemesli tiek uzskatīti par nenozīmīgiem, tiesa

¹²¹Satversmes tiesas 2007. gada 16. janvāra spriedums.

Tiesa turpinās izskatīt lietu pēc būtības. Ir svarīgi atzīmēt, ka ne Komisijai, ne Goda tiesai nav pienākuma nodrošināt tiesnesim pārstāvību tiesvedības laikā. Saistītā lietā Lietuvas Augstākā tiesa uzsvēra, ka tas, ka tiesnesis gada laikā nav nodrošinājis pārstāvību, drīzāk atspoguļo viņa paša pasivitāti, nevis procesuālu trūkumu⁽¹²²⁾.

Tiesvedības pārredzamība. Komisijas sanāksmes ir atklātas, ja vien nav nepieciešams sasaukt slēgtu sēdi, lai aizsargātu personas datus, valsts vai dienesta noslēpumus vai ievērotu juridiskus ierobežojumus. Dalībnieki var vākt informāciju, bet nevar izmantot ierakstīšanas ierīces. Komisija sanāksmju laikā paziņo savu lēmumu rezolutīvo daļu ar īsu pamatojumu. Pilnīgi lēmumi ir jāpabeidz 30 dienu laikā un 10 dienu laikā jāpublicē Valsts tiesu administrācijas tīmekļa vietnē, nodrošinot datu aizsardzības un slepenības tiesību aktu ievērošanu. Slēgtās lietās tiek publicēta tikai rezolutīvā daļa. Priekšsēdētājs vai pilnvarots loceklis paziņo lēmumus plašsaziņas līdzekļiem, un pēc katras sanāksmes tiek publicēti paziņojumi preseī. Valsts tiesu administrācija par gaidāmajām Goda tiesas sēdēm paziņo tīmekļa vietnē www.teismai.lt trīs darba dienas iepriekš. Tiesas sēdes ir atklātas, ja vien privātuma vai slepenības likumi nenosaka citādi, un tajās ir aizliegts izmantot ierakstīšanas ierīces.

Disciplinārlietu padomju sastāvs. Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisijas sastāvā ir septiņi locekļi: divus locekļus ieceļ Valsts prezidents, vienu - Seima priekšsēdētājs, bet četrus - Tieslietu padome. Valsts prezidents un Seima priekšsēdētājs ieceļ sabiedrības pārstāvjus, savukārt Tieslietu padome apstiprina Komisijas priekšsēdētāju. Lai gan likumā nav noteikts, ka priekšsēdētājam jābūt tiesnesim, praksē tiek ievēlēti tikai tiesneši. Goda tiesas sastāvā ir desmit locekļi uz Tiesnešu padomes pilnvaru laiku. Divus ieceļ prezidents, divus - Seima priekšsēdētājs, bet sešus - Tieslietu padome. Tieslietu padome locekļus ievēl no Augstākās tiesas, Apelācijas tiesas, Augstākās administratīvās tiesas un citām tiesām. Priekšsēdētāju no tiesnešu vidus ievēl Tieslietu padome. Šo struktūru neatkarība un objektivitāte tiek nodrošināta, lai novērstu politisku, personisku vai neobjektīvu ietekmi. Goda tiesā var strādāt tikai personas ar nevainojamu reputāciju, kā noteikts Civildienesta likumā, un to var darīt ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Goda tiesā nevar strādāt tiesneši, kuriem piemēroti disciplinārsodi, vai disciplinārlietu ierosināšanas struktūru locekļi. Tomēr valsts pārstāvju atlasī šajās struktūrās nereglamentē īpaši noteikumi. Komisijas vai Goda tiesas locekļiem ir jāatsakās no amata, ja var pamatoti apšaubīt viņu objektivitāti. Tiesneši, pret kuriem ierosinātas disciplinārlietas, var pieprasīt Komisijas locekļu atstatīšanu. Līdzīgi arī disciplinārlietas dalībnieki var pieprasīt Goda tiesas locekļu atstatīšanu pirms lietas izskatīšanas pēc būtības sākuma.

Apelācijas procedūra. Tiesu likuma 86. panta 4. punktā noteikts, ka Goda tiesas lēmumus var pārsūdzēt Lietuvas Augstākajā tiesā desmit dienu laikā pēc to pieņemšanas. Tomēr šajā pantā nav precizēta šādu sūdzību izskatīšanas kārtība. Tiesu praksē ir paskaidrots, ka šajās lietās mutatis mutandis piemēro Civilprocesa kodeksa normas, kas reglamentē pārsūdzības procesu. Apelācijas sūdzības var iesniegt iesaistītais tiesnesis, disciplinārlietas ierosinātājs, Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisija vai struktūras, kas atbildīgas par tiesu

¹²²Lietuvas Augstākās tiesas 2023. gada 5. janvāra spriedums lietā Nr. 21P-5.

administrēšanu un uzraudzību. Lai gan Augstākā tiesa parasti izskata tikai juridiskus jautājumus, disciplinārlietās tā pārbauda gan Goda tiesas lēmumu likumību, gan pamatotību, darbojoties kā apelācijas instance ¹²³Augstākā tiesa ir apstiprinājusi, ka tās loma šajās lietās ietver gan faktu, gan tiesību pārbaudi. Proti, tā ir vienīgā un galīgā instance disciplinārlietās⁽¹²⁴⁾. pārsūdzības parasti tiek izskatītas rakstiskā procedūrā. Tomēr tiesnešu kolēģija var nolemt rīkot mutisku uzklauššanu, ja to uzskata par nepieciešamu, ar nosacījumu, ka šādas uzklauššanas pieprasījums ir pamatots⁽¹²⁵⁾.

Uztvertās vājās puses. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Tiesu likums nosaka, ka dažādas pašpārvaldes tiesu iestādes ir neatkarīgas valsts iestādes. Šis regulējums ļauj likumdevējam, cenšoties saglabāt sabiedrības uzticību tiesu varai un tiesību sistēmai, šajās iestādēs iekļaut arī personas, kas nav tiesneši. Tomēr ne Tiesu likumā, ne citos likumos nav precizēti noteikumi par disciplināriestāžu locekļu izvēli no sabiedrības, atstājot plašu rīcības brīvību Republikas prezidentam un Seima priekšsēdētājam. Likumā nav arī konkrētu noteikumu, kas paredzētu, ka Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisijas priekšsēdētāju ievēl tikai no tiesnešu vidus. Kopš 2013. gada tiesnešiem ir iespēja vērsties Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisijā pēc konsultācijām, kas ir pieejamas Valsts tiesu administrācijas tīmekļa vietnē. Desmit gadu laikā Komisija ir sniegusi vairāk nekā 50 konsultāciju par dažādām tēmām. Tiesneši un sabiedrība var arī iepazīties ar Lietuvas Republikas tiesnešu ētikas kodeksa praktisko rokasgrāmatu, kas tiek regulāri atjaunināta, iekļaujot tajā galvenās konsultācijas un attiecīgo Goda tiesas un Augstākās tiesas judikatūru. Dažas konsultācijas ir izraisījušas diskusijas tiesnešu vidū atšķirīgu interpretāciju dēļ, piemēram, 2022. gada 15. decembra konsultācija par tiesnešiem, kas iesaistās nomas darbībā ar uzņēmējdarbības sertifikātu, un 2024. gada 3. septembra konsultācija par tiesnešu vārda brīvības ierobežojumiem¹²⁶. Lielākajā daļā konsultāciju ir pieņemta ierobežojoša interpretācija attiecībā uz tiesnešiem noteikto statusu un ierobežojumiem. Turklāt ne Civilprocesa kodeksā, ne Tiesu likumā nav paredzēti īpaši noteikumi par Goda tiesas lēmumu pārsūdzēšanu disciplinārlietās. Šī nepilnība var vājināt procesuālās garantijas un radīt nenoteiktību šādu procedūru dalībniekiem.

Problēmas un ierosinātie risinājumi. Tiesu likumā ir noteikts tikai vispārīgs noteikums, ka Komisijas un Goda tiesas locekļus no sabiedrības vidus ieceļ Lietuvas Republikas prezidents un Seima priekšsēdētājs. Šī procedūra būtu pārskatāmāka, ja likumā būtu paredzēti vispārīgi noteikumi locekļu atlasei no sabiedrības vai vismaz pienākums subjektiem, kas tos ierosina, motivēt savu lēmumu. Komisijas institucionālā neatkarība tiktu stiprināta, ja Tiesu likumā tiktu nostiprināts noteikums par komisijas priekšsēdētāja ievēlēšanu no locekļu - tiesnešu vidus. Nepieciešams papildināt Tiesu likumu vai Civilprocesa kodeksu ar īpašiem noteikumiem par lietu izskatīšanas īpatnībām attiecībā uz Goda tiesas lēmumiem. Tiesnešu ētikas un disciplīnas komisijas rīcībā jābūt lielākiem cilvēkresursiem vai iespējai piesaistīt ārējos ekspertus konsultāciju sagatavošanai par sarežģītiem juridiskiem jautājumiem.

¹²³Lietuvas Augstākās tiesas 2022. gada 28. marta spriedums lietā Nr. GT1-11/2021.

¹²⁴Lietuvas Augstākās tiesas 2022. gada 28. marta spriedums lietā Nr. GT1-11/2021.

¹²⁵Lietuvas Augstākās tiesas 2016. gada 10. februāra spriedums lietā Nr. GT1-4.

¹²⁶Konstitucionālās tiesas 2006. gada 5. maija spriedums.

Lieta Nr. GT1-11/2021. Viļņas apgabaltiesas priekšsēdētājs ierosināja disciplinārlietu pret tiesnesi I. Š., apgalvojot, ka viņa ir pārkāpusi Tiesnešu ētikas kodeksu, publiski izsakot izteikumus, kas noniecinā tiesu varu un tiesnešu pašpārvaldes iestādes. Reaģējot uz rakstu par kādu attaisnotu bijušo tiesnesi, tiesnese bija publicējusi ierakstu sociālajā tīklā Facebook, kritizējot tiesnešu sabiedrību kā korumpētu, karjeras virzītu un bezprincipu. Goda tiesa nolēma, ka viņas izteikumi pārsniedza tiesnešu vārda brīvības robežas, iedragāja sabiedrības uzticību tiesu varai un pamatoja disciplinārsodu. Tiesnese I. Š. iesniedza apelācijas sūdzību Augstākajā tiesā, apgalvojot, ka ētikas vadlīnijas ir subjektīvas vērtības, nevis īstenojamās tiesību normas, un ka uz šādiem principiem balstīta disciplinārā atbildība apdraud tiesnešu neatkarību. Viņa arī apgalvoja, ka viņas komentāri bija vērsti uz konkrētu situāciju, nevis uz visu tiesu varu. Tomēr Augstākā tiesa lēmumu atstāja spēkā, uzsverot, ka tiesnešiem kā valsts amatpersonām ir jāievēro augstāki ētikas standarti un jāņem vērā viņu izteikumu ietekme uz sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Tā secināja, ka tiesneša I. Š. komentāri bija vispārinoši, kaitēja tiesu varas reputācijai un attaisnoja disciplinārsodus.

Lieta Nr. GT1-8/2022 (S). Viļņas apgabaltiesas priekšsēdētājs ierosināja disciplinārlietu pret tiesnesi V. B., apgalvojot, ka viņa ir pieļāvusi pārkāpumus attieksmē pret tiesas darbiniekiem un kolēģiem tiesnešiem. Ziņojumos bija norādīts, ka viņa noniecināja darbiniekus, manipulēja ar viņiem un izvirzīja viņiem nepamatotas prasības, kā rezultātā darbinieki atkāpās no amata un kopumā nevēlējās ar viņu strādāt. Viņa tika apsūdzēta arī par necienīgu izturēšanos pret kolēģiem, tostarp balss paaugstināšanu sanāksmēs un atteikšanos strādāt ar dažiem tiesnešiem personisku domstarpību dēļ. Komisija konstatēja, ka viņas rīcība ir pretrunā vairākiem ētikas principiem, un secināja, ka viņa ir pazemojusi tiesu sistēmas reputāciju. Goda tiesa apstiprināja, ka tiesas darbinieki un tiesneši ir pastāvīgi izjutuši sliktu attieksmi no tiesneses V. B. puses, tostarp nepiemērotu komunikāciju, pārmērīgas prasības un kopumā toksisku darba vidi. Rezultātā tika konstatēts, ka viņa ir pārkāpusi Tiesnešu ētikas kodeksā izklāstītos cieņas, pieklājības un priekšzīmīgas uzvedības principus. Tiesa nolēma, ka viņas rīcība kaitēja tiesu varas autoritātei, un izteica viņai oficiālu aizrādījumu. Tiesnese V. B. iesniedza apelācijas sūdzību Augstākajā tiesā, apstrīdot konstatējumu, ka viņa bija atteikusies pildīt savus tiesneša pienākumus, atsakoties strādāt konkrētā kolēģijā. Augstākā tiesa daļēji apmierināja viņas apelācijas sūdzību, nospriežot, ka viņas lūgums mainīt kolēģijas sastāvu nav uzskatāms par atteikšanos no tiesas spriešanas. Tomēr Tiesa apstiprināja secinājumu, ka viņa ir slikti izturējusies pret tiesas darbiniekiem, konstatējot, ka vairākas konfidencialas liecības un pārbaudes ziņojums apstiprina necienīgas izturēšanās modeli. Augstākā tiesa apstiprināja, ka viņas rīcība nebija savienojama ar tiesnešu ētiku un ka disciplinārsodi bija pamatoti.

MOLDOVA

Tiesiskais regulējums un pamatinformācija. Pēc neatkarības iegūšanas 1991. gadā un jaunas konstitūcijas pieņemšanas 1994. gadā Moldova īstenoja tiesu sistēmas reformas. Tā 1996. gadā pieņēma Likumu Nr. 950/1996 par tiesnešu disciplināratbildību, ar kuru tika izveidota Tiesnešu disciplinārlietu padome, kas nodarbojas ar tiesnešu pārkāpumiem. Tikai Augstākās tiesnešu padomes (VTP) locekļi varēja

uzsākt tiesvedību, un izmeklēšanu vada Tiesu inspekcija. VTP izskatīja arī apelācijas sūdzības, un tai bija ekskluzīvas pilnvaras atcelt tiesnešus no amata. Ar 2015. gada 1. janvāra Likumu Nr. 178/2014 par tiesnešu disciplinārbildību tika ieviestas reformas, lai līdzsvarotu tiesnešu neatkarību un pārskatatbildību¹²⁷. 2015.gada 1. janvārī tika nostiprināta Tiesu inspekcija, pārskatītas disciplinārās procedūras un uzlaboti pārskatatbildības mehānismi. Venēcijas komisija izskatīja likumprojektu pirms tā pieņemšanas. Moldovas tiesiskais regulējums attiecībā uz tiesu disciplīnu ir vērsts uz to, lai līdzsvarotu neatkarību un atbildību, izmantojot konstitucionālos noteikumus, likumus un noteikumus. Lai gan konstitūcijā ir noteikti vispārīgi parametri tiesu iestāžu darbībai, tajā ir noteikts, ka tiesneši tiek sodīti "saskaņā ar likumu" (116. panta 6. punkts). Likumā par tiesnešu statusu (Nr. 544/1995)¹²⁸ ir izklāstīti tiesnešu pienākumi, uzraudzība un disciplīnas un atstādināšanas mehānismi pārkāpumu gadījumos. Tiesnešus, kas izdarījuši disciplinārpārkāpumus, kā noteikts Likumā Nr. 178/2014, var atstādināt saskaņā ar 25. panta 1. punkta f) apakšpunktu. Likums par Tiesnešu augstāko padomi (Nr. 947/1996) pilnvaro VDP izskatīt pārsūdzības par Disciplinārlietu padomes lēmumiem un lemt par atlaišanu no amata¹²⁹. Likums par tiesnešu disciplinārbildību (Nr. 178/2014) reglamentē disciplinārbildības principus, atbildības pamatus, sankcijas un procesuālos posmus. Ētikas pārkāpumus regulē Tiesnešu ētikas kodekss, ko Tiesnešu Ģenerālā asambleja pieņēma 2015. gadā¹³⁰. Par smagiem profesionālās ētikas pārkāpumiem saskaņā ar šo likumu var piemērot disciplinārsodu. Par imperatīvo tiesību normu tišiem pārkāpumiem tiesnešiem var tikt izvirzītas arī apsūdzības par pārkāpumiem vai kriminālpārkāpumiem, piemēram, saskaņā ar Kriminālkodeksa 307. pantu. Funkcionālā imunitāte aizsargā tiesnešus, bet saskaņā ar Civilt kodeksa 2024. panta 2. punktu valsts var piedzīt no viņiem zaudējumu atlīdzību pēc kriminālsodāmības vai disciplinārprocesa par tišu pārkāpumu vai rupju nolaidību. Organiskie likumi, piemēram, tie, kas reglamentē tiesnešu atbildību, ir prioritāri pār parastajiem likumiem, un to pieņemšanai nepieciešams parlamenta vairākums.

Disciplinārās iestādes. Disciplinārlietu procedūru tiesnešiem Moldovā var ierosināt ikviens, kuru ietekmē tiesneša uzvedība, kā arī VDK, Tiesnešu atlases un darbības novērtēšanas padomes, Tiesu inspekcijas vai Tieslietu ministrijas locekļi (Likuma Nr. 178/2014 19. panta 1. punkts). Lielāko daļu sūdzību iesniedz personas, kas ir neapmierinātas ar tiesneša rīcību, savukārt Tiesu inspekcija reizēm uzsāk izmeklēšanu ex officio pēc tiesu revīzijām. Citas struktūras reti uzsāk disciplinārlietas. Tiesu inspekcija darbojas kā disciplinārpārkāpumu izmeklēšanas iestāde, kas atbild par sūdzību izmeklēšanu un pamatotu lietu nodošanu Disciplinārlietu padomei. Tās darbību reglamentē Likums Nr. 947/1996, Likums Nr. 544/1995, Likums Nr. 178/2014 un iekšējie procesuālie noteikumi. Inspekcijas sastāvā ir septiņi inspektori, lielākoties pensionēti tiesneši, kurus uz sešu gadu termiņu, kas nav atjaunojams, ieceļ VDK. Galvenais inspektors,

¹²⁷Likums Nr. 178/2014 par tiesnešu disciplinārbildību

Šis likums reglamentē principus, procedūras un sankcijas saistībā ar tiesnešu disciplinārbildību Moldovā. Pilns teksts pieejams: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118998&lang=ro

¹²⁸Likums Nr. 544/1995 par tiesnešu statusu

Nosaka tiesnešu tiesības, pienākumus un disciplinārbildību, kā arī viņu atbildības mehānismus. Pilns teksts pieejams: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119116&lang=ro

¹²⁹Likums Nr. 947/1996 par Tiesnešu augstāko padomi.

Regulē Augstākās tiesnešu padomes struktūru, pilnvaras un funkcijas, tostarp tās lomu disciplinārlietās. Pilns teksts pieejams: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118776&lang=ro

¹³⁰Vispārējā tiesnešu asambleja. *Tiesnešu ētikas un profesionālās uzvedības kodekss*, kas pieņemts ar 2015. gada 11. septembra Lēmumu Nr. 8 un grozīts ar 2016. gada 11. marta Lēmumu Nr. 12. Pieejams:

https://www.csm.md/files/Acte_normative/Codul_de_etica_al_judecatorului.pdf

ko ieceļ VDK, pārrauga darbību un piešķir sūdzības. Inspektoriem palīdz VDK sekretariāts. Viņi var noraidīt acīmredzami nepamatotas sūdzības, taču šādu noraidījumu var pārsūdzēt Disciplinārlietu padomei. Disciplinārlietu padome izvērtē Tiesnešu inspekcijas ierosinātās lietas un pieņem lēmumu par sankciju piemērošanu tiesnesim vai lietas izbeigšanu. Tā izskata arī pārsūdzības par inspektoru lēmumiem noraidīt sūdzību kā acīmredzami nepamatotu. Kolēģijā ir septiņi locekļi: četri tiesneši, kurus ievēl kolēģi aizklātā balsojumā, un trīs pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kurus pēc publiskas atlases procedūras ieceļ tieslietu ministrs. Locekļu pilnvaru termiņš ir seši gadi bez iespējas to pagarināt. Valdes lēmumus var pārsūdzēt Augstākās tiesas Tieslietu padomē. Disciplinārlietu padome izskata apelācijas sūdzības par Disciplinārlietu padomes pieņemtajiem lēmumiem. Tajā ir 12 locekļi: seši tiesneši, kurus ievēl kolēģi, un seši tiesneši, kas nav tiesneši, kurus ar trīs piektdaļu balsu vairākumu ieceļ parlaments. SCM locekļu pilnvaru termiņš ir seši gadi bez iespējas to pagarināt. Apelācijas tiek izskatītas publiski, un lēmumi disciplinārlietās tiek pieņemti apspriedēs, kurās vismaz pusei no klātesošajiem locekļiem jābūt tiesnešiem. Disciplinārlietu padome ir tiesīga apstiprināt, atcelt vai pārskatīt Disciplinārlietu padomes lēmumus. Tā ir vienīgā iestāde, kas ir pilnvarota atlaist tiesnešus vai atcelt tiesu priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku pilnvaras. Īpaša trīs Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija izskata apelācijas sūdzības par VDK lēmumiem. Šai kolēģijai ir pilnīgas tiesības izvērtēt gan procesuālos, gan materiālos disciplinārlietu aspektus, un tās lēmumi ir galīgi.

Disciplinārpārkāpumi. Tiesnešu disciplinārpārkāpumi Moldovā ir izsmeļoši minēti Likuma Nr. 178/2014 4. panta 1. punktā, kurā uzskaitīti 14 konkrēti pārkāpumi, tostarp neatturēšanās no lietas izskatīšanas un cilvēktiesību pārkāpumu spriedumu pieņemšana. Tiesu priekšsēdētāju un priekšsēdētāju vietnieku pārkāpumi ir aplūkoti 4. panta 2. punktā. Disciplinārās sankcijas, kas izklāstītas 6. panta 1. punktā, ietver brīdinājumus, rājienus un atlaišanu no amata, turklāt tiesu vadītāji var tikt atstādināti no amata. Sankcijas attiecas gan uz aktīviem, gan pensionētiem tiesnešiem, turklāt pensionēti tiesneši sankciju gadījumā zaudē goda statusu un speciālo pensiju (7. pants). Par disciplinārpārkāpumiem uzskatāmi tikai smagi ētikas pārkāpumi, kas ir pretrunā likumam vai tiesneša amata prasībām. Ētikas sūdzības parasti tiek nodotas Ētikas komisijai, kas darbojas VDK ietvaros, atsevišķi no disciplinārlietām. Noilguma termiņš disciplinārās sūdzības iesniegšanai ir trīs gadi no pārkāpuma izdarīšanas. Ja ar valsts vai starptautiskas tiesas spriedumu ir atklāts disciplinārpārkāpums, rīcību var veikt viena gada laikā pēc šā sprieduma, bet ne vēlāk kā piecus gadus pēc pārkāpuma (5. pants). Tiesnešiem ir tiesības uz taisnīgām disciplinārlietām. Viņi tiek informēti par sūdzībām, viņiem ir atļauts iesniegt pierādījumus, un viņus var pārstāvēt advokāti. Parasti tiesas sēdes ir atklātas, taču tās var būt slēgtas, lai aizsargātu valsts noslēpumus vai privāto dzīvi. Disciplinārlietu padome apspriežas un pieņem lēmumus ar balsu vairākumu. Lēmumi tiek publicēti SCM tīmekļa vietnē, un tos var pārsūdzēt 15 dienu laikā. VDK izskata pārsūdzības publiski, ja vien netiek prasīta konfidencialitāte, un pieņem lēmumus nekavējoties, vēlāk sniedzot rakstisku pamatojumu. Šie lēmumi arī tiek publicēti tiešsaistē. Gan Disciplinārlietu padome, gan SCM piemēro pierādījumu pārsvara standartu, tādējādi nodrošinot pilnībā sacīkstes procesu bez pierādīšanas pienākuma pārņemšanas. Izmeklēšana Tiesu inspekcijai ir jāpabeidz 60 dienu laikā, un Disciplinārlietu padomei un SCM lietas ir jāizlemj attiecīgi 60 un 30 dienu laikā. SCM lēmumus 30 dienu laikā var pārsūdzēt Augstākajā tiesā. Augstākā tiesa izskata gan faktus, gan tiesību aktus, rīkojot tiesas sēdes un publicējot galīgos spriedumus tiešsaistē, dažkārt pēc likumā noteiktā 30 dienu termiņa. Publiskās tiesas sēdes tiek ierakstītas videoierakstā, un tās ir pieejamas vietnē YouTube.

Statistika. Saskaņā ar jaunāko pieejamo ziņojumu 2023. gadā Tiesu inspekcija saņēma 1 152 disciplinārlietas pret tiesnešiem un atrisināja 1 212 sūdzības. Pēdējo piecu gadu laikā inspekcijā saņemto sūdzību skaits bija nedaudz samazinājies. 2023. gadā tikai 30 gadījumos (2,6 %) inspektori lūdza Disciplinārlietu padomi piemērot sankcijas. Pārējos 7 gadījumos Disciplinārlietu padome atcēla Inspektora atteikumu sākt izmeklēšanu. Visbiežāk Tiesu inspekcijas konstatētie pārkāpumi bija ECT noteikto cilvēktiesību pārkāpumi (6 lietas), imperatīvo normu pārkāpumi (4 lietas), nopietni profesionālās ētikas pārkāpumi (3 lietas). 2023. gadā Disciplinārlietu padome piekrita inspektoru nostājai un piemēroja disciplinārsodu tikai 4 gadījumos. Pārējos 15 gadījumos inspektoru ziņojumi tika noraidīti un disciplinārlietā tika izbeigta. Lielākā daļa no šiem Disciplinārlietu padomes lēmumiem ir pārsūdzēti VDK. Citas vairākas lietas 2024. gada 1. janvārī vēl nebija pabeigtas. [Disciplinārlietu padome](#) 2023. gadā ne reizi nav ieteikusi VDK atlaist kādu tiesnesi. Kā disciplinārsodus padome piemēroja tikai brīdinājumus un rājienus.

Gadījumi. 2023. gada 21. februārī ECT publicēja spriedumu lietā *Catana pret Moldovu*. Tas attiecās uz disciplinārlietu pret tiesnesi, kas beidzās 2012. gadā. ECT kritizēja vairākas tiesību normas, kas radīja šaubas par SKT neatkarību. Šīs normas pēc 2012. gada tika atceltas. Jo īpaši Eiropas Tiesa uzsvēra, ka lietu neizskatīja neatkarīga iestāde, jo Augstākajai tiesai nebija pilnīgas jurisdikcijas pārskatīt VDK lēmumus, savukārt VDK sastāvs (tieslietu ministra un ģenerālprokurora dalība, kā arī 3 tiesību profesoru politiska iecelšana parlamentā) nesniedza pietiekamas neatkarības garantijas, lemjot par disciplinārlietām.¹³² ECT 2023. gada 18. jūlijā publicēja spriedumu lietā *Manole pret Moldovu*. Lieta attiecas uz tiesneses atbrīvošanu no amata par to, ka viņa pēc sprieduma rezolutīvās daļas pasludināšanas, bet pirms motivētā sprieduma publicēšanas paziņoja žurnālistam sava atšķirīgā viedokļa pamatojumu. Eiropas Tiesa konstatēja, ka saziņa ar žurnālistu bija tiesneša profesionālo pienākumu pārkāpums, bet secināja, ka atlaišana no amata par šādu rīcību bija nesamērīga⁽¹³³⁾.

Uzskatītie izaicinājumi. Tiesnešu disciplinārlietu mehānisms Moldovā ir ļoti neefektīvs. Pat nelielu disciplinārpārkāpumu gadījumā ir nepieciešams ilgstošs process, kas ietver izmeklēšanu Tiesu inspekcijā, izskatīšanu Disciplinārlietu padomē, pārsūdzību VDK un turpmāku izskatīšanu Augstākajā tiesā. Šis process patērē daudz laika un resursu, un to varētu racionalizēt. Tiesu inspekcijai trūkst nepieciešamās neatkarības, lai tā varētu efektīvi darboties. Lai stiprinātu tās lomu, tai būtu jādarbojas neatkarīgi no SKT un jāveido savs aparāts,

¹³¹Augstākā tiesnešu padome (VTP), Tiesu inspekcija. *Gada darbības pārskats 2023. gadam*. Pieejams tīmekļa vietnē: https://www.csm.md/files/RAPOARTE/2023/RAPORT_UJ_2023.pdf.

¹³²Catană v. the Republic of Moldova, pieteikums Nr. 43203/04, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 19. oktobra spriedums. Pieejams:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=Judgment+Catana+v.+the+Republic+of+Moldova+-+Independence+and+impartiality+of+the+National+Judicial+Service+Commission+.pdf&id=003-7575472-10413483&library=ECHR>

¹³³Manole pret Moldovas Republiku, pieteikums Nr. 26360/19, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 18. jūlija spriedums. Pieejams:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=Judgment+Manole+v.+Republic+of+Moldova+-+tiesnese+atklata+par+pareizi+atklatu+pamatojumu+tas+atšķirīgās+pazīmes+%3A+pārkāpumu+brīvības+brīvības+brīvības+ievērošanā.+expression+provision.pdf&id=003-7706275-10639604&library=ECHR>

nodrošināt objektivitāti un uzlabot darba rezultātus. Disciplinārlietu padomes un VDK disciplinārie pienākumi arī pārklājas. Lai novērstu lieko darbu, VDK varētu atteikties no mazāk svarīgu disciplinārlietu izskatīšanas, pilnībā deleģējot šos pienākumus Disciplinārlietu padomei. Tiesneši ir kritizējuši disciplinārlietu procedūru pārmērīgo publiskošanu. Disciplinārlietu padomes sēžu slēgšana un lēmumu publicēšanas atlikšana līdz to galīgajam variantam varētu novērst šīs bažas un mazināt kaitējumu reputācijai.

Visbeidzot, piešķirot sūdzību iesniedzējiem pilnīgu tiesībspēju, tostarp neierobežotas tiesības iesniegt sūdzības un apstrīdēt lēmumus, pastāv risks, ka tiks pieļauta tiesnešu vajāšana. Jāievieš drošības pasākumi, lai novērstu šādu ļaunprātīgu izmantošanu, vienlaikus saglabājot disciplinārās sistēmas atbildību.

ZIEMEĻMAKEDONIE

Tiesiskais regulējums. Ziemeļmaķedonijas Republikā tiesiskais regulējums, kas reglamentē tiesnešu disciplinārlietas, ir izklāstīts vairākos galvenajos likumos un noteikumos. Šie tiesību akti nodrošina pamatu tiesnešu pārskatatbildībai, vienlaikus nodrošinot tiesu varas integritāti un neatkarību. Galvenie tiesību avoti ir Konstitūcija, Tiesu likums, Tiesnešu padomes likums, Tiesnešu padomes reglaments un Tiesnešu ētikas kodekss. Ziemeļmaķedonijas Republikas Konstitūcijā ir noteikts vispārējs tiesiskās neatkarības un atbildības regulējums, bet tajā nav skaidri izklāstītas disciplinārās procedūras. Tomēr tajā ir noteikts, ka tiesnesi var atbrīvot no amata sakarā ar smagu disciplinārpārkāpumu, kas padara viņu nederīgu darbam, vai sakarā ar neprofesionālu un neētisku darbu, ko Tieslietu padome nosaka saskaņā ar tiesiskajām procedūrām (99. panta 2. punkts). Konkrētāki tiesnešu disciplīnas noteikumi un mehānismi ir izklāstīti Likumā par tiesām un Likumā par Tieslietu padomi. Tiesu likumā ir definēta disciplinārā atbildība saskaņā ar noteikumiem par tiesnešu integritātes saglabāšanu. Likuma V nodaļā ir aplūkota tiesneša amata atļaišana, atbrīvošana no amata un atbildības pamatojumi, nosakot skaidras pamatnostādnes par disciplinārlietas ierosināšanu, Tiesnešu padomes lomu un kārtību, kādā tiesneši tiek saukti pie atbildības par pārkāpumiem (73.-81. pants). Lai gan Tieslietu padomes likumam ir galvenā loma disciplinārlietas reglamentēšanā, Tiesu likums nodrošina procesuālo un institucionālo ietvaru. Ziemeļmaķedonijas Tiesnešu padome ir atbildīga par disciplinārā procesa pārraudzību un nodrošina tiesību normu un ētikas normu ievērošanu. Disciplinārlietas pamatojums ir tiesnešu ētikas pārkāpumi, tiesneša pienākumu nepildīšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un pārkāpumi ārpus tiesu sistēmas, kas apdraud sabiedrības uzticību. Disciplinārlietas var ierosināt Tieslietu padome ex officio vai pamatojoties uz oficiālām sūdzībām, ko iesniegušas skartās puses. Ja tiek konstatēts pārkāpums, sankcijas var ietvert rājienu, algas samazinājumu, pagaidu atstādināšanu vai atbrīvošanu no amata. Likums par Ziemeļmaķedonijas Tieslietu padomi nosaka, ka Tieslietu padome ir galvenā iestāde, kas uzrauga tiesnešu rīcību. Tas piešķir Padomei pilnvaras ierosināt disciplinārlietas, izmeklēt pārkāpumus un piemērot sankcijas. Saskaņā ar šo likumu disciplinārlietas var tikt ierosinātas, ja netiek pildīti tiesneša pienākumi, tiek pieļauta neētiska uzvedība, pilnvaru ļaunprātīga izmantošana un noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar tiesnešu funkcijām. Disciplinārlietas var ierosināt pati Padome, pamatojoties uz privātpersonu vai iestāžu sūdzībām vai tiesas darbinieku iekšējiem ziņojumiem. Izmeklēšanu veic Ziņotāju komisija, ko veido no Tiesnešu padomes ar izlozes palīdzību ievēlēti locekļi.

Komisija apkopo pierādījumus, uzklauša apsūdzēto tiesnesi un iesniedz ziņojumu Padomei, kas pēc tam rīko uzklauššanu un nosaka atbilstošu sankciju. Iespējamie disciplinārsodi ir rājiens, atstādināšana no amata, atlaišana vai algas samazināšana. Tieslietu padomes reglaments reglamentē iekšējo darbību un lēmumu pieņemšanas procesu. Tie nosaka disciplinārlietas ierosināšanas, izmeklēšanas veikšanas un sankciju noteikšanas kārtību. Disciplinārlietu izskatīšanas ļauj tiesnešiem sniegt savu aizstāvību, nodrošinot procesuālo taisnīgumu. Reglamentā ir izklāstīti arī konfidencialitātes noteikumi, lai aizsargātu tiesnešu integritāti, vienlaikus veicinot pārredzamību, publiski ziņojot par tiesnešu iecelšanu amatā, paaugstināšanu amatā un disciplinārlietām. Galīgie lēmumi disciplinārlietās tiek publiskoti, ja vien īpašu iemeslu dēļ nav nepieciešama konfidencialitāte. Tiesnešu ētikas kodeksā ir noteikti tiesnešu ētikas standarti, uzsverot objektivitāti, neatkarību, integritāti, kompetenci un profesionālo rīcību. Tiesnešus var disciplināri sodīt par tādiem pārkāpumiem kā neobjektivitāte, nolaidība, interešu konflikts, neprofesionāla uzvedība, konfidencialitātes pārkāpumi un noziedzīga rīcība. Kodekss nodrošina, ka tiesneši uztur sabiedrības uzticību tiesu varai, ievērojot augstus ētikas un profesionālos standartus.

Novērotie izaicinājumi. Tiesnešu disciplinārlietas Ziemeļmaķedonijā saskaras ar būtiskām problēmām, kas ietekmē to efektivitāti, taisnīgumu un pārredzamību. Politiskā ietekme joprojām rada lielas bažas, jo tiesnešu padomē tiek iecelti locekļi, kurus ierosina prezidents un parlaments, tādējādi palielinot politiski motivētu disciplinārsodu risku. Šī iespējamā iejaukšanās mazina tiesu neatkarību un sabiedrības uzticību. Vēl viena problēma ir pārredzamības trūkums, jo disciplinārlietas bieži vien ir necaurspīdīgas un sabiedrībai ir ierobežota piekļuve informācijai par lietu izskatīšanu, lēmumu pieņemšanas kritērijiem un izmeklēšanas rezultātiem. Daudzi disciplinārlietu lēmumi paliek neizpaužami, veicinot priekšstatu par slepenību un netaisnīgumu. Tomēr tas ir saskaņā ar likumu, nodrošinot nevainīguma prezumpciju un aizsargājot tiesneša godīgumu un reputāciju no nepamatotām apsūdzībām. Disciplinārlietu procedūru neefektivitāte un kavēšanās vēl vairāk vājina sistēmu. Izmeklēšana un lietas izskatīšana bieži vien tiek ilgstoši kavēta, radot tiesnešiem neskaidrības par viņu statusu un ietekmējot tiesu uzraudzības uzticamību. Lēnais lietu izskatīšanas process arī mazina sabiedrības uzticību tiesu varai. Turklāt problēma ir arī disciplinārsodu nekonsekvence, jo par līdzīgiem pārkāpumiem var tikt piemērotas dažādas sankcijas neskaidru kritēriju un subjektīvu interpretāciju dēļ. Skaidru pamatnostādņu trūkums veicina nevienmērīgu izpildi un iespējamu neobjektivitāti. Vēl vienu problēmu rada ietekmīgu ieinteresēto personu nepamatota ietekme, jo tiesneši, kas izskata politiski sensitīvas lietas, var baidīties no disciplināratbildības, kas noved pie pašcenzūras un apdraud tiesnešu neatkarību. Pretdarbības risks rada atkavējošu efektu, kas attur tiesnešus no objektīvu nolēmumu pieņemšanas. Vāji pārraudzības mehānismi saasina šīs problēmas, jo ir ierobežota disciplinārlietu lēmumu ārējā pārskatīšana. Pārsūdzības procesā trūkst stingru garantiju, kas apgrūtina kļūdainu lēmumu labošanu vai disciplināriestāžu saukšanu pie atbildības. Šo trūkumu dēļ cieš sabiedrības uztvere un uzticēšanās tiesu varai, tādējādi mazinot uzticību tiesu godprātībai un taisnīgumam.

Sūdzību izskatīšana. Disciplinārlietas, neatkarīgi no tā, vai tās ierosinātas ex officio vai pamatojoties uz pilsoņu un juridisko personu sūdzībām par tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju rīcību, parasti tiek izskatītas un atrisinātas likumā noteiktajos termiņos. Tomēr dažos gadījumos tiesvedība ilgst ilgāk ierobežota personāla, lielas darba slodzes un procesuālās sarežģītības dēļ. Sabiedrības uzmanības lokā bieži vien tiek pātrinātas augsta līmeņa lietas. Disciplinārsodi ir dažādi - no atlaišanas no darba un algas samazināšanas līdz

tiesnešu pagaidu atstādināšana no amata. Jāatzīmē, ka pēdējos gados atlaišanas gadījumu skaits ir ievērojami samazinājies. Liela daļa (85-90 %) sūdzību tiek noraidītas kā nepamatotas. Daudzas sūdzības izriet no neapmierinātības ar tiesas lēmumiem, un sūdzību iesniedzēji cenšas atcelt nolēmumus, nevis novērst tiesnešu pārkāpumus. Tieslietu padome parasti uzskata, ka šādi jautājumi ir jārisina apelācijas procesā otrās instances tiesā, jo tai nav pilnvaru mainīt tiesu lēmumus. Sūdzības bieži tiek noraidītas vairāku iemeslu dēļ, tostarp: a) Jaunu faktu, kas pamatotu prasību, neesamība. b) Sūdzība jau ir izskatīta iepriekšējā sēdē. c) Nepilnīga vai nepietiekama informācija, lai to pienācīgi izskatītu. Pastāv arī jautājums par nekonsekventu sūdzību izskatīšanu pēc būtības. Dažkārt par līdzīgām sūdzībām tiek pieņemti atšķirīgi lēmumi, un iepriekšējā nostāja tiek mainīta bez paskaidrojuma. Padomes sesiju laikā lēmumi par sūdzībām - vai tās noraidīt kā nepamatotas, vai atzīt par pilnīgi vai daļēji pamatotām - lielākoties ir balstīti uz tā ziņotāja priekšlikumu, kurš sākotnēji izskatīja sūdzību.

Sūdzības par Tiesnešu padomes (TP) disciplinārlietu lēmumiem Augstākā tiesas padome bieži atceļ procesuālu iemeslu dēļ. Tomēr, kad šīs lietas tiek atgrieztas atpakaļ, JC bieži vien apstiprina savu sākotnējo lēmumu, radot konstitucionālas bažas par pārsūdzības tiesībām, jo tās nolēmumi paliek galīgi. Aicinājumu veikt procesuālās reformas mērķis ir uzlabot taisnīgumu un aizsargāt apsūdzēto tiesības. Krimināltiesa ir pieņēmusi rīcības plānu, lai īstenotu ES novērtēšanas misijas ieteikumus (2023), koncentrējoties uz pārredzamības palielināšanu, tiesu iestāžu novērtēšanas kritēriju uzlabošanu un saziņas stiprināšanu. Galvenais mērķis ir sniegt skaidrākus paskaidrojumus par lēmumiem, kas saistīti ar tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju iecelšanu un atbrīvošanu no amata. Pamatojoties uz šiem ieteikumiem, ST ir pārskatījusi savu reglamentu, ieviešot būtiskas izmaiņas. Tagad locekļiem, balsojot pret tiesneša kandidātu, ir jāsniedz paskaidrojumi, nevis tikai jāpamato pozitīvs balsojums. Lēmumi tagad tiek individualizēti, nodrošinot objektīvus standartus, konsekvenci un salīdzināmību tiesnešu iecelšanā un neievēlēšanā. Katram disciplinārā procesa posmam ir noteikti termiņi, lai nodrošinātu savlaicīgu rīcību. Maķedonijas Republikas Tiesnešu asociācija un pilsoniskās sabiedrības organizācijas tagad ir iesaistītas diskusijās un gada pārskata par JC darbību pieņemšanā. Ir grozīti noteikumi par tiesnešu kandidātu klasifikāciju, lai precizētu kritērijus iecelšanai amatā augstākajās tiesās, piešķirot prioritāti kvalitatīviem tiesnešu darba rezultātiem. Novērtējumos tagad tiek ņemts vērā tiesnešu papildu darbs, tostarp pagaidu norīkojumi starp tiesām. Lai nodrošinātu reālistisku tiesnešu darba rezultātu novērtējumu, ir atjauninātas vadlīnijas efektīva darba laika aprēķināšanai.

Apelācijas un pārredzamība. Likums par Ziemeļmaķedonijas Tiesnešu padomi paredz, ka Augstākā tiesa disciplinārlietu lēmumu pārskatīšanai izveido Apelācijas padomi. Apelācijas padomes sastāvā ir deviņi locekļi, tostarp Augstākās tiesas tiesneši, apelācijas tiesneši un tiesneši no tās pašas tiesas, kurā strādā disciplinētais tiesnesis. Locekļi tiek izraudzīti publiski ar izlozes palīdzību, tādējādi nodrošinot zināmu objektivitāti. Tiesnešiem ir 15 dienas, lai pārsūdzētu disciplinārlietu lēmumu, un Apelācijas padome veic rūpīgu pārbaudi pirms galīgā, saistošā lēmuma pieņemšanas. Padome var apstiprināt Tiesnešu padomes nolēmumu vai atcelt to, ja ir pieļauti procesuāli pārkāpumi. Ja lēmums tiek atcelts, Tiesnešu padomei ir jāatkārto procedūra saskaņā ar Apelācijas padomes pamatnostādnēm. Gadījumos, kad Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) konstatē cilvēktiesību pārkāpumu kādā

disciplinārlietas izskatīšanu, skartais tiesnesis var pieprasīt lietas atjaunošanu 30 dienu laikā, bet ne vēlāk kā trīs gadu laikā pēc ECT galīgā sprieduma. Tieslietu padomei ir jāievēro ECT nolēmumi, novēršot pārkāpumus un to sekas, izmantojot atjaunošanas procedūru, kas ļauj iesniegt jaunus pierādījumus un pārsūdzības. Disciplinārlietās ir būtiska publicitāte un pārredzamība. Lai nodrošinātu pārskatatbildību, Apelācijas padomes lēmumi parasti tiek publiskoti. Šī pārredzamība veicina uzticēšanos tiesu varai un stiprina disciplinārsodu legimitāti. Tomēr praksē pastāv pastāvīgs spiediens no dažādām ieinteresētajām personām, lai atjaunotu sabiedrības uzticību JC. Centieni uzlabot pārredzamību un pārskatatbildību ietver detalizētu sēžu ziņojumu un lēmumu plašāku publicēšanu JC tīmekļa vietnē, kā arī regulārus tiesu apmeklējumus un novērtējumus, lai nodrošinātu atbilstību tiesu standartiem. Neraugoties uz šīm reformām, joprojām pastāv bažas par procedūru nekonsekventu piemērošanu un joprojām pastāvošajām problēmām attiecībā uz tiesu iestāžu uzticamību.

Ievērojami lēmumi. 2024. gadā no tiesneša amata tika atbrīvots tiesnesis, kurš 2023. gada decembrī tika ievēlēts par Valsts korupcijas novēršanas komisijas locekli un kuram bija paredzēts stāties amatā 2024. gada februārī. Atsevišķi cits tiesnesis pieprasīja tiesneša pienākumu izpildes apturēšanu, pamatojoties uz Darba attiecību likumu, atsaucoties uz iepriekšējiem gadījumiem, kad līdzīga atstādināšana tika piešķirta. Tomēr Tiesnešu padome noraidīja šo lūgumu, atsaucoties uz Tiesnešu padomes likuma noteikumiem, kas nosaka, ka tiesneša amata pilnvaras izbeidzas pēc ievēlēšanas vai iecelšanas citā valsts amatā, ja vien likumā nav skaidri noteikts citādi. Līdz ar to tiesneša atstādināšana stājās spēkā ievēlēšanas vai iecelšanas dienā. Padomes locekļiem bija atšķirīgi viedokļi par šo lēmumu. Tomēr vairākums balstījās uz Tiesu likumu, kurā noteikts, ka tiesneša amats nav savienojams ar tādiem amatiem kā parlamenta deputāta, pašvaldības padomes locekļa vai amatiem valsts iestādēs, pašvaldībās vai Skopjes pilsētā. Šīs lietas liecina par pastāvīgo spriedzi starp tiesu neatkarību, procesuālo konsekvenci un institucionālajām reformām, kuru mērķis ir stiprināt pārskatatbildību.

POLIJA

Tiesiskais regulējums: Tiesību akti: Tiesnešu disciplinārlietas pret tiesnešiem Polijas tiesību sistēmā ir ieviestas jau sen. Sākotnēji tās reglamentēja 1928. gada 6. februāra Likums par vispārējo tiesu sistēmu un vēlāk 1985. gada 20. jūnija Likums par vispārējo tiesu sistēmu, kas ietvēra lielākoties identiskus noteikumus. Saskaņā ar šiem likumiem tiesnešus varēja disciplināri sodīt par dienesta pienākumu nepienācīgu pildīšanu, tostarp par klajiem un smagiem likuma pārkāpumiem, kā arī par uzvedību, kas nav atbilstoša tiesneša amatam. Disciplinārsodi bija no rājiena līdz izslēgšanai no tiesneša amata. Pēc komunisma sabrukuma šie noteikumi tika pārņemti 2001. gada 27. jūlija Likumā par vispārējo tiesu sistēmu (Journal of Laws 2001, Nr. 98, 1070. punkts), kas bija spēkā gandrīz divas desmitgades. Situācija mainījās 2019. gadā pēc tam, kad tiesu iestādes iebilda pret reformām, ko ieviesa labējā spārna politiķi tieslietu ministra Zbigneva Ziobro vadībā. Šīs reformas, tostarp tiesnešu iecelšana, ko veica nesen politizētā Nacionālā Tieslietu padome, saskārās ar ievērojamu pretestību. Tiesneši sāka apšaubīt šo iecelšanu legimitāti un Eiropas Savienības Tiesā (EST) izvirzīja provizoriskus jautājumus par to, kādas sekas varētu radīt tiesnešu iecelšana, piedaloties lietās, kas saistītas ar tiesvedību.

jaunā Padome. Reaģējot uz to, pastiprinājās disciplinārlietas pret tiesnešiem. Ar 2019. gada 20. decembra likumu, ar kuru tika izdarīti grozījumi likumā "Par vispārējo tiesu sistēmu", likumā "Par Augstāko tiesu" un citos saistītajos likumos (Journal of Laws 2020, 190. punkts), tika ieviests tā dēvētais "uzpurņa likums", paplašinot disciplinārpārkāpumu loku. Jaunie noteikumi kā disciplinārpārkāpumus klasificēja šādus pārkāpumus: Darbības vai bezdarbība, kas var kavēt vai būtiski traucēt tiesu iestāžu darbību; Darbības, kas apšaubā tiesneša iecelšanas likumību vai viņa tiesneša lomas efektivitāti; Publiskas darbības, kas nav savienojamas ar tiesnešu neatkarību vai tiesnešu neatkarību. Disciplinārlietas uzraudzīja Augstākās tiesas Disciplinārlietu palāta, kurā kā disciplinārlietu tiesneši darbojās bijušie prokurori. Tomēr šīs palātas statuss bija plaši apstrīdēts. Eiropas tiesas, tostarp EST, apstrīdēja tās leģitimitāti. EST 2021. gada 14. jūlijā lika apturēt Disciplinārlietu palātas darbību. Polijai tika piemērotas ievērojamas sankcijas, tostarp 1 000 000 euro sods dienā par neatbilstību, un tai tika liegta piekļuve līdzekļiem no valsts atveseļošanas plāna par tiesiskuma starpposma mērķu neizpildi. Pieaugot spiedienam, Polijas valdība veica reformas. Pēc prezidenta Andžeja Dudas (Andrzej Duda) lūguma tika atcelta Disciplinārā palāta, ko aizstāja Profesionālās atbildības palāta, un disciplinārie pasākumi pret tiesnešiem, kuri aizstāv tiesiskumu, tika atviegloti. Jaunajā likumā tika ieviesti galvenie noteikumi, nosakot, ka šādas darbības vairs nav disciplinārpārkāpumi: Kļūdas valsts vai Eiropas Savienības tiesību aktu interpretācijā un piemērošanā; prejudiciālu jautājumu iesniegšana EST; tiesneša neatkarības vai objektivitātes novērtēšana. Šīs pārskatītās sankcijas pašlaik ir spēkā.

Tiesneša disciplinārās atbildības apjoms. Saskaņā ar 107. pantu tiesnesi var saukt pie disciplināratbildības par disciplinārpārkāpumiem, tostarp par acīmredzamu un rupju necieņu pret likumu, par atteikšanos pildīt tiesneša pienākumus, par darbību vai bezdarbību, kas varētu kavēt vai būtiski traucēt tiesu iestādes darbību, un par darbībām, ar kurām tiek apšaubīts tiesneša iecelšanas pamatotība, viņa dienesta attiecību likumība vai Polijas Republikas konstitucionālās iestādes likumība. Disciplinārpārkāpumu kategorijā ietilpst arī publiskas darbības, kas ir pretrunā ar tiesnešu neatkarības un tiesu neatkarības principiem, kā arī tiesneša amata cieņai neatbilstoša uzvedība. Tiesnešus var papildus saukt pie atbildības par darbībām, kas veiktas pirms stāšanās amatā, ja ar šīm darbībām ir pārkāpti viņu iepriekšējā valsts amata pienākumi vai pierādīta tiesneša amata necienība. Dažas darbības ir skaidri izslēgtas no disciplinārpārkāpumu loka. Tās ietver kļūdas valsts un Eiropas Savienības tiesību aktu interpretācijā vai piemērošanā, prejudiciālo jautājumu iesniegšanu Eiropas Savienības Tiesai un novērtēšanu, vai tiesnesis atbilst neatkarības un objektivitātes prasībām. Šie noteikumi, kas reglamentē disciplināratbildību, pašlaik ir spēkā. Līdz 2015. gadam lielākā daļa disciplinārlietu pret tiesnešiem bija saistītas ar nokavējumiem, kas saistīti ar spriedumu pamatojumu sagatavošanu likumā noteiktajā termiņā. Tiesnešiem šie paziņojumi ir jāpagatavo divu nedēļu laikā pēc puses pieprasījuma, lai gan ir iespējams pagarinājums. Tomēr, ņemot vērā lielo darba slodzi un lielo lietu skaitu, šis termiņš bieži izrādījās nepietiekams. No 2015. gada līdz 2023. gadam, labējās valdības darbības laikā, disciplinārlietās arvien vairāk uzmanības tika pievērsts apgalvojumiem par amatpersonas cieņas aizskaršanu. Daudzas no šīm lietām bija vērstas pret tiesnešiem, kuri aktīvi aizstāvēja tiesiskumu un publiski kritizēja tieslietu ministra Zbigneva Ziobro uzsāktās reformas.

Disciplinārsodi. Saskaņā ar Likuma par vispārējo tiesu sistēmu 109. pantu disciplinārsodi pašlaik ietver brīdinājumu (aizrādījumu), rājienu un pamatalgas samazinājumu no 5 % līdz 50 % uz laiku no sešiem mēnešiem līdz diviem gadiem. Var uzlikt arī naudas sodu viena mēneša pamatalgas apmērā par mēnesi pirms galīgā notiesājošā sprieduma pasludināšanas, pieskaitot tiesneša izdienas pabalstu, amatalgu un speciālo pabalstu. Citi sodi ietver atcelšanu no ieņemamā amata, pārcelšanu citā amatā vai atbrīvošanu no amata. Disciplinārlietās, kas saistītas ar disciplinārpārkāpumu vai maznozīmīgu pārkāpumu, disciplinārtiesai ir tiesības pēc saviem ieskatiem atcelt sodu. Disciplinārprokurors. Disciplinārlietas Polijā ierosina īpaši prokurori. Saskaņā ar Likuma par vispārējo tiesu sistēmu 112. pantu tie ir vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārprokurors, viņu vietnieki un citi disciplinārprokurori, kas darbojas apelācijas un apgabaltiesās. Vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārprokurors un viņa vietnieki izskata lietas, kurās iesaistīti apelācijas tiesu tiesneši, apelācijas un apgabaltiesu priekšsēdētāji un priekšsēdētāju vietnieki. Citas lietas, tostarp lietas, kas saistītas ar apgabaltiesu tiesnešiem un tiesu piesēdētājiem, vada attiecīgās apgabaltiesas vai apelācijas tiesas disciplinārprokurora vietnieki. Tieslietu ministrs uz četriem gadiem ieceļ vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārprokuroru un viņu vietniekus. Turklāt ministrs var iecelt īpašu disciplinārprokuroru konkrētām lietām, kurš aizstāj citus prokurorus šīs lietas izskatīšanā. Šādos amatos var iecelt tiesnešus vai - lietās, kas saistītas ar tīšiem noziegumiem, - prokurorus, kurus ieceļ valsts prokurors. Šī prokurora loma beidzas, kad lieta ir atrisināta, izbeigta vai izbeigta. 2018. gadā tieslietu ministrs Zbignjevs Ziobro (Zbigniew Ziobro) par vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārprokuroru iecēla Pjotru Šabu (Piotr Schab), kura vietnieki ir Pšemislavs Radziks (Przemysław Radzik) un Mihals Lasota (Michał Lasota). Labējās valdības darbības laikā disciplinārlietas tika vērstas pret tiesnešiem, kuri kritizēja tiesu sistēmas reformas, un izmeklēšana tika uzsākta pret līdz pat 50 tiesnešiem. Dažiem, piemēram, tiesnesim Waldemar Žurek, tika ierosinātas vairākas lietas par tiesu neatkarības aizstāvību. Disciplinārprokuroriem lietas tiek piešķirtas, pamatojoties uz pieteikumu iesniegšanas secību un alfabētisku sarakstu, ar izņēmumiem slimības vai citu svarīgu iemeslu dēļ. Vispārējo tiesu tiesnešu disciplinārprokurors un viņa vietnieki nepieciešamības gadījumā var pārdalīt lietas savā starpā vai citiem vietniekiem. Saskaņā ar 112.b pantu tieslietu ministrs var iecelt disciplinārprokuroru konkrētām lietām, izslēdzot citus no līdzaļības. Lietās par tīšiem noziegumiem ministrs var iecelt prokuroru no valsts prokurora izvirzītajiem kandidātiem. Ja ieceltais prokurors nevar pildīt savus pienākumus, tiek iecelts viņa aizstājējs. Disciplinārā prokurora iecelšana automātiski uzsāk disciplinārlietas izskatīšanu, un šī funkcija beidzas pēc lietas galīgās atrisināšanas.

Disciplinārtiesas. Tiesnešu disciplinārlietas reglamentē Polijas Likuma par vispārējo tiesu sistēmu 110. pants. Pirmajā instancē lietas izskata disciplinārtiesas apelācijas instances tiesās trīs tiesnešu sastāvā vai Augstākā tiesa Profesionālās atbildības palātā. Pēdējā gadījumā kolēģijas sastāv no diviem tiesnešiem un viena Augstākās tiesas neprofesionālā tiesneša, īpaši lietās, kas saistītas ar prokurora ierosinātiem tīšiem noziegumiem vai tīšiem fiskāliem noziegumiem. Otrajā instancē lietas izskata Augstākā tiesa profesionālās atbildības palātā, kuras sastāvā ir divi tiesneši un viens neprofesionāls tiesnesis. Disciplinārlietu tiesu tiesnešiem apelācijas instances tiesās ir jābūt vismaz desmit gadu tiesneša pieredzei. Viņus ieceļ amatā tieslietu ministrs, apspriežoties ar Nacionālo padomi.

Tiesu iestādes ir neatkarīgas no viņu pienākumiem, kas saistīti ar viņu parasto tiesneša amatu pildīšanu. Šo tiesnešu pilnvaru termiņš ir seši gadi.

Disciplinārlietas. Disciplinārlietu ierosina disciplinārprokurors, kurš var rīkoties pēc tieslietu ministra, apelācijas tiesas vai apgabaltiesas priekšsēdētāja, apelācijas vai rajona tiesas kolēģijas, Nacionālās tiesnešu padomes vai pēc savas iniciatīvas. Pirms tiesvedības uzsākšanas prokurors veic paskaidrojuma darbības, lai noteiktu, vai varētu būt noticis disciplinārpārkāpums. Šīs paskaidrojošās darbības jāpabeidz 30 dienu laikā pēc pirmās veiktās darbības. Šā procesa laikā prokurors var pieprasīt tiesnesim 14 dienu laikā pēc pavēstes saņemšanas iesniegt rakstisku paskaidrojumu par lietu. Var tikt pieņemti arī mutiski paziņojumi. Ja tiesnesis nesniedz paziņojumu, tas neaizkavē tiesvedību. Ja tiek konstatēts pamats turpināt tiesvedību, disciplinārprokurors ierosina disciplinārlietu, rakstveidā sastādot apsūdzības. Apsūdzības nekavējoties nogādā apsūdzētajam tiesnesim, kuram pēc tam 14 dienu laikā tiek lūgts sniegt rakstiskus paskaidrojumus un pierādījumu priekšlikumus. Ja šis termiņš tiek nokavēts, vēlāk iesniegtos pierādījumu priekšlikumus var neņemt vērā, ja vien apsūdzētais nevar pierādīt, ka pierādījumi iepriekš nebija zināmi. Paskaidrojumus var sniegt arī tiesas sēdē pēc apsūdzētā pieprasījuma. Neierašanās vai paskaidrojumu nesniegšana neaptur tiesvedību. Pēc apsūdzības izvirzīšanas disciplinārprokurors lūdz Augstākās tiesas Profesionālās atbildības palātu norīkot disciplinārlietu tiesu pirmās instances tiesas sēdēm. Palātai tiesa ir jāizraugās septiņu dienu laikā. Pēc tam, kad ir pabeigta nepieciešamo pierādījumu vākšana, prokurors izraudzītajai disciplinārtiesai iesniedz detalizētu pieteikumu, kurā ietver iespējamās darbības aprakstu, apstiprinošus pierādījumus un pamatojumu. Ja prokurors konstatē, ka nav pamata uzsākt tiesvedību, tiek pieņemts lēmums par atteikumu, kura kopijas tiek nosūtītas pieprasījuma iesniedzējai iestādei, attiecīgajai tiesas kolēģijai, apsūdzētajam un tieslietu ministram. Ministrs 30 dienu laikā var iesniegt iebildumus, kas uzliek par pienākumu prokuroram uzsākt tiesvedību atbilstoši norādījumiem. Ja tiesvedība ir uzsākta, bet nav pamata turpmākai rīcībai, prokurors var to izbeigt. Lēmumus par atteikšanos uzsākt tiesvedību vai tās izbeigšanu var pārsūdzēt septiņu dienu laikā. Prokuroram pēc pieprasījuma jāsniedz savāktie pierādījumi pieprasījuma iesniedzējai iestādei, un pārsūdzības jāizskata 14 dienu laikā. Spēkā esošie noteikumi ir stingrāki nekā Polijas Kriminālprocesa kodeksā noteiktie noteikumi, jo īpaši attiecībā uz sekām, kas iestājas, ja apsūdzētais tiesnesis neierodas. Disciplinārlietas tiek izskatītas saskaņā ar kriminālprocesa noteikumiem, tostarp attiecībā uz liecinieku liecību izmantošanu. Lieciniekiem, kuri neierodas bez attaisnojoša iemesla vai bez atļaujas atstāt tiesvedību, var tikt piemērots finansiāls sods. Apsūdzētajam tiesnesim ir tiesības uz aizstāvību, un viņš var iecelt ne vairāk kā trīs aizstāvjus, kurus izvēlas no tiesnešu, prokuroru, advokātu vai advokātu vidus. Disciplinārlietas ir atklātas, taču tiesa var liegt publisku piekļuvi morāles, valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai pušu privātās dzīves vai citu nozīmīgu privāto interešu aizsardzības apsvērumu dēļ. Pat neklātienas procedūrās lēmums tiek paziņots publiski.

Praktiski apsvērumi. 2017. gadā Polija ieviesa disciplināro sistēmu, kas paredzēta, lai plašākas tiesu sistēmas reformas ietvaros tiesnešus pakārtotu politiskajai varai. Tieslietu ministra un ģenerālprokurora Zbignevas Ziobro (Zbigniew Ziobro) ieceltais disciplinārprokurors Pjotrs Šabs (Piotr Schab) un viņa vietnieki Pšemislavs Radziks (Przemysław Radzik) un Mihals Lasota (Michał Lasota) vērsās pret tiesnešiem, kuri iebilda pret antikonstitucionālām tiesu sistēmas reformām. Pret tiesnešiem tika ierosinātas disciplinārlietas par tādiem iemesliem kā publiski paziņojumi,

T-krekla ar uzrakstu "Konstitūcija" valkāšana, prejudiciālu jautājumu iesniegšana Eiropas Savienības Tiesai (EST) vai prokuroriem vai politiskajām iestādēm nelabvēlīgu nolēmumu pieņemšana. Jaunu disciplinārpārkāpumu ieviešana saskaņā ar "Uzpurņa likumu" vēl vairāk pastiprināja šo sistēmu. Disciplinārlietu palātas procesos regulāri tika pārkāptas tiesību normas. Tiesneši par pret viņiem izvirzītajām apsūdzībām uzzināja no plašsaziņas līdzekļu noplūdēm, izmeklēšanas tika uzsāktas, bet neatrisinātas, lai radītu atdzesējošu efektu, un tiesas sēdes bieži notika slēgtās vai slēgtās sēdēs, neinformējot apsūdzētos. Šāda prakse mazināja uzticēšanos tiesu varai un tās pārredzamību. Eiropas Savienības spiediena rezultātā, tostarp piemērojot finansiālus sodus un aizturot finansējumu, Polijas valdība grozīja disciplinārlietu sistēmu. Disciplinārā palāta tika atcelta, disciplinārpārkāpumi tika mīkstināti, un Disciplinārās palātas pieņemtos lēmumus atcēla jaunizveidotā Profesionālās atbildības palāta. Pēc parlamenta vēlēšanām 2023. gada oktobrī pie varas nāca prodemokrātiska valdība. Par tieslietu ministru tika iecelts bijušais Polijas cilvēktiesību komisārs Ādams Bodnārs (Adam Bodnar), kas liecināja par būtisku politikas maiņu. Bodnar iecēla Ščecinas apgabaltiesas tiesnesi Grzegorz Kasicki un Krakovas apgabaltiesas tiesnesi Tomasz Szymański par "ad hoc" disciplinārprokuroriem saskaņā ar Likuma par vispārējo tiesu sistēmu 112.b panta 1. punktu. Šiem ieceltajiem prokuroriem, kuri ir pazīstami ar augstiem profesionāliem un ētikas standartiem, ir uzdots izskatīt un izbeigt nepienācīgi uzsāktas tiesvedības pret tiesnešiem, kuri aizstāv tiesiskumu. Tiesnesis Kasicki uzrauga lietas, kurās iesaistīts Krakovas apgabaltiesas tiesnesis Waldemar Żurek. Tiesnesis Szymański izskata lietas, kas saistītas ar tādiem tiesnešiem kā Olimpia Barańska-Matuszek, Monika Frąckowiak, Agnieszka Niklas-Bibik, Paweł Strumiński, Dorota Lutostańska, Maciej Kawałko un Marek Szymanowski. Viņu uzdevums ir labot netaisnību un nodrošināt taisnīgu attieksmi pret tiesnešiem, pret kuriem iepriekš bija vērsta politizētā sistēma. Nākotnē ir svarīgi grozīt disciplinārprocesu regulējošos noteikumus, likvidēt pārkāpumus, kas tika ieviesti ar "Uzmugurkaula likumu", un izveidot pārredzamu un neatkarīgu disciplinārlietu tiesu, lai aizstāvētu tiesnešu neatkarību un tiesiskumu.

SERBIJA

Tiesiskais regulējums. Serbijas tiesnešu disciplinārās atbildības tiesiskais regulējums ir balstīts uz vairākiem pamatlikumiem. Šo pamatprincipu centrā ir Likums par tiesnešiem¹³⁴, Likums par Augsto tiesu padomi¹³⁵ un Noteikumi par tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju disciplināratbildības noteikšanas kārtību, kas ir Augstās tiesu padomes (APT) apakšlikums⁽¹³⁶⁾. Šie juridiskie instrumenti kopīgi reglamentē disciplināriestāžu sastāvu, procesu, ko tās ievēro, pārkāpumus, kurus tās izskata, un sankcijas, ko tās piemēro. Tiesnešu disciplinārās atbildības jēdziens Serbijas tiesu sistēmā pirmo reizi tika ieviests 2008. gadā ar Likumu par tiesnešiem, iezīmējot to kā atsevišķu atbildības kategoriju. Ar konstitūcijas grozījumiem 2022. gadā tika uzsāktas būtiskas reformas, kuru mērķis bija stiprināt tiesnešu un prokuroru neatkarību, vienlaikus uzlabojot

134 RS Oficiālais Vēstnesis Nr. 10/2023 Pieejams: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/235-100028/constitution>.

135 RS Oficiālais Vēstnesis Nr. 10/2023

136 RS Oficiālais Vēstnesis Nr. 24/2024

tiesnešu iecelšanas procesa pārredzamība. Reaģējot uz to, tika pieņemti jauni likumi, kas reglamentē tiesu organizāciju, tiesu sistēmu un Augsto tiesnešu padomi, atspoguļojot šo reformu garu. Papildus šiem primārajiem likumiem disciplinārās atbildības veidošanā palīdz arī citi juridiskie instrumenti. Augstās tiesas ētikas kodeksam¹³⁷ ir būtiska nozīme, nosakot tiesnešu rīcības principus un noteikumus. Šis kodekss ir pamatā Likumam par tiesnešiem, kas balstās uz tā noteikumiem, definējot disciplinārpārkāpumus. Piemēram, Tiesnešu likuma 97. panta 20. punkts tieši balstās uz Kodeksā noteiktajiem ētikas standartiem. Disciplinārā atbildība attiecas gan uz tiesnešiem, gan tiesu priekšsēdētājiem. Tās mērķis nav apdraudēt tiesnešu neatkarību, bet gan vērsties pret neatbilstošu uzvedību vai profesionālu nolaidību, kas grauj tiesu varas autoritāti un objektivitāti. Tādējādi tā cenšas saglabāt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai. Disciplinārpārkāpums ir plaši definēts kā vai nu nolaidīga tiesneša pienākumu veikšana, vai arī uzvedība, kas nav atbilstoša tiesneša lomai. Nolaidība var ietvert darbības, kas ir pretrunā noteiktajiem pienākumiem, savukārt nepiemērota uzvedība var ietvert uzvedību gan tiesas zālē, gan ārpus tās, kas kaitē tiesu sistēmas reputācijai vai sabiedrības uzticībai tās objektivitātei. Norādījumi par tiesnešu uzvedību ir izklāstīti Ētikas kodeksā, kura pamatā ir septiņi principi: neatkarība, objektivitāte, kompetence un atbildība, cieņa, apņemšanās, biedrošanās brīvība un paša kodeksa ievērošana. Katrs princips ir papildināts ar īpašiem noteikumiem, kas paredzēti, lai reglamentētu tiesnešu uzvedību gan profesionālajā, gan personīgajā dzīvē. Tiesnešu likums balstās uz šiem principiem, nosakot, kas ir disciplinārpārkāpums, pievēršoties tādiem jautājumiem kā objektivitāte, procesuālie kavējumi, nepienācīga attieksme pret tiesas dalībniekiem un ētikas normu pārkāpumi. Neraugoties uz šīm pamatnostādnēm, joprojām pastāv problēmas.¹³⁸ Piemēram, Ētikas kodeksa jēdzienam "smags pārkāpums" trūkst skaidru kritēriju, lai to nošķirtu no mazāk nozīmīgiem pārkāpumiem.¹³⁹ Šī neskaidrība apgrūtina noteikt, kad kodeksa pārkāpums pāraug nopietnā disciplinārlietā. Tiesnešu likums mēģina risināt šādus jautājumus, atzīstot kvalificētu disciplinārpārkāpuma formu. Tas notiek tad, ja pārkāpums rada būtiskus traucējumus tiesas darbībā, smagu kaitējumu tiesneša cieņai vai būtisku sabiedrības uzticības grašanu. Pozitīvs pavērsiens 2023. gada Tiesnešu likuma grozījumos paredz tiesnešu aizsardzību pret disciplināratbildību gadījumos, kad tiesnešu efektivitāti kavē sistēmiski faktori. Šie faktori ietver nepietiekamu darbinieku skaitu, pārmērīgu darba slodzi vai neatbilstošus darba apstākļus. Šī reforma uzsver apņemšanos saglabāt tiesnešu neatkarību, nodrošinot, ka tiesneši nav personīgi atbildīgi par institucionāliem trūkumiem. Lai veicinātu pārskatatbildību, jebkurai personai ir tiesības iesniegt disciplinārlietu sūdzību pret tiesnesi vai tiesas priekšsēdētāju.¹⁴⁰ Sūdzības tiek iesniegtas disciplinārprokuroram, tādējādi nodrošinot procesa pieejamību sabiedrībai un stiprinot pārredzamību un uzticēšanos tiesu varai. Risinot gan individuālās, gan sistēmiskās atbildības jautājumus, Serbijas tiesiskais regulējums tiecas līdzsvarot tiesu varas neatkarību ar tās atbildību ievērot augstus rīcības un darbības standartus. Šī divējāda vērstība ir vērsta uz tiesu sistēmas kā demokrātijas un sabiedrības uzticības stūrakmens stiprināšanu.

Disciplinārās iestādes. Likums par tiesnešiem nosaka īpašas disciplināriestādes, kas ir atbildīgas par tiesnešu atbildības uzraudzību un īstenošanu. To vidū ir disciplinārprokurors,

137 RS Oficiālais Vēstnesis, Nr. 96/10.

138 *Supra* 134. piezīme, 96. pants.

139 RS Oficiālais Vēstnesis, Nr. 96/10, 97. pants.

140 Likums par tiesnešiem, 101. pants, Noteikumu krājums, 101. pants. 24

Disciplinārā prokurora vietnieki un Disciplinārā komisija.¹⁴¹Galvenā loma šo struktūru vadībā ir Augstajai tiesu padomei (AP). Tā nosaka to sastāvu un pilnvaru termiņa beigas, ieceļ locekļus, reglamentē to procedūras, pārrauga lēmumu pieņemšanas procesus un darbojas kā apelācijas iestāde disciplinārlietās.¹⁴²Šo struktūru detalizētu izveidi, sastāvu un darbību reglamentē Noteikumi par tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju disciplinārbildības noteikšanas kārtību. Jautājumos, kas nav īpaši aplūkoti Tiesnešu likumā vai Noteikumu grāmatā, kā palīgnoteikumi tiek piemēroti Kriminālprocesa likuma noteikumi. Disciplināriestāžu locekļi tiek izvēlēti no tiesnešu vidus. Atbilstības kritēriji ietver tiesneša amata ieņemšanu vismaz 12 gadus un iepriekšēju disciplinārsodu neesamību. Tiesnešus, kas atbilst šiem kritērijiem, var iecelt par disciplinārprokuroru, disciplinārprokurora vietnieku vai par disciplinārlietu komisijas priekšsēdētāju un locekļiem. HJC uzsāk iecelšanas procesu, publicējot publisku paziņojumu, kurā aicina tiesnešus iesniegt pieteikumus dalībai disciplināriestādēs.¹⁴³Izvērtējot kandidātus, Padome ņem vērā viņu personisko un profesionālo biogrāfiju, attiecīgo profesionālo pieredzi un visu tiesnešu sesijās vai Augstākās tiesas plēnumā izteiktos viedokļus. Iecelšanu amatā pabeidz ar Padomes locekļu balsu vairākumu.

Disciplinārlietas. Pirmās instances disciplinārlietu vada Disciplinārlietu komisija pēc disciplinārprokurora ierosinājuma, kas pamatots ar disciplinārlietas sūdzību (Tiesnešu likuma 101. panta 1. un 2. punkts). Šī tiesvedība ir steidzama, un tai ir jāgarantē taisnīgs process. Tās ir slēgtas sabiedrībai, ja vien tiesnesis, pret kuru ierosināta tiesvedība, nepieprasa citādi (Tiesnešu likuma 101. panta 6. punkts). Likumā ir noteikts trīs gadu objektīvs noilguma termiņš disciplinārlietas ierosināšanai, skaitot no pārkāpuma izdarīšanas dienas (Tiesnešu likuma 101. panta 7. punkts). Disciplinārprokurors var pieprasīt disciplinārlietā minētajam tiesnesim vai tiesas priekšsēdētājam sniegt atzinumu. Tomēr atbilde uz šo pieprasījumu nav obligāta. Ja tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs izvēlas atbildēt, viņi ir jāinformē par to, ka viņu paziņojumi var tikt izmantoti kā pierādījumi disciplinārlietā.¹⁴⁴Pamatojoties uz sūdzību, disciplinārprokurors var vai nu to noraidīt, vai arī iesniegt Disciplinārlietu komisijai priekšlikumu par lietas ierosināšanu. Disciplinārlietu formāli ierosina, kad disciplinārprokurors iesniedz priekšlikumu Disciplinārlietu komisijai. Iesaistītajam tiesnesim vai tiesas priekšsēdētājam ir nekavējoties jāsaņem priekšlikums kopā ar apliecinātiem pierādījumiem. Persona tiek informēta par savām tiesībām, tostarp tiesībām astoņu dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas piesaistīt pārstāvi, atbildēt uz priekšlikumu un pierādījumiem, sniegt paskaidrojumus un ierosināt papildu pierādījumus. Disciplinārlietu komisijas priekšsēdētājam jāinformē tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs par viņu procesuālajām tiesībām. Tās ietver tiesības klusēt, atteikties atbildēt uz konkrētiem jautājumiem, mutiski izklāstīt apgalvojumus, atzīt vai noliegt atbildību, ierosināt pierādījumus, uzdot jautājumus citiem dalībniekiem, kā arī komentēt vai apstrīdēt iesniegtos pierādījumus. Izņēmuma gadījumos Disciplinārlietu komisija var patstāvīgi iesniegt pierādījumus, kurus nav ierosinājis

¹⁴¹ Turpat, 100. pants.

¹⁴² Likuma par Augsto tiesnešu padomi 17. panta 13. un 14. punkts.

¹⁴³ Turpat, 14. un 15. pants

¹⁴⁴ Noteikumi par tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju disciplinārbildības noteikšanas kārtību, 1. pants. 27

puses vai pat atsaukt, ja Komisija to uzskata par nepieciešamu, lai nodrošinātu precīzu un pilnīgu faktu noskaidrošanu. Disciplinārlietu komisija ir tiesīga vai nu noraidīt priekšlikumu par disciplinārlietas ierosināšanu (104. pants), vai arī to apstiprināt. Apstiprināšanas gadījumā Komisija var atzīt tiesnesi vai tiesas priekšsēdētāju par atbildīgu par disciplinārpārkāpumu un piemērot atbilstošu disciplinārsodu.¹⁴⁵ Disciplinārlietu komisija noteiktos apstākļos var apturēt tiesvedību. Disciplinārlietas apturēšana notiek, ja disciplinārprokurors atsauc priekšlikumu, tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs, pret kuru ierosināta lieta, vairs neieņem savu amatu, iestājas noilgums lietas izskatīšanai vai ja disciplinārprokurors, lai gan ir pienācīgi uzaicināts, bez attaisnojoša iemesla neierodas uz sēdi⁽¹⁴⁶⁾.

Disciplinārie pasākumi. Disciplinārsodi ir šādi: brīdinājums, algas samazinājums līdz 50 % uz laiku, kas nepārsniedz vienu gadu, aizliegums paaugstināt amatā augstākas instances tiesā uz laiku līdz trim gadiem. Disciplinārsods tiek piemērots proporcionāli disciplinārā pārkāpuma smagumam.¹⁴⁷ Brīdinājumu var izteikt tikai tad, ja tiesnesis izdarījis pirmo disciplinārpārkāpumu. Disciplinārsodu - algas samazinājumu līdz 50 % apmērā un aizliegumu paaugstināt amatā augstākas instances tiesā uz laiku līdz trim gadiem - var piemērot atsevišķi vai kumulatīvi. Disciplinārsodus var piemērot kumulatīvi tikai smaga disciplinārpārkāpuma gadījumā.

Tiesības iesniegt apelāciju. Disciplinārlietu komisija var noraidīt vai apstiprināt disciplinārlietas ierosināšanu. Apstiprināšanas gadījumā tā var atzīt tiesnesi vai tiesas priekšsēdētāju par atbildīgu par pārkāpumu un piemērot sankcijas. Disciplinārlietas izskatīšanu var apturēt, ja disciplinārprokurors atsauc priekšlikumu, tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs atstāj savu amatu, beidzas noilguma termiņš vai prokurors bez iemesla neierodas uz tiesu. Gan disciplinārprokurors, gan tiesnesis astoņu dienu laikā var pārsūdzēt Komisijas lēmumu Augstākajā tiesu padomē, atsaucoties uz procesuālām kļūdām, faktu neprecizitātēm, nepareizu likuma piemērošanu vai strīdiem par uzlikto sankciju⁽¹⁴⁸⁾.

Otrās instances disciplinārlietas Padomē. Padome parasti pieņem lēmumu par pārsūdzībām bez uzklaušanās. Padomes priekšsēdētājs no ievēlēto locekļu vidus ieceļ referentu, kurš sniedz procedūras un faktu kopsavilkumu, neizskatot apelācijas būtību. Pēc tam Padome pieņem lēmumu. Ja Padome uzskata par nepieciešamu, tā var uzaicināt attiecīgo tiesnesi vai tiesas priekšsēdētāju sniegt papildu paziņojumus vai paskaidrojumus, lai atvieglotu apspriešanu⁽¹⁴⁹⁾.

Padomes lēmumi par apelāciju. Padomei ir jāpieņem lēmums par pārsūdzību 15 dienu laikā pēc lietas saņemšanas. Ja notiek uzklaušanās, lēmumu pieņem tūlīt pēc tās. Lēmumi tiek pieņemti ar balsu vairākumu, un tiek sagatavots apspriešanas protokols, ko paraksta Padomes locekļi un protokolējošais ierēdnis. Padome var noraidīt pārsūdzību, ja tā iesniegta nelaikā, ir nepilnīga, nepieņemama vai to iesniegusi nepiederoša persona. Tā var arī noraidīt pārsūdzību kā nepamatotu un apstiprināt Disciplinārlietu komisijas lēmumu, apstiprināt pārsūdzību un grozīt disciplinārlietu komisijas lēmumu.

¹⁴⁵ Turpat, 28.-36. pants.

¹⁴⁶ Regulas 40. pants, Likuma par tiesnešiem 104. pants.

¹⁴⁷ Supra 142. piezīme. 14. pants.

¹⁴⁸ Turpat. 42. pants.

¹⁴⁹ Turpat. 45. pants.

Komisijas lēmumu vai apturēt tiesvedību, ja tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs vairs nepilda amata pienākumus, ir iestājies noilgums vai disciplinārprokurors bez attaisnojoša iemesla neierodas uz sēdi. Lēmumi tiek izdoti kā oficiāli nolēmumi.¹⁵⁰ Augstākā tiesu padome veic disciplinārlietu uzskaiti, norādot tiesneša vai tiesas priekšsēdētāja vārdu, unikālo pilsoņa numuru, tiesu, pārkāpumu, iznākumu un piemērotās sankcijas.

Ētikas komiteja. Ja disciplinārprokurors nenoraida disciplinārlietu, viņam vispirms ir jāpieprasa Ētikas komitejai, lai tā noteiktu, vai ir noticis būtisks Ētikas kodeksa pārkāpums, kā izklāstīts Likuma par tiesnešiem 97. panta 1. punkta 20. apakšpunktā ("RS Oficiālais Vēstnesis", Nr. 10/23), un tikai tad jāiesniedz priekšlikums par disciplinārlietas ierosināšanu. Šajā pieprasījumā disciplinārprokurors sniedz tiesneša vai tiesas priekšsēdētāja rīcības faktisko aprakstu un apstākļus, kādos tā notikusi, izlaižot jebkādus iesaistītās personas datus. Ētikas komitejai ir jālemj par iespējamo būtisko pārkāpumu 90 dienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas un jāiesniedz savs atzinums disciplinārprokuroram⁽¹⁵¹⁾.

Procesuālās tiesības un garantijas. Tiesnešiem un tiesu priekšsēdētājiem, pret kuriem ierosināta disciplinārlieta, ir piešķirtas vairākas procesuālās tiesības un juridiskās garantijas, lai nodrošinātu taisnīgumu un pārredzamību. Tās ietver: Tiesnesim ir tiesības tikt nekavējoties informētam par disciplinārprokurora priekšlikumu uzsākt tiesvedību. Pēc priekšlikuma un tam pievienoto pierādījumu saņemšanas tiesnesim ir tiesības iepazīties ar lietas dokumentāciju, piesaistīt pārstāvi un personīgi vai ar sava pārstāvja starpniecību sniegt paskaidrojumus un pierādījumus savas lietas pamatojumam. Viņam ir tiesības arī personīgi iesniegt savus argumentus Disciplinārlietu komisijai. Tiesneši, tiesu priekšsēdētāji, viņu advokāti un disciplinārprokurors var pārsūdzēt Disciplinārlietu komisijas lēmumu Augstajai tiesnešu padomei astoņu dienu laikā no lēmuma saņemšanas brīža.¹⁵² Tomēr Augstās tiesnešu padomes lēmums ir galīgs, un nekādi citi tiesiskās aizsardzības līdzekļi nav pieejami. Tiesnesis vai tiesas priekšsēdētājs Padomes lēmumu var apstrīdēt tikai administratīvā strīda kārtībā. Šīs tiesības un procesuālās garantijas ir paredzētas, lai līdzsvarotu atbildību un tiesnešu neatkarības aizsardzību, nodrošinot, ka disciplinārlietās tiek ievēroti taisnīguma un pienācīga procesa principi⁽¹⁵³⁾.

Tiesnešu atļaišana. Tiesnesi var atļaiest no amata, ja viņš ir notiesāts par noziedzīgu nodarījumu, par kuru viņam piespriests brīvības atņemšanas sods vismaz uz sešiem mēnešiem, vai ja disciplinārlietā konstatēts smags pārkāpums, kas pēc Augstākās tiesnešu padomes domām būtiski kaitē tiesu varas reputācijai vai sabiedrības uzticībai tiesām. Augstākā tiesnešu padome veic slēgtu procedūru, lai noteiktu atļaišanas pamatojumu (71. pants). Padomei ir jāpabeidz šis process un jāpieņem lēmums 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts akts par atļaišanas ierosināšanu. Tiesnesis var pārsūdzēt Augstākās tiesu padomes lēmumu Konstitucionālajā tiesā 30 dienu laikā pēc tā saņemšanas. Šī pārsūdzība izslēdz konstitucionālās sūdzības iesniegšanu (74. pants). Konstitucionālā tiesa var vai nu noraidīt pārsūdzību, vai pieņemt.

¹⁵⁰ *Supra* 143. piezīme, 105. pants.

¹⁵¹ Noteikumu kopuma 30. pants

¹⁵² *Supra* piezīme, 143., 103., 104. un 105. pants.

¹⁵³ Noteikumu krājums. 31. un 32. pants

to, atceļot Padomes lēmumu par atlaišanu. Tiesas nolēmums ir galīgs, un tas ir publicēts Oficiālajā Vēstnesī.

"Serbijas Republikas Oficiālajā Vēstnesī"⁽¹⁵⁴⁾.

Tiesvedības pārredzamība. Tiesvedība nav pilnībā pārredzama, jo tā ir slēgta sabiedrībai, ja vien tiesnesis, kas izskata lietu, nepieprasa, lai tā būtu atklāta. Tomēr Disciplinārlietu komisijas un Augstākās tiesnešu padomes (apelācijas lietās) lēmumi tiek publiskoti anonimizētā veidā un ir pieejami Augstākās tiesnešu padomes oficiālajā tīmekļa vietnē.

Uztvertās vājās puses un priekšrocības. Serbijas tiesu atbildības sistēmai ir gan stiprās, gan vājās puses. Ievērojama problēma ir pārredzamības un skaidru kritēriju trūkums disciplināriestāžu, tostarp Disciplinārās komisijas un disciplinārā prokurora, locekļu iecelšanas procesā. Tas rada bažas par sistēmas taisnīgumu un objektivitāti. Turklāt sistēma cīnās ar resursu ierobežojumiem, kas kavē tās spēju veikt disciplinārlietas saprātīgā termiņā. Vēl viens trūkums ir dažu noteikumu neskaidrība. Piemēram, Tiesnešu likuma 96. panta 20. punktā ir minēti "būtiski ētikas kodeksa pārkāpumi", bet nav skaidru kritēriju, kā tos atšķirt no mazāk nozīmīgiem pārkāpumiem. Tas dod Ētikas komitejai ievērojamu rīcības brīvību noteikt, vai tiesneša rīcība ir uzskatāma par būtisku pārkāpumu, kas var novest pie nekonsekventas piemērošanas. Plaši juridiskie standarti, piemēram, "neattaisnojams", "atkārtots" vai "lielā mērā", vēl vairāk sarežģīt disciplinārpārkāpumu konsekventu interpretāciju un piemērošanu. Neraugoties uz šīm problēmām, sistēma uzrāda būtiskas stiprās puses, kas atbilst starptautiskajiem standartiem, jo īpaši tiem, kas izklāstīti CCJE Atzinumā Nr. 3 (2002). Disciplinārlietas uzrauga Augstākā tiesnešu padome, neatkarīga iestāde ar ievērojamu tiesnešu pārstāvību, ko ievēl kolēģi. Process garantē procesuālās garantijas, tostarp tiesības uz aizstāvību, juridisko pārstāvību un pierādījumu iesniegšanu. Likumā par tiesnešiem ir noteikts disciplinārpārkāpumu un sankciju saraksts, nodrošinot paredzamību un tiesisko noteiktību. Tiesnešiem ir pieejami vairāki pārsūdzības līmeņi disciplinārlietās, pārsūdzības iesniedzot Augstākajā tiesnešu padomē un atlaišanas gadījumos - Konstitucionālajā tiesā. Šī daudzlīmeņu pieeja nodrošina taisnīgumu un rūpīgu izskatīšanu. Turklāt tiesneši netiek saukti pie atbildības par neefektivitāti, ko izraisījušas sistēmiskas problēmas, piemēram, nepietiekams darbinieku skaits vai pārmērīga noslodze, kas viņus pasargā no atbildības par faktoriem, kurus viņi nevar ietekmēt. Sistēma ir arī ieguldījusi līdzekļus tiesnešu informētības uzlabošanā. No 2019. gada septembra līdz 2021. gada oktobrim sadarbībā ar Tiesnešu akadēmiju tika īstenota visaptveroša mācību programma par disciplināratbildību, kurā piedalījās vairāk nekā 1705 tiesneši no visiem tiesu sistēmas līmeņiem. Šie centieni atspoguļo apņemšanos veicināt profesionālu uzvedību un ētikas standartus. Lai novērstu esošos trūkumus, sistēmai būtu lietderīgi uzlabot iecelšanas amatā pārredzamību, skaidrāk definēt ētikas pārkāpumus un palielināt disciplināriestāžu resursus. Šie uzlabojumi stiprinātu tiesu iestāžu atbildības taisnīgumu, efektivitāti un uzticamību Serbijā.

154 144. papildpiezīme, 69. un 70. pants.

Lietas

Lietā I. (Tiesneša uzvedība ārpus tiesas sola pacienta lomā)⁽¹⁵⁵⁾ Fakti: Tiesneses, kura bija neapmierināta ar to, ka gaida rindā uz medicīnisko pārbaudi, draudi, adresēti medicīnas darbiniekiem, sakot, ka viņa ir tiesnese un liks viņiem nostāties rindā, un ka viņa izmantos savu varu, lai viņi visi zaudētu darbu, ir tiesneša necienīga uzvedība un cieņas principa pārkāpums.

Lēmums: Komisija uzskata, ka Tiesnešu likuma 80. panta 1. punkta 1. apakšpunkta izpratnē (Oficiālais Vēstnesis Nr. 116/08, 58/09 - US, 104/09, 101/10) tas ir Ētikas kodeksa pārkāpums lielākā mērā, ņemot vērā apstākļus,

t. i., ka notikums notika liela skaita cilvēku klātbūtnē, ne tikai ārstu, bet arī neatliekamās palīdzības dienesta darbinieku klātbūtnē, kā arī nosūtīto draudu skaitu un saturu, atsaucoties uz tiesneša biroja sniegto varu.

II gadījums. (Rakstveida lēmumu pieņemšanas termiņu pastāvīgas pārsniegšanas ietekme daudzās krimināllietās)⁽¹⁵⁶⁾ Fakti: Ņemot vērā saprātīgos termiņos neizpildīto rakstveida lēmumu skaitu - 7 lēmumi un likumīgo un saprātīgo termiņu pārsniegšanas ilgumu no 141 līdz 504 dienām, tas attiecīgi atspoguļojās nopietnā reputācijas un sabiedrības uzticības tiesu varai pasliktināšanās.

Lēmums: Tādējādi tika realizēts gan subjektīvais, gan objektīvais smaga disciplinārpārkāpuma sastāvs no Tiesnešu likuma 90. panta otrās daļas 3. punkta, jo tiesnesis apzinājās, ka viņam ir pienākums pieņemt lēmumus saprātīgā termiņā un ka var tikt iedragāta reputācija un sabiedrības uzticība tiesu varai, ja viņš būtiski pārsniegs lēmumu pieņemšanas termiņus, un tas tiek darīts lielā skaitā gadījumu.

III gadījums. (Kompetences un atbildības principa pārkāpums (Ētikas kodeksa 3. punkts) Fakti:

Tiesnesis, neatlaidīgi uzstājot uz pārkāpumu tiesas piekritības trūkumu, pretēji Satversmes tiesas lēmumam, kuram saskaņā ar pašu Satversmi ir vispāršaistošs raksturs un ar kuru tika atrisināts jautājums par tiesas, nevis policijas pārvaldes piekritību, tajā pašā tiesiskajā situācijā neprofesionāli un bezatbildīgi veica savu tiesneša funkciju, kā rezultātā vairākās lietās iestājās pārkāpumu saukšanas pie atbildības noilgums. **Lēmums:** Atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem, izejot no iepriekš spēkā esošā vispāršaistošā Satversmes tiesas lēmuma, no Komisijas viedokļa tiesu neatkarības princips nevar tikt attaisnots, turpinot pieņemt prettiesiskus lēmumus, kurus kā tādus apelācijas kārtībā novērtējusi kompetentā tiesa, kas vienīgā ir tiesīga pārskatīt tiesas lēmumus, un pēc tam, kad tie Satversmes tiesas procesā tika atzīti par prettiesiskiem.

155 (Disciplinārlietu komisijas HJC lēmums Nr. 116-04-504/2017-05, 2017. gada 15. decembris)

156 (Disciplinārlietu komisijas HJC lēmums Nr. 116-04-00520/2014-05 2014. gada 18. septembrī)

SLOVĀKIJA

Tiesiskais regulējums. Kopš Slovēijas Republikas dibināšanas 1993. gadā disciplinārās tiesvedības sistēmā ir notikušas vairākas izmaiņas. Slovēijas Republikas Konstitūcijas 147. un 148. pants ir šīs sistēmas konstitucionālais pamats. Līdz 2000. gadam disciplinārlietu īstenoja disciplinārtiesas, kas bija izveidotas apgabaltiesās attiecībā uz rajonu tiesu tiesnešiem, augstākās militārās tiesas attiecībā uz militāro rajonu tiesu tiesnešiem (tagad vairs nepastāv) un Slovēijas Republikas Augstākā tiesa attiecībā uz apgabaltiesu, augstāko militāro tiesu un Augstākās tiesas tiesnešiem. To statusu un kompetenci reglamentēja 40. pants Likumā Nr. 335/1991 Sb. par tiesām un tiesnešiem un Likumā Nr. 412/1991 Sb. par tiesnešu disciplinārbildību. Pieņemot Likumu Nr. 385/2000 Coll. par tiesnešiem un neprofesionāliem tiesnešiem, tika izveidota disciplinārtiesa, kas stājās spēkā 2001. gada 1. janvārī. Slovēijas Republikas Augstākā tiesa tika noteikta par disciplinārtiesu visiem tiesnešiem, izņemot Augstākās tiesas priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku, attiecībā uz kuriem disciplinārā jurisdikcija bija Slovēijas Republikas Konstitucionālajai tiesai. Augstākā tiesa šo funkciju veica līdz 2017. gada 30. jūnijam. No 2017. gada jūlija līdz 2021. gada augustam tiesnešu disciplinārpārkāpumus iztiesāja disciplinārlietu palātas, kuru darbību pārraudzīja Slovēijas Republikas Tieslietu padome. Arī šo palātu locekļus ievēlēja Tieslietu padome. Saskaņā ar Likumu Nr. 422/2020 Coll. 2021. gadā tika izveidota Slovēijas Republikas Augstākā administratīvā tiesa, ar kuru tika grozīta Slovēijas Republikas Konstitūcija. Konstitūcijas 142. panta 2. punkta c) apakšpunkts piešķir Augstākajai administratīvajai tiesai disciplinārlietu jurisdikciju attiecībā uz tiesnešiem, prokuroriem un citām likumā noteiktajām personām. 2021. gada decembrī stājās spēkā Likums Nr. 432/2021 Coll. ar grozījumiem, kas pazīstams kā Disciplinārlietu tiesu kodekss. Ar šo tiesību aktu tika ieviesti vienoti procesuālie noteikumi par disciplinārlietām pret tiesnešiem, prokuroriem, notāriem un tiesu izpildītājiem, radot konsekventāku disciplinārlietu izskatīšanas sistēmu.

Disciplinārās iestādes. Tiesnešu disciplinārpārkāpumus izskata Augstākās administratīvās tiesas (VAD) disciplinārlietu palātas, kas ir augstākā tiesu iestāde administratīvajā tiesvedībā Slovēijas Republikā. Papildus vispārējai jurisdikcijai SAC ir arī disciplinārā jurisdikcija attiecībā uz vispārējo tiesu tiesnešiem un, kā noteikts likumā, attiecībā uz citu profesiju pārstāvjiem, piemēram, notāriem un tiesu izpildītājiem. Kā tiesu iestādei ar pilnu jurisdikciju saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas ("Konvencija") 6. pantu SAC ir ekskluzīvas pilnvaras noteikt tiesnešu un prokuroru, tostarp ģenerālprokurora, vainu un piemērot sankcijas par disciplinārpārkāpumiem. Tomēr VDK kompetencē nav izskatīt disciplinārpārkāpumus, ko izdarījuši Konstitucionālās tiesas tiesneši, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un priekšsēdētāja vietnieks vai Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs un priekšsēdētāja vietnieks. Šīs lietas izskata Konstitucionālās tiesas plēnums. Saskaņā ar spēkā esošo Konstitūcijas 136. panta 3. punkta redakciju Satversmes tiesa ir disciplināriestāde attiecībā uz šīm augsta ranga tiesu amatpersonām. Šī kārtība ir īpašas konstitucionālas pilnvaras, kas piešķirtas Konstitucionālajai tiesai, lai izskatītu disciplinārlietas pret konkrētām amatpersonām. Tas atspoguļo tiesu varas dalīšanas principu, nodrošinot objektīvu un taisnīgu disciplinārlietu izskatīšanu, kurās iesaistītas augstākās tiesu iestādes. Šis nodalījums palīdz novērst iespējamus interešu konfliktus vai nepamatotu

ietekmēt lēmumu pieņemšanu VAC disciplinārlietu palātās, kas citādi pārrauga vispārējo un administratīvo tiesu tiesnešu disciplinārbildību.

Procesuālās tiesības. Disciplinārlietas Slovērijas Republikā ir ļoti līdzīgas kriminālprocesam. Tos pilnībā reglamentē īpaši likumi, nevis zemāka juridiskā spēka normatīvie akti, tādējādi nodrošinot strukturētu un visaptverošu tiesisko regulējumu. Gadījumos, kad šie likumi nesniedz skaidrus norādījumus vai lietas būtība liecina par pretējo, kā papildinājums tiek piemēroti vispārīgie Kriminālkodeksa noteikumi. Tāpat disciplinārlietās ir integrēti galvenie Kriminālprocesa kodeksa principi, kas attiecas uz tādām jomām kā kopīga tiesvedība, tiesnešu vai citu dalībnieku izslēgšana, tiesības uz aizstāvību, pierādīšanas procedūras, tiesas lēmumi, pārsūdzības, vienošanās par apsūdzības atzīšanu, atkārtota lietas izskatīšana un procesuālās izmaksas. Likumā par tiesnešiem un neprofesionāliem tiesnešiem disciplinārpārkāpumi ir iedalīti trīs smaguma pakāpēs: disciplinārpārkāpumi, smagi disciplinārpārkāpumi un smagi disciplinārpārkāpumi, kas nav savienojami ar tiesneša amatu. Likumā ir noteikti arī attiecīgi disciplinārsodi, kas pielāgoti pārkāpuma smagumam. Par disciplinārpārkāpumiem iespējamie sodi ietver brīdinājumu, algas samazinājumu līdz 30 % uz laiku līdz trim mēnešiem (vai sešiem mēnešiem atkārtotu pārkāpumu gadījumā) un publiska lēmuma izdošanu, kurā uzsvērts, ka tiesnesis nav pierādījis finansiālo ieguvumu avotu saskaņā ar likuma prasībām. Nopietnu disciplinārpārkāpumu gadījumos sodi tiek pastiprināti līdz tādiem pasākumiem kā pārcelšana uz zemāku tiesu, algas samazinājums no 50 % līdz 70 % uz laiku no trim mēnešiem līdz vienam gadam un publiski paziņojumi par nespēju pierādīt finansiālo labumu, kas grauj tiesneša cieņu vai sabiedrības uzticību tiesu varai. Par vissmagāko kategoriju - smagu disciplinārpārkāpumu, kas nav savienojams ar tiesneša amatu, - obligāts sods ir atbrīvošana no amata. Likumā ir ietverti arī noteikumi par disciplinārās atbildības noilgumu, izmantojot noilguma termiņus, kas atkarībā no pārkāpuma rakstura ir trīs un pieci gadi. Procesuālās tiesības disciplinārlietas izskatīšanas laikā galvenokārt aizsargā Disciplinārprocesa kodekss, ko papildina Kriminālprocesa kodekss. Šīs tiesības ietver disciplinārlietu priekšlikumu nejaušības principa piemērošanu konkrētām disciplinārlietu palātām, savlaicīgu apsūdzētā tiesneša informēšanu par procesa uzsākšanu un tiesneša tiesības tikt uzklautam, iesniegt pierādījumus un izvēlēties aizstāvi. Tiesvedība parasti ir atklāta un notiek apsūdzētā tiesneša un viņa aizstāvja klātbūtnē. Izņēmumi tiek pieļauti tikai tad, ja tiesnesis ir pienācīgi informēts, bet neierodas bez ticama attaisnojuma, nepārprotami atsakās no savām tiesībām piedalīties vai pieprasa tiesvedību bez viņa klātbūtnes. Citas būtiskas tiesības ietver tiesneša iespēju atteikties sniegt liecību, komentēt pierādījumus, uzdot jautājumus lieciniekiem un ekspertiem, ierosināt jaunus pierādījumus un izmantot savas tiesības uz pēdējo vārdu tiesas sēdes laikā.

Procedūru pārredzamība. Disciplinārlietas un tiesu nolēmumu publicēšanu Slovērijas Republikā reglamentējošajos primārajos tiesību aktos ir noteikti skaidri procesuālie un pārredzamības standarti. Disciplinārlietu tiesas kodeksā ir uzsvērts publiskas izskatīšanas princips. Disciplinārlietu palātas sēdes parasti ir publiski pieejamas, tādējādi nodrošinot pārredzamību un pārskatatbildību. Izņēmumi no šā principa ir ierobežoti un atļauti tikai īpašos apstākļos, kas izklāstīti Kriminālprocesa kodeksa 249.-251. pantā. Disciplinārlietu palātas priekšsēdētājs disciplinārlietas izskata atklātā sēdē. Šie lēmumi ir jāizdod rakstiski 30 dienu laikā pēc to pasludināšanas. Katrā lēmumā ir ietverta rezolutīvā daļa, lēmuma pamatojums, piemērojamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi un proporcionālais sadalījums.

balsojumi, ar kuriem pieņēma spriedumu un disciplinārsodus. Ja lēmums nav pieņemts vienprātīgi, disciplinārkolēģijas locekļu, tostarp neprofesionālu tiesnešu, atšķirīgos viedokļus var pievienot lēmumam un darīt zināmus apsūdzētajam un sūdzības iesniedzējam. Disciplinārtiesas kodekss paredz disciplinārlietu tiesu lēmumu publicēšanu saskaņā ar Tiesu likumā noteiktajām procedūrām. Šī prasība veicina pārredzamību, ļaujot sabiedrībai rūpīgi pārbaudīt un izprast tiesas argumentāciju. Lēmumu publicēšana nodrošina augstus atklātības un atbildības standartus tiesvedībā.

Tiesu nolēmumu publicēšana un publiskošana (Likums Nr. 757/2004 Coll. par tiesām) Tiesām ir jāpublicē galīgie lēmumi pēc būtības, lēmumi, ar kuriem izbeidz tiesvedību, steidzami pasākumi un rīkojumi, ar kuriem aptur administratīvo iestāžu lēmumu izpildāmību. Tie ir jāpublicē 15 darba dienu laikā pēc tam, kad lēmums ir kļuvis galīgs, vai, ja lēmums vēl nav sagatavots, 15 dienu laikā pēc tā pabeigšanas. Tāpat jāpublicē arī visi lēmumi, kas pieņemti tiesvedības laikā - neatkarīgi no tā, vai tos atcēlušas, apstiprinājušas vai grozījušas augstākās tiesas. Izņēmumi attiecas uz spriedumiem, kuros daļēji vai pilnībā izslēgta atklāta izskatīšana, un uz maksājuma rīkojumiem, kurus npublicē. Turklāt Augstākās administratīvās tiesas kanceleja nodrošina disciplinārlietu tiesu palātu galīgo lēmumu publicēšanu trīs darba dienu laikā pēc to pabeigšanas. Pirms publicēšanas lēmumi tiek anonimizēti, lai aizsargātu iesaistīto personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses. Slovākijas Republikas Tieslietu ministrija sniedz tehnisko atbalstu lēmumu publicēšanai savā oficiālajā tīmekļa vietnē, nodrošinot pieejamību. Augstākās tiesas un Augstākās administratīvās tiesas lēmumi arī tiek publicēti to attiecīgajās tīmekļa vietnēs. Tiesas arī apmierina individuālus pieprasījumus par piekļuvi tiesu nolēmumiem, tostarp tiem, kas nav galīgi vai kuros lieta nav izskatīta pēc būtības. Tomēr lēmumi, kas saistīti ar telekomunikāciju noslēpumu, informācijas tehniskajiem līdzekļiem vai noteiktiem rīkojumiem saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksu, ir nepieejami, izņemot gadījumus, kad to publiskošana tiek uzskatīta par nepieciešamu un neapdraud valsts intereses. Lai vēl vairāk veicinātu pārredzamību, Augstākā administratīvā tiesa izdod paziņojumus presei, kuros apkopo nozīmīgus disciplinārlietas lēmumus, sniedzot sabiedrībai pieejamu un kodolīgu ieskatu svarīgos nolēmumos.

Disciplinārlietu padomju sastāvs. Katrā Disciplinārlietu palātā Slovākijas Republikā ir pieci locekļi: trīs profesionāli tiesneši, no kuriem viens ir palātas priekšsēdētājs, un divi neprofesionāli tiesneši. Profesionālos tiesnešus un viņu aizstājējus uz trīs gadiem ieceļ Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs, kā noteikts tiesas darba grafikā. Lai nodrošinātu periodisku atjaunošanos un novērstu stagnāciju, disciplinārlietu tiesu palātu sastāvs ir būtiski jāmaina ik pēc trim gadiem. Savukārt neprofesionālus tiesnešus katram disciplinārlietu procesam izvēlas ad hoc no īpašām datubāzēm. Katra nespecializētā tiesneša pilnvaru termiņš ir trīs gadi, un viņu var pārvēlēt ne vairāk kā uz diviem termiņiem pēc kārtas. Disciplinārlietu palātas struktūra ir veidota tā, lai nodrošinātu gan stabilitāti, gan elastību. Tā apvieno pastāvīgu profesionālu tiesnešu daļu ar dinamisku daļu, ko veido divi neprofesionāli tiesneši, kurus izvēlas katrai lietai. Šī kārtība ir paredzēta, lai saglabātu objektivitāti un taisnīgumu disciplinārlietu lēmumu pieņemšanā. Profesionālu tiesnešu un neprofesionālu tiesnešu attiecība 3:2 novērš neizšķirtu balsu skaitu, vienlaikus atspoguļojot tiesvedības tiesisko raksturu. Ikviens disciplinārkolēģijas loceklis, tostarp neprofesionālie tiesneši, tiesvedības vajadzībām tiek uzskatīts par likumīgu tiesnesi. Disciplinārlietu palātas locekļu iecelšana notiek saskaņā ar stingriem kritērijiem, lai nodrošinātu integritāti.

un tās sastāva kompetenci. Par profesionāliem locekļiem var būt tikai Augstākās administratīvās tiesas tiesneši, un personām, kas ieceltas par Disciplinārlietu palātas priekšsēdētājiem, jau ir jābūt palātas priekšsēdētāja amatā Augstākajā administratīvajā tiesā. Šo amatu kandidāti nedrīkst būt iesaistīti notiekošos disciplinārprocesos vai kriminālprocesos, tiem nedrīkst būt piemēroti disciplinārsodi, ja vien sankcijas nav oficiāli atceltas, un viņi nedrīkst ieņemt tādus amatus kā Tiesnešu padomes loceklis, Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs vai tiesas priekšsēdētāja vietnieks. Neprofesionālus tiesnešus, kuri tiesvedībā piedalās no cita viedokļa, izraugās izraudzītas struktūras, piemēram, Tiesnešu padome. Lai kvalificētos, kandidātiem jābūt Slovērijas pilsoņiem ar otrās pakāpes juridisko izglītību, kas iegūta atzītā iestādē. Viņiem jābūt arī pilnībā rīcībspējīgiem, ar labu veselību, nevainojamu reputāciju un jāpierāda šim amatam piemērotas morālās īpašības. Kandidātiem jābūt vismaz desmit gadus ilgai juridiskajai praksei, pastāvīgi jādzīvo Slovērijā un jābūt nesaistītiem ar politiskajām partijām vai kustībām, tostarp jāatturas no kandidēšanas parlamenta vai Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Turklāt viņi nedrīkst būt iesaistīti disciplinārlietās vai kriminālvajāšanā, nedrīkst būt sodīti disciplināri, ja vien nav reabilitēti, un nedrīkst vienlaikus pildīt tiesneša, prokurora, tiesu izpildītāja, notāra vai Tieslietu padomes locekļa pienākumus.

Apelācijas procedūra. Disciplinārā lēmuma pārsūdzību var iesniegt tikai īpašos apstākļos. Disciplināratbildīgais var iesniegt apelāciju, ja piemērotais pasākums ietver atcelšanu no amata, atstādināšanu no amata, atstādināšanu no amata vai līdzīgas bargas sankcijas. Turklāt sūdzības iesniedzējs var iesniegt apelāciju, ja viņš ir ierosinājis kādu no šiem bargajiem pasākumiem, bet Disciplinārlietu palāta to nav piemērojusi. Apelācijas jāiesniedz 15 dienu laikā pēc disciplinārā lēmuma saņemšanas. Ja apelācija ir iesniegta noteiktajā termiņā, tai ir apturošs spēks, uz laiku apturot lēmuma izpildi. Ja kompetentā palāta pilnībā nenoraida pārsūdzību, tā pati pieņem lēmumu lietā. Tomēr tā nevar atcelt disciplinārlēmumu un nodot lietu atpakaļ disciplinārlietu palātai jaunai izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai. Procesa pusēm ir arī iespēja trīs gadu laikā no dienas, kad disciplinārlēmums kļuvis galīgs, iesniegt priekšlikumu par disciplinārlietas atkārtotu izskatīšanu. Pēc tam citi tiesiskās aizsardzības līdzekļi nav atļauti. Ja Augstākā administratīvā tiesa izskata parastās vai ārkārtas pārsūdzības par lēmumiem, tostarp disciplinārlietu tiesu palātas lēmumiem, Augstākās administratīvās tiesas palātā ir priekšsēdētājs un četri tiesneši. Procesuālie noteikumi var pieļaut lielāku kolēģiju, taču tajā vienmēr jābūt nepāra skaitam tiesnešu, lai nodrošinātu galīgo iznākumu. Šāda struktūra nodrošina taisnīgumu, konsekvenci un objektivitāti pārskatīšanas procesā.

Novērtētās nepilnības un ierosinātie risinājumi. Disciplinārtiesas kodeksa sagatavošanas laikā viens no galvenajiem diskusiju tematiem bija jautājums par to, vai disciplinārlietas būtu jāizskata vienā instancē vai arī būtu pieļaujama pārsūdzība. Tika panākts kompromiss, atļaujot pārsūdzības, bet tikai lietās par smagiem disciplinārpārkāpumiem, kas nav savienojami ar tiesneša amatu. Tomēr pašreizējā kārtībā, kad par pārsūdzībām lemj cita Augstākās administratīvās tiesas palāta piecu locekļu sastāvā - tā pati tiesa, kas darbojas kā pirmās instances disciplinārtiesas, - joprojām ir problemātiska. Ņemot vērā prasību ik pēc trim gadiem būtiski mainīt disciplinārlietu tiesu palātu sastāvu un ierobežoto tiesnešu skaitu, kas pieejams Augstākajā administratīvajā tiesā, pastāv risks, ka tiesneši, kas lēmuši pirmajā instancē, vēlāk var piedalīties apelācijas lēmumu pieņemšanā lietās, kurās viņi bija netieši iesaistīti. Šāda pārklāšanās varētu izraisīt

bažas par disciplinārlietu tiesas objektivitāti, lai gan šādas situācijas nav raksturīgas tikai Slovērijai. Tomēr tas nav ideāls stāvoklis. Vēl viena problēma ir saistīta ar pirmās instances tiesnešu disciplinārkolēģijas sastāvu, kurā ietilpst tikai Augstākās administratīvās tiesas tiesneši, bet neietilpst tiesneši no vispārējām tiesām, piemēram, rajona un apgabaltiesām, Specializētās krimināltiesas un Augstākās tiesas. Augstākās administratīvās tiesas un administratīvo tiesu izveide Slovērijā radīja dihotomiju starp vispārējām un administratīvajām tiesām. Katrai sistēmai piemīt atšķirīgas iezīmes, kas, ja tās tiktu pienācīgi ņemtas vērā, attaisnotu tiesnešu no vispārējām tiesām iesaistīšanu disciplinārlietās. Ir izskanējusi arī kritika par atlases procesu tiesnešiem, kas iecelti Augstākajā administratīvajā tiesā, jo viņiem netika piemērotas tikpat stingras atlases procedūras, kādas tiek prasītas vispārējās tiesas tiesnešiem. Disciplinārlietu tiesu kodekss ļauj disciplinārsūdzību iesniedzējiem atsaukt sūdzības, ja atsaukums ir pamatots. Ja minētie iemesli tiek uzskatīti par nepamatotiem, Disciplinārlietu palāta var noraidīt atsaukumu. Ievērojams Augstākās administratīvās tiesas lēmums, ar kuru tika atteikts pieņemt atsaukumu, pamatojoties uz to, ka norādītie iemesli nebija pamatoti. Šāda pieeja, kas izvērtē atsaukšanas iemeslu pietiekamību, ievieš inkvizīcijas elementu procesā un rada risku, ka robeža starp "prokurora" un tiesneša lomām var kļūt neskaidra. Pašreizējā disciplinārā regulējuma problēmas norāda uz nepieciešamību veikt likumdošanas reformu. Viens no ierosinātajiem risinājumiem ir grozīt tiesību aktus, lai pirmās instances disciplinārlietas nodotu administratīvajām tiesām, bet apelācijas tiesvedību - Augstākajai administratīvajai tiesai, taču šādām izmaiņām būtu nepieciešams veikt konstitucionālus grozījumus. Turklāt būtu jāpārskata disciplinārlietu palātu sastāvs, lai tajās būtu vienlīdzīgi pārstāvēti vispārējo tiesu tiesneši. Šādas izmaiņas novērstu bažas par disciplinārā procesa objektivitāti, taisnīgumu un iekļautību, galu galā stiprinot tiesu iestāžu atbildības integritāti Slovērijā.

Gadījumi

Lietā I Apelācijas tiesas saistošā atzinuma neievērošana. (Augstākās administratīvās tiesas spriedums lietā Nr. 42Do/2/2023, 21.3.2024.) Disciplinārlietu kolēģija sākotnēji nolēma, ka rajona tiesas tiesnesis daļēji nav ievērojis Apelācijas tiesas saistošo juridisko atzinumu, izraisot tiesvedības kavēšanos un pārkāpjot savu pienākumu rīkoties pēc labākās sirdsapziņas. Tā rezultātā tiesnesim tika piemērota sankcija - algas samazinājums par 30 % uz sešiem mēnešiem. Tomēr, iesniedzot apelācijas sūdzību, pieteikuma iesniedzējs lūdza atcelt tiesnesi no amata, apgalvojot, ka viņa rīcība ir smags disciplinārs pārkāpums, kas nav savienojams ar viņa amatu. Disciplinārlietu apelācijas palāta nepiekrīta sākotnējam lēmumam un attaisnoja tiesnesi, nospriežot, ka viņa rīcība nav disciplinārs pārkāpums saskaņā ar Disciplinārā procesa kodeksa 34. panta 2. punkta b) apakšpunktu. Pārskatot lēmumu, Apelācijas palāta konstatēja, ka apgabaltiesas lēmumā par atcelšanu nav ietverts skaidrs, konkrēts vai nepārprotams juridiskais viedoklis. Tā vietā tajā lieta tika nosūtīta atpakaļ papildu pierādījumu iegūšanai, nenosakot konkrētu juridisko standartu vai norādījumus pierādījumu novērtēšanai. Apelācijas palāta secināja, ka disciplināratbildība varētu iestāties tikai tad, ja augstākstāvošā tiesa sniegtu precīzu un skaidru juridisku viedokli, kas pēc tam netiktu ņemts vērā. Šajā gadījumā tiesneša lēmums, kas balstījās uz papildu pierādījumiem, nepārkāpa nekādus skaidrus Apelācijas tiesas norādījumus. Tādējādi disciplinārpārkāpums netika izdarīts, un tiesneša sākotnējie secinājumi tika uzskatīti par pieļaujamiem.

II gadījums. Tiesneša pienākuma spēt ticami apliecināt sava īpašuma izcelsmes godīgumu pārkāpums (Augstākās administratīvās tiesas lēmums lietā Nr. 32D/3/2023, 2.10.2024)

Slovākijas Republikas Augstākās administratīvās tiesas Disciplinārlietu palāta atzina tiesnesi par vainīgu smagā disciplinārpārkāpumā par to, ka viņš nav izpildījis juridiskos pienākumus attiecībā uz savu mantisko apstākļu deklarēšanu, tiesnešu ētikas ievērošanu un sava īpašuma izcelsmes godīguma pierādīšanu. Tā rezultātā tiesa piemēroja disciplinārsodu - atbrīvošanu no tiesneša amata. Palāta konstatēja, ka tiesnesis savā 2020. gada tiesneša mantiskā stāvokļa deklarācijā apzināti noklusēja būtisku informāciju, neatklājot noguldījumus bankas kontos, kas pieder viņa nepilngadīgajiem bērniem. Šie noguldījumi atsevišķi pārsniedza EUR 6 600 un kopumā EUR 16 600. Turklāt tiesnesis pārkāpa tiesnešu ētiku, melojot Tiesnešu padomes kontroles komisijai par saviem atpūtas izdevumiem. Turklāt tiesnesis nav klieģis pamatotas šaubas par savas mantas likumību kontroles komisijas un Tiesnešu padomes tiesvedības laikā. Šīs šaubas attiecās uz līdzekļu pārskaitīšanas pamatojumu uz viņa bērnu kontiem un dzīves izdevumiem izmantoto līdzekļu avotiem. Savā lēmumā Disciplinārlietu palāta secināja, ka tiesneša nespēja ticami pierādīt savas mantas izcelsmes godīgumu ir smags disciplinārs pārkāpums, kas nav savienojams ar tiesneša amatu un kas ir pamats atļaišanai no amata.

III gadījums. Šaubas par tiesneša mantas izcelsmi un tiesneša pagaidu atstādināšana no amata (Augstākās administratīvās tiesas 14.10.2024. lēmums lietā Nr. 32D/9/2024)

Augstākās administratīvās tiesas Disciplinārtiesas kolēģija slēgtā sēdē pēc Tieslietu padomes priekšsēdētāja ierosinājuma nolēma uz laiku atstādināt no amata apgabaltiesas tiesnesi. Šis priekšlikums tika iesniegts pēc Disciplinārlietu palātas 2024. gada 2. oktobra lēmuma, ar kuru tiesnesi atzina par vainīgu smagā disciplinārpārkāpumā, kas nav savienojams ar tiesneša amatu, un piemēroja disciplinārsodu - atļaišanu no amata. Tika konstatēts, ka tiesnesis bija radījis un nav novērsis pamatotas šaubas par sava īpašuma izcelsmes godīgumu Tiesnešu padomes Kontroles komisijas un pašas Tiesnešu padomes tiesvedības laikā. Šīs šaubas bija saistītas ar to līdzekļu izcelsmes pamatojumu, kas pārskaitīti uz viņa bērnu kontiem, un līdzekļu, kas izmantoti dzīves izdevumiem, izcelsmi. Tiesneša nespēja ticami pierādīt savas mantas izcelsmes godīgumu tika uzskatīta par nopietnu viņa pienākumu pārkāpumu. Pamatojot atstādināšanu, Disciplinārlietu palāta uzsvēra tiesneša rīcības nopietnību, kas būtiski apšaubīja viņa morālo integritāti un uzticamību. Šāda uzvedība tika uzskatīta par tādu, kas grauj sabiedrības uzticību neatkarīgai, objektīvai un taisnīgai tiesas spriešanai, kā arī tiesneša vadītajos procesos iesaistīto pušu uzticību. Tāpēc tika uzskatīts, ka atstādināšana ir nepieciešama, lai saglabātu integritāti un uzticēšanos tiesu varai.

IV gadījums. Tiesnešu ētikas pārkāpums (Augstākās administratīvās tiesas 23.10.2024. gada 23. oktobra lēmums lietā Nr. 32D/6/2023)

Disciplinārkolēģija atzina tiesnesi par vainīgu vairākos disciplinārpārkāpumos, tostarp par to, ka viņa nav ievērojusi likumā noteiktos termiņus spriedumu sagatavošanai un nosūtīšanai piecās lietās, tādējādi pārkāpjot pienākumu rīkoties apzinīgi un izskatīt lietas bez liekas kavēšanās. Palāta arī konstatēja, ka viņa pārkāpa savus pienākumus, veicot darbības, kas grauj tiesneša amata cieņu un respektu un pārkāpj tiesnešu ētikas principus. Tas ietvēra viņas veselības problēmu apspriešanu tiesas sēžu laikā pušu klātbūtnē, ar izskatāmajām lietām nesaistītu jautājumu veikšanu, kontaktēšanos ar savu ģimeni tiesvedības laikā,

informēja savu palīgu par zvanu lekšlietu ministrijai saistībā ar tiesas darba organizāciju, atteicās uzsākt plānoto tiesas sēdi, kamēr tiesas priekšsēdētāja vietnieks nebija devis stingru norādījumu, un tiesas sēdēs demonstrēja, ka nav iepazinies ar lietas materiāliem. Turklāt tiesnese tika atzīta par vainīgu nepamatota spiediena un laika stresa radīšanā augstākajām tiesas amatpersonām, uzliekot tām pārmērīgu skaitu steidzamu uzdevumu, bieži sazinoties ar tām pa tālruni viņu prombūtnes laikā un nosakot nepamatoti īsus administratīvā darba termiņus, kurus nebija iespējams ievērot, ņemot vērā lietu apjomu. Turklāt viņa iedragāja tiesneša amata cieņu, ievietojot lietas materiālos iesniegumu, kas apstrīdēja vecākā tiesu ierēdņa kompetenci un pieredzi, bet nebija saistīts ar izskatāmo lietu. Viņas izturēšanās pret ierēdņiem tika uzskatīta par aizskarošu un aizbildniecisku. Disciplinārlietu palāta secināja, ka viņas uzvedība ir smags disciplinārs pārkāpums, kas pārkāpj no tiesneša sagaidāmos ētikas un profesionālos standartus. Šo lēmumu, ņemot vērā piemērotos disciplinārsodus, var pārsūdzēt sūdzības iesniedzēja.

Lieta V. Tiesnešu ētikas pārkāpums (Augstākās administratīvās tiesas 20.11.2024. gada 20. novembra lēmums lietā Nr. 32D/16/2023) Disciplinārlietu kolēģija atzina Augstākās tiesas tiesnesi par vainīgu smagā disciplinārpārkāpumā par to, ka viņš vardarbīgi un neadekvāti reaģēja sadursmē ar citu tiesnesi publiskā autostāvvietā. Šī rīcība, kas ietvēra fizisku sadursmi, tika uzskatīta par tiesneša cieņas, godaprāta un ētikas principu pārkāpumu. Palāta uzsvēra, ka tiesnešiem kā publiskām personām ir jāīsteno pastiprināta paškontrole, jo īpaši publiskā vidē.

No disciplināratbildīgā kā ilggadējā Augstākās tiesas tiesneša tika sagaidīts, lai viņš kalpotu par paraugu kolēģiem un zemāko instanču tiesu tiesnešiem gan profesionālajā, gan personiskajā jomā. Tā vietā viņa rīcība iedragāja sabiedrības uzticību tiesu varai. Lai novērstu pārkāpuma smagumu un nodrošinātu gan soda, gan preventīvo iedarbību, palāta piemēroja disciplinārsodu - algas samazinājumu par 50 % uz trim mēnešiem.

VI lieta - Tiesnešu ētikas pārkāpums (Augstākās administratīvās tiesas 31.10.2023. lēmums Nr. 41Do/2/2023) Augstākās administratīvās tiesas Disciplinārlietu apelācijas palāta noraidīja apelācijas sūdzību par pirmās instances lēmumu, ar kuru rajona tiesas tiesnesis tika atzīts par vainīgu ilgstošā smagā disciplinārpārkāpumā un viņam tika piemērots atalgojuma samazinājums par 60 % uz vienu gadu. Sūdzības iesniedzējs lūdza atcelt tiesnesi no amata, taču Apelācijas palāta atstāja spēkā sākotnējo sodu, uzskatot to par samērīgu ar pārkāpumu. Tiesnesis tika atzīts par vainīgu atkārtotā pienākuma aizstāvēt tiesneša amata cieņu un godīgumu pārkāpšanā, sabiedrības uzticības tiesu varai graušanā un tiesnešu ētikas neievērošanā. Viņa rīcība ietvēra atteikšanos nēsāt respiratoru sabiedriskās vietās un tiesas ēkā, publisku apgalvojumu, ka likumi nav jāievēro, un negatīva tiesu sistēmas tēla veidošanu. Disciplinārlietu palāta konstatēja, ka tiesneša uzvedība, ko raksturo apzināti un atkārtoti pārkāpumi, pastiprināja viņa rīcības kaitīgumu, kas tika vērtēta kā turpināts pārkāpums. Apelācijas palāta atzina pārkāpuma nopietnību, bet secināja, ka tas nav pamats tiesneša atbrīvošanai no amata, jo tas pilnībā neatņēma tiesnesim morālo uzticamību, kas nepieciešama viņa tiesneša funkciju veikšanai. Tā uzsvēra, ka pārkāpums neietvēra viņa kā tiesneša lēmumu pieņemšanu, un atkārtoja, ka disciplināriem pasākumiem jābūt samērīgiem un vēršoties tikai uz lietā pierādītajām darbībām. Algas samazinājums tika uzskatīts par piemērotu un samērīgu sodu.

VII lieta - Alkohols darba vietā - (Augstākās administratīvās tiesas 29.06.2024. lēmums lietā Nr. 41Do/1/2023)

Pirmās instances lēmumā Disciplinārtiesas kolēģija atzina disciplinārtiesnesi par vainīgu par to, ka, pildot tiesneša pienākumus - parakstot apelācijas instances tiesas lēmumu rakstveida norakstus - darba laikā alkohola reibumā, disciplināratbildīgā persona tika atzīta par oficiāli vainīgu tiesneša pienākumu izpildē. Disciplinārlietu palāta uzskatīja, ka tādējādi tiesnese ir izdarījusi smagu disciplinārpārkāpumu, kas nav savienojams ar tiesneša amatu. Par šo pārkāpumu tiesnesei tika piemērots disciplinārsods - atstādināšana no tiesneša amata. Disciplinārlietu apelācijas palāta atklātā tiesas sēdē, kas notika lietas dalībnieku klātbūtnē, secināja, ka, ņemot vērā laika nobīdi starp lēmumu parakstīšanu un izelpas pārbaudes veikšanu, nevar uzskatīt par viennozīmīgi pierādītu, ka disciplināratbildīgā jau attiecīgo lēmumu parakstīšanas brīdī bija alkohola reibumā. Tajā pašā laikā iepriekšējās tiesvedības gaita bija pietiekama, lai konstatētu, ka skaidri noteiktajos apstākļos disciplināratbildīgā persona bija alkohola reibumā brīdī, kad viņa veica tiesneša funkciju, proti, iepazīnās ar lietas materiāliem. Iepriekš minēto iemeslu dēļ Apelācijas disciplinārlietu tiesu palāta atcēla AT Disciplinārlietu tiesu palātas 2022. gada 11. oktobra lēmumu lietā Nr. 33 D 22/2022 un atzina, ka disciplināratbildīgā ir vainīga par to, ka, neraugoties uz aizliegumu atrasties alkohola reibumā darba vietā un pildīt tiesneša amata pienākumus darba laikā alkohola reibumā, ir konstatēta viņas vaina. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Disciplinārlietu apelācijas palāta konstatēja, ka disciplināratbildīgā ir izdarījusi smagu disciplinārpārkāpumu, kas nav savienojams ar tiesneša amatu, par ko viņai tika piemērots disciplinārsods - atbrīvošana no tiesneša amata saskaņā ar 117. panta 5. punktu Likumā Nr. 385/2000 Coll. par tiesnešiem un šķīrējtiesnešiem un par grozījumiem un papildinājumiem dažos likumos, kas grozīts ar vēlākajiem noteikumiem.

VIII gadījums. Disciplinārlietas kā līdzeklis viedokļu oponentu sodīšanai. (Augstākās administratīvās tiesas 22.5.2023. gada 22. maija lēmums lietā Nr. 32D/22/2022)

Disciplinārlietu palāta attaisnoja Augstākās tiesas tiesnesi, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmumu lietā *Miroslava Todorova pret Bulgāriju*. Palāta konstatēja, ka disciplinārlietas priekšlikuma mērķis, šķiet, bija sodīt tiesnesi par viņa kritiskajiem komentāriem par tiesu sistēmas reformu un jauno tiesu sistēmas karti, nevis novērst patiesus pārkāpumus. Tiesnesis, kurš kā Slovērijas Tiesnešu asociācijas biedrs bija izteikts reformas kritiķis, bija publiski konfliktējis ar sūdzības iesniedzēju, kas bija galvenais reformas arhitekts. Palāta uzsvēra, ka tās uzdevums nav izlemt, kam šajās debatēs ir "taisnība", bet norādīja, ka disciplinārsoda priekšlikumu pamatoti varēja uztvert kā atriebību par tiesneša vārda brīvības īstenošanu. Tā uzsvēra, ka vārda brīvība un viedokļu plurālisms ir demokrātiskas sabiedrības pamats un ka disciplinārlietas izmantošana, lai apklusinātu tiesnešu kritiku, grauj tiesiskumu, tiesnešu neatkarību un disciplinārprocesa taisnīgumu. Tomēr palāta paskaidroja, ka šis lēmums neliedz saukt pie atbildības tiesnesi par faktisku pārkāpumu, kas nav saistīts ar vārda brīvības īstenošanu, ja vien nav pazīmju, kas liecinātu par pretdarbību. Piemērojot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. pantu, palāta secināja, ka tiesvedība bija nevajadzīga iejaukšanās tiesneša tiesībās uz vārda brīvību. Ar 4:1 balsīm palāta attaisnoja tiesnesi, nospriežot, ka viņa rīcība nav uzskatāma par disciplinārpārkāpumu. Lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams.

SLOVĒNIJA

Tiesu iestāžu atbildība Slovēnijā balstās uz konstitucionālo regulējumu, kurā uzsvērtas divas vērtības - neatkarība un atbildība. Slovēnijas Republikas Konstitūcijas 125. pantā ir nostiprināta tiesnešu neatkarība, kas tiesnešus saista tikai ar Konstitūciju un likumu. Tajā pašā laikā 131. un 132. pantā ir definēti Tieslietu padomes institucionālie un procesuālie pamati un tiesnešu atlaišanas mehānismi, atspoguļojot stingru apņemšanos saglabāt sabiedrības uzticību tiesnešu objektivitātei. Slovēnijas tiesu atbildības sistēmas pamatā ir Tieslietu padome - neatkarīga konstitucionāla iestāde, kurai uzticēts nodrošināt tiesu sistēmas integritāti un profesionalitāti. Padome sastāv no vienpadsmit locekļiem - sešus locekļus ievēl paši tiesneši un piecus locekļus pēc Republikas prezidenta priekšlikuma no universitāšu tiesību zinātņu profesoru, advokātu un citu juristu vidus ievēl Nacionālā asambleja - un tai ir plašas pilnvaras tiesnešu iecelšanas, darbības novērtēšanas un disciplinārlietu izskatīšanas jomā. Tās sastāvs, kurā lielākā daļa locekļu ir tiesneši, kalpo kā konstitucionāla garantija pret politisko ietekmi, nostiprinot priekšstatu par tiesnešu objektivitāti.

Disciplinārlietas Slovēnijā reglamentē rūpīgi reglamentēts regulējums, kura mērķis ir aizsargāt gan tiesu neatkarību, gan atbildību. Tiesnesi var atbrīvot no amata tikai šauri noteiktos apstākļos, piemēram, ja viņš ir notiesāts ar galīgu spriedumu krimināllietā, ir pastāvīgi nekompetents vai nopietni pārkāpis amata pienākumus vai ētikas normas. Šādos gadījumos disciplinārprocesu veic disciplinārprokurors un disciplinārtiesā, kas ir daļēji autonomas struktūras, kuras darbojas pie Tiesnešu padomes. Ja Disciplinārtiesas nolēmums ir tiesneša amata atlaišana un nolēmums ir galīgs, tiesneša dienesta izbeigšanu ar likumu nosaka Tieslietu padome. Līdzīga procedūra ir spēkā arī nekompetences gadījumā, kad vispirms tiesneša dienesta novērtējumu veic augstākas tiesas personāla padome. Ja galīgajā novērtējumā tiek konstatēts, ka tiesnesis nav piemērots tiesneša dienestam, Tieslietu padome ar Likumu izbeidz tiesneša amatu. Abas procedūras pieļauj tiesiskās aizsardzības līdzekļus ar iespēju iesniegt prasību administratīvajā strīdā par Disciplinārtiesas vai Tiesnešu padomes lēmumu.

Savukārt tiesneša atlaišana no amata seko gadījumā, ja ir pieņemts galīgais spriedums krimināllietā pret tiesnesi, kurā viņš/viņa atzīts par vainīgu nozieguma izdarīšanā un notiesāts uz cietumsodu, kas ilgāks par sešiem mēnešiem. Tieslietu padome iesniedz oficiālu priekšlikumu Nacionālajai asamblejai par tiesneša atbrīvošanu no amata. Mazāka soda gadījumā Tieslietu padomes lēmums ir atkarīgs no noziedzīgā nodarījuma rakstura. Ja noziegums ir tāds, ka tiesnesis tiek uzskatīts par personīgi nepiemērotu tiesneša amatam, tiek uzsākta iepriekš minētā procedūra. Tieslietu padomei ir jāļauj attiecīgajam tiesnesim piecpadsmit dienu laikā sniegt rakstisku paskaidrojumu, pirms lemt par turpmāko rīcību. Ja Padome ar divu trešdaļu balsu vairākumu nolemj, ka atlaišana ir pamatota, tā iesniedz oficiālu priekšlikumu Nacionālajai asamblejai, kurai vienīgajai ir konstitucionālas pilnvaras atcelt tiesnesi no amata. Šis augstais sliekšnis pasargā tiesnešus no patvaļīgas vai politiski motivētas atlaišanas. Tiesnešiem, pret kuriem ir iesniegti priekšlikumi par atbrīvošanu no amata, ir tiesības uzsākt administratīvo procesu Augstākajā tiesā, tādējādi nodrošinot tiesnešu aizsardzību un procesuālā taisnīguma ievērošanu. Tieslietu padomes lēmumi tiek publicēti anonimizētā veidā, veicinot pārredzamību un stiprinot sabiedrības uzticību disciplinārlietu procesam. 2017. gadā līdz ar Tiesnešu padomes likuma ieviešanu

(pieņemts 2.4.2017.) tika veikta jurisdikcijas pārcelšana no Augstākās tiesas uz Tieslietu padomi, un kompetentās iestādes ir Disciplinārtiesa un Disciplinārprokurors pie Tieslietu padomes. Pēdējā no tām nodrošina finanšu resursus, profesionālu un administratīvu palīdzību un citus nosacījumus to darbībai. Kopš 2024. gada pavasara tiek strādāts pie tiesu, tiesnešu un Tieslietu padomes likumdošanas reformas. Tomēr šīs publikācijas sagatavošanas brīdī process vēl nav pabeigts. Tieslietu padomes likuma (ZSSve) grozījumi, kas ierosināti 2024. gadā, arī pārveidos pārskatatbildības jomu. Šīs reformas cita starpā rosināja Konstitucionālās tiesas secinājums, ka padomes dubultā loma - ierosināt un izskatīt disciplinārlietas - pārkāpj Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā noteikto objektivitātes principu. Lai risinātu šo problēmu, ierosinātajā ZSSve ir atstāta Tieslietu padomes kompetence iesniegt ierosinājumu par disciplinārlietas ierosināšanu. Izmaiņas ietvers arī, piemēram, vairāk disciplinārprokuroru, disciplinārlietu tiesas locekļu izslēgšanas procedūru, lai garantētu objektivitāti, atsevišķu tiesiskās aizsardzības līdzekli disciplinārlietās utt.

Tas palīdzēs vēl vairāk nodrošināt, ka disciplinārlietas atbilst starptautiskajiem taisnīguma standartiem, tādējādi stiprinot tiesu iestāžu atbildības mehānismu leģitimitāti. Ar reformām tiks ieviestas arī pārredzamākas Tieslietu padomes locekļu ievēlēšanas procedūras. Jaunie noteikumi paredz publicēt galvenos vēlēšanu posmus, piešķir kandidātiem procesuālās tiesības, izveido īpašu vēlēšanu strīdu mehānismu Administratīvajā tiesā un pēc Slovēnijas parlamenta vēlēšanu likuma (ZVDZ) parauga izveido tiesisko aizsardzību. Šīs izmaiņas stiprina Tieslietu padomes demokrātisko leģitimitāti, nodrošinot, ka tās sastāvs atspoguļo gan pārredzamību, gan tiesnešu pašpārvaldi. Lai vēl vairāk stiprinātu sabiedrības uzticēšanos, 2017. gadā ZSSve noteica plašus pārredzamības pienākumus. Tieslietu padomei ir jāpublicē sabiedrībai nozīmīgi lēmumi, jāiesniedz gada pārskati Nacionālajai asamblejai un jāpaziņo galvenie lēmumi savā tīmekļa vietnē un Oficiālajā Vēstnesī. Ētikas un integritātes komisija kopā ar disciplināriestādēm tiks stiprināta, lai veicinātu ētiskas atbildības kultūru tiesu sistēmā.

Attiecībā uz finansiālo neatkarību 2017. gadā ZSSve atcēla iepriekšējo praksi, saskaņā ar kuru Augstākā tiesa koordinēja Padomes budžetu. Tieslietu padome savu budžetu sastāda un iesniedz neatkarīgi, tādējādi saskaņojot Slovēnijas sistēmu ar labu institucionālās autonomijas praksi un pasargājot to no nepamatotas citu valsts pārvaldes atzaru ietekmes. Slovēnijas tiesu iestāžu pārskatatbildības sistēma ir iekļauta arī plašākā Eiropas un starptautiskā sistēmā. Gan tiesneši, gan privātpersonas var vērsties Slovēnijas Konstitucionālajā tiesā, ja ir pārkāptas pamattiesības, un visbeidzot - Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja ir izsmelti iekšējie tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Šī daudzlīmeņu aizsardzība palīdz nodrošināt tiesu neatkarības, objektivitātes un atbildības principu ievērošanu gan valsts, gan Eiropas līmenī. Lai gan joprojām pastāv problēmas, jo īpaši saistībā ar jauno procesuālo garantiju konsekventas piemērošanas nodrošināšanu, 2024. gadā ierosinātās reformas iezīmē izšķirošu virzību uz pārredzamāku, profesionālāku un objektīvāku tiesu sistēmu. Slovēnijas modelis, kas attīstās, sniedz svarīgu pieredzi tiesu sistēmām visā Eiropā, kuras cenšas saskaņot tiesu neatkarību ar efektīvu pārskatatbildību.

UKRAINIJA

Pamatinformācija un tiesiskais regulējums. Ukrainai, kas saskaras ar korupcijas un politiskās iejaukšanās problēmām tiesību sistēmā, ir ļoti svarīgi nodrošināt tiesiskumu. Tiesu iestāžu atbildības stiprināšana vairo sabiedrības uzticību, stiprina varas dalīšanu un veicina ētisku rīcību. Neatkarīga pārraudzība un pārredzami disciplinārprocesi ir būtiski, lai novērstu pārkāpumus, saskaņotu ar Eiropas standartiem un piesaistītu ārvalstu ieguldījumus. Šīs reformas atbalsta Ukrainas stabilitāti, attīstību un cilvēktiesības. Konstitūcija, Likums par tiesu varu un tiesnešu statusu un Likums par Augsto tiesu padomi veido tiesu sistēmas tiesisko regulējumu. Būtiskas izmaiņas tiesnešu disciplināratbildībā tika ieviestas ar 2016. gada konstitūcijas reformu un 2023. gada grozījumiem. Sistēma joprojām atrodas pārejas posmā, ņemot vērā notiekošās reformas. Kopš tās izveides 1998. gadā Augstākā Tieslietu padome (HCJ-old) nodarbojās ar Augstākās tiesas tiesnešu un augsto specializēto tiesu tiesnešu disciplinārlietām, savukārt citas struktūras, piemēram, reģionālās kvalifikācijas komisijas un Augstākā tiesnešu kvalifikācijas komisija (HQCJ), nodarbojās ar apelācijas un vietējo tiesu tiesnešiem. Pēc tiesību aktu grozījumiem 2010. gadā HQCJ pārņēma atbildību par disciplinārlietām, bet HCJ-old izskatīja apelācijas sūdzības par apelācijas un vietējo tiesu tiesnešu disciplinārlietu lēmumiem. HCJ-old izskatīja arī tiesnešu atļaušanas lietas, pamatojoties uz nesavienojamības prasību pārkāpumiem, zvēresta pārkāpumiem vai kriminālsodiem. Ar konstitucionālajām reformām 2016. gadā HCJ-old tika aizstāta ar jaunu Augsto tiesu padomi (HCJ), kas izveidoja Disciplinārlietu palātas disciplinārlietu izskatīšanai. Līdz 2017. gada februārim HCJ Disciplinārlietu palātas pārņēma visas disciplinārlietas tiesnešiem visās valsts tiesās. Ar tiesību aktu grozījumiem 2021. un 2023. gadā tika ieviestas būtiskas reformas. Disciplinārlietu inspektors tagad veic iepriekšējas pārbaudes un sagatavo lietas HCJ Disciplinārlietu palātām. Tā rezultātā tika izveidots Disciplināro inspektoru dienests (SDI) kā neatkarīga struktūrvienība. Kamēr notiek SDI izveide, disciplinārlietu tiesu palātu locekļi (referenti) uz laiku pilda inspektora pienākumus. No 2022. gada februāra līdz 2023. gada janvārim SDI nedarbojās kvoruma trūkuma dēļ. Tās disciplinārās funkcijas tika atsāktas 2023. gada 19. oktobrī pēc tiesību aktu grozījumiem, ar kuriem tika atjaunota disciplinārlietu izskatīšana. Automatizētā lietu sadale tika atjaunota 2023. gada 1. novembrī. Paredzams, ka SDI sāks darboties 2024. gada decembrī. No 2024. gada janvāra līdz septembrim tika iesniegtas 6048 disciplinārās sūdzības, vidēji 672 sūdzības mēnesī. No 2024. gada 1. oktobra VDV pārvalda 10 951 neizskatītu sūdzību, kurās iesaistīti 17 locekļi. HCJ priekšsēdētājs un Augstākās tiesas priekšsēdētājs nepedalās disciplinārlietu palātu darbā, tādējādi uz vienu locekli vidēji ir 730 lietas.

Disciplinārlietas pret tiesnešiem. Ukrainā šīs procedūras ierosina Tieslietu augstākā padome (TAP) pēc sūdzības saņemšanas, pēc Disciplinārlietu palātas iniciatīvas vai Augstā tiesnešu kvalifikācijas komisija (AUKK) likumā noteiktajos gadījumos. Process sākas ar iepriekšēju pārbaudi, ko veic norīkots HCJ disciplinārinspektors, kurš izskata sūdzību, lai pārliecinātos par tās atbilstību juridiskajām prasībām, un nosaka, vai sūdzību atdot bez izskatīšanas, pārsūtīt to Disciplinārlietu palātai vai ierosināt disciplinārlietas ierosināšanu. Ja disciplinārlietu ierosina Disciplinārlietu palāta, inspektors sagatavo lietu izskatīšanai, nosaka attiecīgos lieciniekus un iesniedz to izskatīšanai, piedaloties gan tiesnesim, gan tiesnesei.

sūdzības iesniedzējs. Tiesnešiem piemērotās sankcijas ir samērīgas ar pārkāpumu, un tās ietver brīdinājumus, rājienu ar atņemtu maksājumu, pagaidu atstādināšanu no amata, pazemināšanu amatā vai atlaišanu. Disciplinārbildības pamats ir tiesas pieejamības liegšana, procesuāli kavējumi, ētikas pārkāpumi un nopietni likuma pārkāpumi. Atceltie tiesas lēmumi automātiski nerada atbildību, ja vien nav pierādīts pārkāpums vai nolaidība. Bieži sastopamie atbildības iemesli ir lietu novēlota izskatīšana, rīcība, kas grauj sabiedrības uzticību, un tiesību principu pārkāpumi. Kopš 2023. gada 1. novembra, kad HCJ atsāka pildīt disciplinārās funkcijas, tā ir atrisinājusi 9300 sūdzību, vidēji 845 mēnesī. Pirmajos deviņos 2024. gada mēnešos tika izskatītas 7 175 sūdzības, no kurām 4 232 sūdzības tika atdotas sūdzības iesniedzējiem, 2 721 sūdzība tika noraidīta, neuzsākot lietas, un 125 sūdzību rezultātā pret 95 tiesnešiem tika ierosinātas disciplinārlietas. Šo pasākumu vidū bija 41 brīdinājums, 15 rājieni, 10 bargi rājieni, 3 pagaidu atstādināšanas un 26 atlaišanas. Līdz 2024. gada 1. oktobrim HCJ joprojām izskatīja 10 951 sūdzību. Disciplinārlietas reglamentē 25 likumā izklāstītie pamatojumi, kas attiecas uz tādiem pārkāpumiem kā nelikumīgs atteikums sniegt taisnīgumu, lietu izskatīšanas novilcināšana, ētikas pārkāpumi un tiesu varas nepareiza izmantošana. Notiekošo diskusiju mērķis ir precizēt šos pamatojumus, lai uzlabotu skaidrību un efektivitāti. Šie centieni ir daļa no plašākām Ukrainas tiesu sistēmas reformām, lai tās saskaņotu ar Eiropas standartiem, kas apspriesti sanāksmēs ar Eiropas Komisiju saskaņā ar 23. sadaļu "Tiesu vara un pamattiesības".

Lēmumu pārsūdzēšana. Pārsūdzības procedūru reglamentē Likums par tiesu sistēmu un tiesnešu statusu, Likums par Augstās tiesu padomi, Ukrainas Administratīvā procesa kodekss un Augstās tiesu padomes reglaments. Ir divu veidu pārsūdzības: ārpustiesas un tiesas. Ārpustiesas pārsūdzība ietver HCJ plenārsēdes veikto HCJ Disciplinārlietu palātas pieņemto lēmumu pārskatīšanu. Šajā statusā HCJ darbojas kā kvazitiesa, kā to norādīja Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā Volkov pret Ukrainu (2013) un atkārtoti apstiprināja Augstākās tiesas Lielā palāta savā 2023. gada lēmumā, kurā tā norādīja, ka HCJ līdzsvaro pierādījumus un veic kvazitiesas lomu disciplinārlietās. Tiesnešiem ir beznosacījumu tiesības pārsūdzēt, savukārt sūdzības iesniedzēji var pārsūdzēt tikai tad, ja Disciplinārlietu palāta lēmuma paziņošanas laikā dod atļauju. Pārsūdzības pamatojums ir procesuāli pārkāpumi, piemēram, nepareiza paziņošana vai ierobežota piekļuve lietas materiāliem, nepareizs pierādījumu novērtējums vai neatbilstoši sodi. Apelācijas jāiesniedz 10 dienu laikā pēc Disciplinārlietu palātas lēmuma saņemšanas. Pēc pārsūdzības saņemšanas HCJ var atcelt Disciplinārlietu palātas lēmumu un izbeigt tiesvedību, daļēji vai pilnībā atcelt lēmumu un pieņemt jaunu lēmumu, mainīt piemērotā disciplinārsoda veidu vai apstiprināt Disciplinārlietu palātas lēmumu. Disciplinārtiesai ir plaša rīcības brīvība novērst Disciplinārlietu palātas kļūdas, tostarp pārskatīt pārkāpumu juridisko kvalifikāciju, mainīt sankcijas un piemērot bargākus sodus, ja tas ir pamatoti. No 2023. gada 1. novembra līdz 2024. gada 1. oktobrim HCJ pieņēma 66 lēmumus par pārsūdzībām disciplinārlietās. Tie ietvēra disciplinārlietu palātu lēmumu apstiprināšanu, lēmumu par disciplinārbildības piemērošanu atcelšanu, lēmumu grozīšanu, piemērojot atšķirīgas sankcijas, lēmumu par atteikumu piemērot atbildību un brīdinājumu piemērošanu atcelšanu, kā arī lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem ārēju apstākļu dēļ, piemēram, iesaistītā tiesneša nāves dēļ. Dažas apelācijas tika atstātas bez izskatīšanas. Lai uzturētu konsekvenci disciplinārās prakses jomā, Tieslietu padome katru gadu apkopo savus lēmumus un publicē ziņojumus, kas aptver 2017.-2021. un 2023. gadu. Tiesnešu pārsūdzības pret HCJ lēmumiem izskata tikai Augstākās tiesas Lielā palāta. Šis specializētais process nodrošina vienīgo iespēju pārskatīt tiesā HCJ disciplinārus lēmumus, nodrošinot, ka

taisnīgumu un tiesiskuma ievērošanu. Augstās Tieslietu padomes (HCJ) lēmuma pārsūdzēšanas pamatojums ir lēmuma prettiesiskums, piemēram, ja tas ir pretrunā ar likumu, tiesneša tiesību pārkāpums, tostarp tiesību uz aizstāvību vai piekļuves lietas materiāliem ierobežojumi, un tiesneša darbības nepareiza kvalifikācija. Pārsūdzības jāiesniedz 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts galīgais HCJ lēmums. No 2024. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 1. oktobrim Augstākās tiesas Lielā palāta saņēma 21 sūdzību par HCJ lēmumiem, kas pieņemti pēc Disciplinārkolēģijas nolēmumu izskatīšanas. Līdz 2024. gada 1. oktobrim Lielā palāta bija atrisinājusi 12 sūdzības. No tām tika atcelti trīs HCJ lēmumi: viens no tiem bija saistīts ar brīdinājuma sodu, otrs - ar stingru rājienu, bet trešais - ar atlaišanas paziņojumu. Deviņi HCJ lēmumi tika atstāti spēkā, tostarp divi brīdinājumi, divi rājieni, divi stingri rājieni un trīs priekšlikumi par atlaišanu. Līdz 2024. gada 1. oktobrim Lielajā palātā joprojām tiek izskatītas deviņas sūdzības. Tās ietver trīs brīdinājuma sodus, vienu priekšlikumu par pagaidu atstādināšanu un piecus noraidīšanas priekšlikumus. Ja Lielā palāta atceļ lēmumu par tiesneša saukšanu pie disciplināratbildības, HCJ ir pienākums atkārtoti izskatīt disciplinārlietu plenārsēdē. Ir vērts pieminēt, ka 2024. gada 19. decembrī HCJ pieņēma Disciplinārlietu inspektoru dienesta nolikumu, kas paredzēja pret tiesnešiem iesniegto sūdzību izskatīšanas kārtību un termiņus.

Procedūru pārredzamība. Sabiedrības līdzdalību disciplinārlietās veicina mehānismi, ko reglamentē spēkā esošie tiesību akti. Tie ietver piekļuvi tiesas sēdēm, iespēju iesniegt sūdzības un citus iesaistīšanās veidus. Atklātas Augstākās tiesas padomes sēdes ļauj ikvienam apmeklēt disciplinārlietas. Šo sanāksmju tiešsaistes pārraides padara procesu pieejamāku sabiedrībai. Privātpersonas var iesniegt sūdzības pret tiesnešiem par iespējamām ētikas pārkāpumiem vai disciplinārpārkāpumiem. Disciplinārlietās pieņemtie lēmumi tiek publicēti oficiālajā tīmekļa vietnē, ļaujot sabiedrībai iepazīties ar argumentāciju, sodiem un procesa vispārējo taisnīgumu. Cilvēktiesību organizācijas un plašsaziņas līdzekļi var vērot tiesas procesus, ziņot par nozīmīgām lietām un pieprasīt piekļuvi publiskai informācijai, tādējādi nodrošinot plašu uzraudzību. Tomēr sabiedrība nevar piekļūt disciplinārlietu materiāliem, jo šīs tiesības ir rezervētas tiesnesim un citiem dalībniekiem. Līdzīgi noteikumi attiecas uz disciplinārlietu lēmumu pārsūdzēšanu. Neraugoties uz šiem ierobežojumiem, sabiedrība var apmeklēt atklātas sanāksmes, skatīties pārraides, iesniegt sūdzības un piekļūt publicētajiem lēmumiem. Šie pasākumi nodrošina pārredzamību un taisnīgumu, vienlaikus veicinot uzticēšanos tiesu varai. Nobeigumā jāsecina, ka tiesu iestāžu pārskatatbildība, izmantojot strukturētu un pārredzamu disciplinārlietu procesu, ir būtiska, lai saglabātu tiesu sistēmas integritāti un uzticamību. Ukrainas reformas, tostarp efektīvi sūdzību izskatīšanas mehānismi un pārredzamības uzsvēršana, atspoguļo tās apņemšanos pielāgoties Eiropas standartiem un stiprināt sabiedrības uzticību. Lai gan joprojām pastāv tādas problēmas kā neizskatīto lietu skaits un pārejas mehānismi, tādu pārraudzības struktūru kā Augstā tieslietu padome ieviešana iezīmē ievērojamu progresu. Šīs reformas veicina ētisku rīcību, līdzsvaro pārskatatbildību ar tiesu neatkarību un stiprina tiesiskumu un demokrātisku pārvaldību Ukrainā.